

Heinrich von Kleist

Michael Kohlhaas

**euskaratzailea:
Xabier Mendiguren Bereziartu**

Fitxategi hau “liburu-e” bildumako alea da,
liburu elektronikoen irakurgailurako prestatua.

Liburu gehiago eskuratzeko:

<http://armiarma.com/liburu-e>

Itzulpena: Xabier Mendiguren Bereziartu.

Euskarazko edizioa: Literatura unibertsala, 1993

Jatorrizkoaren data: 1811

Heinrich von Kleist euskaraz:

<http://ekarriak.armiarma.com/?i=159>

Informazio gehiago:

<http://armiarma.com/emailuok/?p=1712>

AURKEZPENA

Heinrich von Kleist (1777-1811) idazleak gaztaroko urteetan jadanik familiako tradizio zuen karrera militarri heldu zion, baina laster alendu zen bide horretatik filosofia eta matematikak ikasteko. Kanten «Arrazoi Hutsaren Kritika» irakurri ondoren Egia Absoluturik ez dagoelakoaz jabeturik, beste egi mota batzuk bereganatzen saiatu zen, eta ahalegin horretan inolako kodereen menpean ez dagoen erabateko askatasuna eta sentimenduen mundua sakontzen eta ikeritzen aritu zen. Bere obran argi eta garbi ageri da gizakiak duen askatasun-egarriaren eta gizarte-ingurune zentzugabeak ezartzen dizkion zailtasun eta mugen arteko kontraesana. Bere obra dramatiko ezagunenak *Pentesilea*, *Amphitryon*, *Txarro bautsia*, *Katerina von Heilbronn* eta drama postumoak: *Hermannen bataila* eta *Homburgeko Printzea*. *Michael Koblbaas* eta *O.ko Markesa* bere narraziorik hoberenak dira. Kleist idazleak bere buruaz beste egin zuen izaera erri-

tualeko suizidio batez, Henrietta Vogel bere adiskidearekin batera.

Michael Kohlbaas narrazio honetan, idazle alemaniarrek bere justizi nahiak boterearekin aurrez aurre tupust egitera eta ondorioz heriotzara daraman gizon baten istorioa kontatzen digu. Berezko erroak dituen eta arrazionalizazio guztiak baino lehenagokoa den errebeldia honek, heroi erromantikoaren eredu bikain bihurtzen du Kohlhaas. Eustaquio Barjau-k dioenez, «Ohikoa ez den obra bat irakurtzera goaz. Gutxitan egon da diskurtso epikoa beste edozein dimentsio literarioz gabetuago eta, aldi berean, erretratu psikologiko eta mezu moral baten zerbitzuanago.»

Kleisten erlatoan ia ez dago deskribapenik, ez egintza gertatzen den tokienik ez bertan esku hartzen duten pertsonaienik ere. Batzuetan hasperen gisa Kohlhaasen ahotik hitz bakanen bat ateratzen da aurkitzen deneko egoeraren iruzkina eginez, eta hala eta guztiz ere, narrazio hau irakurriz, pertsonaia baten erretratu psikologiko zehatz eta benetako baten aurrean aurkitzen gara. Egintzaren nolakoak eta pertsonaien erre-

tolika luzeek gaia eta pertsonaiaren muinera garamatzate. Protagonista nolakoa den esan beharrik ez dago, nola jokatzeko duen ikusiz gero. Erretratu psikologikoaren edozein ezaugarrik balio dinamikoa besterik ez du: narratzaileak zerbait esaten digunerako, irakurleok ordurako badakigu nolakoa den hernia.

Bestalde, Kleisten erlato hau zenbaitek azpimarratu dutenez egiazko hizkuntza abentura bat da. Jakina da alemana subordinaziorako erraztasun berezia duen hizkuntza dela, idatzizkoan behintzat. Alemanak informazioa trinkotu eta metatzeko duen gaitasuna aparta da, beste hizkuntza batzuen aldean. Kleistek, oro har, joera berezia du alemanaren baliabide hauek erabiltzeko, baina erlato honetan marka guztiak hausten dituela esan liteke esaldia luzatu eta bihurritu, eta intzisoak sarri tartekatuz. Puntu eta apartea ere lauzpabost orrialdez behin agertzen da jatorrizkoan. Kleisten jokaera estilistikoak —alemanezko prosan ia parekorik ez duenak— *tempo* bizkorra ezarri nahi dio erlatoari, egintzako gertakariak ia elkargainkatuz, esaldiaren aurrera egite neketsuaren bitartez bertako mila gorabe-

hera eta xehetasunen berri emanaz. Euskal itzulpenari dagokionez, euskaratzaileak esan beharra dauka, azken hamarkadotan gure artean nagusiki erabili izan den prosa-motak laguntza eskasa eskaini diola Kleisten diskurtso abartsu hau itzultzeko orduan, baina euskarak inguruko hizkuntza eta literaturarekin harreman normalduak ezarri nahi baditu honelako erronkei aurre egin beharra daukala erabat sinetsirik, irakurlea sastrakadi eta sasiarte horietan barrena gidatzen ausartu da, ia beti jatorrizkoaren mailari eutsiz eta tarteka bakarrik zertxobait modua erraztuz, Orixek liokeenez «operazio guztiak» batera egiterik ez dagoelako.

Behin baino gehiagotan egin izan da Kleisten erlato honen eta Kafkaren obra handien arteko konparaketa, eta egia esan, Kohlhaasen itzulinguru sumingarriak irakurri ahala zaila da «Prozesua» obrako heroiaz ez gogoratzea. Baina *tempoa*, ordea, oso bestelakoa da azken autore honengan: idazle txekiar-alemaniarrek astiro eta patxadaz gidatzen gaitu bere pertsonaien infernuetan barrena.

Ustelkeria politika-munduan hain zabaldurik dabilen garai hauetan Wenzel von Tronka Junkerak eta bere inguruko zerbitzarien jokaera petrala alde batetik, eta Kohlhaasen justizi egarrria eta bere sumindurazko eztanda ikaragarria bestetik hausnartzea eta bata bestearen artean dauden loturez gogoeta egitea interesgarri ez ezik, onuragarri ere gerta liteke gizartearentzat, baldin eta historia «magistra vitae» dela eta iraganeko hutsegiteetatik presente eta etorkizunearako zerbait ikas litekeela uste badugu behintzat.

Xabier Mendiguren

MICHAEL KOHLHAAS

XVI mendearen erdi aldera, Havel ibaiaren hegian, Michael Kohlhaas izeneko zaldi-tratulari bat bizi zen, eskola-maisu baten semea eta bere garaiko gizonik zuzen eta aldi berean beldurgarri-errietako bat zena. Hogeita hamar urteetara arte pertsonaia bitxi hau hiritar onaren eredutzat har zitekeen. Oraindik bere izenaren jabe den toki batean baserria zeukan, non patxada ederrean bizi baitzen, emazteak emandako seme-alabak Jainkoaren beldur, lan eta leialtasunaren zentzuan heziz; ez zegoen auzoen artean bere ontasun edo zuzentasunean atsegin hartu gabekorik; munduak, hitz batean, bere oroitzapena ospatu beharko zukeen, baldin eta bera bertuteetako bat lantzen desbideratu izan ez balitz. Baina justiziaren zentzuak bandidu eta asesinatzaile bihurtu zuen.

Bazihoan behin bere lurraldetik kanpora, zaldi-sail distiratsu eta ongi gobernatuarekin, merkatuetan ateratzea espero zuen irabazia zertan erabiliko zuen gogoetan, haietara baitzihoan: parte ugazaba onari zegokionez, irabazi berriak eskuratzen, baina beste bat presentiaz

gozitzen ere bai. Honetan, Elbara heldu zen eta saxoniar lurraldean zegoen gotorleku maiestatesu baten ondoan, ibilbide hartan ordura arte inoiz aurkitu gabeko langa batekin topo egin zuen. Euria areagotzen ari zuen une batean gelditu zen zaldiekin, eta zaindariari dei egin zion, zeina handik gutxira agertu baitzen leihoan aurpegi ilunarekin. Tratulariak irekitzeko eskatu zion. «Zer berri dira hauek?» galdetu zion, handik apur batera hura etxetik irtetean. «Bidesari-eskubidea —erantzun zion aduanazainak sarrailan ziharduen bitartean—, Wenzel von Tronkako Junkerrari emana.» «Kontxo —esan zuen Kohlhaasek—, Wenzel al du izena Junkerrak?», eta almena distiratsuekin lurraldeari goitik begira zegokion gaztelua ikusi zuen. «Hil egin al da lehengo jabea?» «Apoplexiaz hil da», erantzun zuen aduanazainak langa jasotzean. «Sentitzen dut, bada!» —ihardetsi zuen Kohlhaasek—. Agure duina, jendearen zeregin eta joan-etorriaz gozitzen zuena eta ahal zuen heinean merkataritzari lagundutakoa. Behin batean, herrirako bidean nindoala, nire behorretako bati hanka hautsi zitzaiolako, galtzada bat eraiki ere egin

zuen. Tira! Zenbat zor dizut?», galdetu zuen, eta kostata atera zuen haizeak jotzen zuen kapatik aduanazainak eskaturiko diru-kopurua. «Bai, gizona —gaineratu zion oraindik honek, «Bizkor, bizkor» marmarka ekin eta eguraldiaz gaizki-esaka hasiz—: «Hainbat hobeto izango zatekeen niretzat eta zuretzat enbor hori zegoen basotik mugitu izan ez balitz eta horrenbestez eman dirua eta berriro bideari lotu zitzaion. Baina, langara heldu orduko, beste gizon baten ahots zakarra entzun zen «Gera bedi zaldi-tratularia!» —atzean zegoen dorretik, eta ikusi zuen nola alkaideak kolpe batez leihoa itxi eta beregana zetorren lasterka. «Zer gertatuko ote duk orain?», galdetu zuen bere golkorako Kohlhaasek zaldiak geldiarazten zituen bitartean. Heldu zen alkaidea gorputz mardula estaltzen zion gerruntzea botoituz eta galdetu zion, euri-zaparradatik babesteko alhora eginik, aldean al zekarren pasu-agiria. «Pasu-agiria?», galdetu zuen Kohlhaasek. Ezbaiti samar aditzera eman zion, berak zekienez, ez zeukala horrelakorik aldean zeraman ziurtasunik; baina ugazabaren zer gauza zen hura deskribatzen bazioten, bazite-

keela haietaz ere halabeharrez horniturik ibiltzea. Zeharretara begiratzuz, alkaideak aurpegira bota zion Printzearen baimenik gabe ez zeukate-la zaldi-tratulariek zaldiekin mugatik pasatzerik. Tratulariak ziurtatu zion hamazazpi alditaraino gurutzatu zuela muga paper haiek gabe; oso ongi ezagutzen zituela bere negozioari buruzko Printzearen xedapen guztiak; derrigor kontutan hartzeko errakuntza bat zela, eta huskeriekin denborarik ez ziezaiola arren galdaraz, oraindik ibilaldi luzea geratzen zitzaiola-eta. Baina alkaideak erantzun zion hamazortzigarren aldian ez ziola eskuetatik ihes egingo, helburu horrekin eman zela agindua, eta berehalaxe pasu-agiria jaregin edo bestela etorritako bidetik itzuli beharko zuela. Zaldi-tratularia, hertsapen hura zela-eta ordurako amorratzen hasita zegoena, jaitsi egin zen zalditik, pentsatzen jarri ondoren, eman morroietako bati, eta Tronkako junkerrarekin berarekin argituko zuela auzia esan zuen. Jo zuen gaztelura; alkaidea jarraitu egin zitzaion, denbora guztian zikoitz gutziatsuez eta odolus-tea zeinen mesedegarri zitekeen marmarrean; eta, begiradaz elkar neurturik, biak aretoan

sartu ziren. Kontua zen Junkerra adiskide batzuekin edaten umoretsuan zegoela, eta hizkirimiri batek ezin amaituzko barre-algara bat leherrarazi zuela, Kohlhaas bere protesta aurkezteko hurbiltzean. Zer nahi zuen galdetu zion Junkerrak; zaldunak isildu egin ziren ezezaguna begiz jotzean; baina zaldiekin zer gertatzen ari zen azaltzen hau hasi orduko, segizioak jaregin zuen: «Zaldia?, non daude?», eta leihora oldartu zen haiek ikusteko. Zaldi-sail distiratsua begiz jo bezain laster, guztiak lehenbailehen jaitsi ziren patiora, Junkerraren gomitaren arabera. Euria atertu egin zuen. Alkaidea, etxezaina eta morroiak batu egin zitzaizkien, eta guztiek aztertu zituzten abereak. Batak beilegi izarduna abonatzan zuen, besteak moxal gaztainari ederresten zion, hirugarrenak pintarratu azafrai-izpilduna laztantzen zuen; guztiak bat etorri ziren zalditxura baino oreinarena areago zutela eta herrialdean ez zutela hoberik hazten. Aldarte onean, Kohlhaasek erantzun zien zaldiek ez zutela gainean ibili behar zuten jaunek baino hobeak izan behar, eta eroatera zirikatu zituen. Junkerra, beilegiak kili-kili eginik, prezioa eska-

tzera iritsi zen. Eta etxezainak gomendatu zion ugazabari zaldi beltz pare bat eros zezala, ze zaldi-eskasian zeudelarik, ongi erabil zitzaketela etxaldean. Baina tratulariak prezioak eman zituenean, nobleek garestiegi iritzi zieten; Junkerrak aditzera eman ere egin zion bere abereak hala balioesten segitzen bazuen Arturo Erregea eta Mahai Biribileko Zaldunen bila joan beharko zuela azkenerako. Kohlhaas konturatu zen alkaideia eta etxezaina etengabe ari izan zirela txutxuputxuka eta moxal beltzei irrikazko begiradak zuzentzen eta, aieru ilun batengatik, ez zuen ahaleginik egiteke utzi beraiekin gera zitezten. Junkerrak esan zion: «Jauna, moxal mairu horiek duela sei hilabete 25 florinetan erosi nituen; emazkidazu 30 eta zeure dituzu». Junkerraren alboan zeuden bi zaldunek agerian adierazi zuten zaldiek hainbeste balio zutela; baina Junkerrak trabak jarri zituen esanez beilegiarengatik prest zegoela dirua gastatzeko, baina ez mairuengatik, eta alde egiteko keinua egin zuen; orduan Kohlhaasek ihardetsi zuen agian zaldiekin igaroko zen beste batean iritsiko zirela traturren bat egitera; diosalak egin eta zamarien gidak

hartu zituen abiatzeko. Une hartan, alkaideak taldetik irten eta esan zion pasu-agiririk gabe ezin zuela bidaia segitu entzunda zegoela. Kohlhaasek Junkerragana itzuli eta galdetu zion ea egiazkoa al zen bere lanbideari hainbesteko nahastea ekar diezaiokeen xedapen hura. Begirada ilundurik, erantzun zuen Junkerrak, alde egitean: «Bai, Kohlhaas, pasaporte bat atara behar duzu. Konpon zaitez alkaidearekin eta zarraizkio zeure bideari». Kohlhaasek ziurtatu zion ez zeukala zaldien garraioari buruzko ordentzen kontra joateko asmorik; agindu zion hutsik egin gabe eskuratuko zuela pasaportea Dresdengo kantzilergoan, hiritik pasatzean, eta ordukoz joaten uzteko eskatu zion, eskakizun haren berririk izan ez zuelako. «Ongi da! —esan zuen Junkerrak, zeren berriro euria ari zuen eta bere gorputz-adar idorrak blaitzen ari baitzen—: utzi nekazariari pasatzen. Goazen!», esan zien zaldunei eta berriro gaztelura joan nahi izan zuen. Alkaideak, Junkerragana bihurtuz, gutxienez bahituratzat zerbait utzi behar zuela esan zuen, agiria eskuratuko zuen bermetzat. Junkerra berriz ere gazteluko atarian gelditu zen. Kohl-

haasek galdetu zuen eazenbat utzi behar zuen bahituratzat, dirutan edo gauzatan, zaldi mairuengatik. Eta administrariak, ahopean marmarka esan zuen zaldiak berak utz zitzakeela. «Noski —esan zuen alkaideak—, bidezkoena da; eta pasaporte ateratakoan, nahi duenean eraman ahal izango ditu.» Kohlhaasek, hain eskari lotsagabeaz txunditurik, esan zion Junkerrak, zeinak altxatu baitzituen jupoiaren tiroak hotzez dardarka, zaldiak saltzeko asmoa zuela. Une horretan bertan, haize-erauntsi batek ur eta kaz-kabar-bolada bat sartu zuen atean barrena, halako moldez, non Tronkakoak, auziari amaiera emateko bere jendeari oihu egin baitzion: «Zaldiez gabetu nahi ez badu, langaz bestaldean jarri berriro»; eta alde egin zuen. Tratulariak, bortxakeriaren aurrean amore ematea beste erremediorik ez zeukala argi eta garbi ikusirik, eskatutakoa betetzea erabaki zuen. Askatu zaldi beltzak eta alkaideak adierazitako kortara eraman zituen. Morroi bat ere utzi zuen beraiekin, diruz hornitu eta itzuli arte haiek zaintzeko arren eskaturik, eta zamari-sailaren gainerakoarekin bidaia segitu zuen Leipzig aldera, bertako ferian

izan nahi baitzuen, gisa hartako ordena bat Saxonian ere ezarri ez ote zuten zalantzan, herrialde hartan hasberritan zegoen zaldi-hazkuntza babesteko.

Dresdenera heldu bezain laster, nongo ingurumarietan landetxe bat baitzeukan tokiko merkatutxoetara bere negozioa eramateko, kantzilergora jo zuen. Bertako kontseilariengandik jakin zuen, zeinen artean ezagunen bat baitzeukan, hasieratik sobera susmatzen ari zena bera: pasu-agiriaren istorioa ipuin hutsa zela. Kohlhaasek, desaraia ziurtatzen zuen agiri bat kontseilari atsekabetuei eskatu eta eskuratu zuenak, barre egin zuen bere golkorako Junker idorraren burutada zela eta, baina zer nahi ote zuen susmatzera iritsi gabe. Eta aste batzuk geroago, eramandako zamari-taldea bere gogara saldu ondoren, Tronkako gaztelura itzuli zen, garaiek berez eskatzen zutena baino ondoez handiagorik gabe. Alkaidea isildu egin zen erantzun ordez kantzilergoko ziurtagiriaren aurrean eta Kohlhaasek zaldiak ez ote zizkioten itzuli behar galdetzean, zeunden tokira jaitsi eta eramateko besterik ez zion esan. Ataria gurutzatzean,

ordea, morroia saihetsak neurtu eta handik egun gutxitara gaztelutik bidali zutela jakitearen nahigabea izan zuen, ziotenez, manera desegokiak erakutsi omen zituelako. Berri hau emandako mutilari galdetu zion zer egin zuen besteak eta nork zaindu izan zituen zaldiak bitartean, eta hark erantzun zion ez zekiela eta berehala, bihotza aieru txarrez gainezka zuen tratulariari abereak zeuzkan kortara pasatzen utzi zion. Zer nolako harridura izan zuen moxal mairu distiratsu eta mardulen ordeaz, zaldi mazkar eta triste pare bat ikustean; hezurak, zeinetan edozer eseki baitzitekeen, arasan bezala; zurdak eta ilea, zainketa eta artarik gabeak, nahas-mahasturik zeuden: animalia erreinuko miseriaren irudi bizia ziren! Zaldiek zirkin ahul batekin irrintzi egin zioten eta Kohlhaasek, erabat sumindurik, zer gertatu zitzaien galdetu zuen. Alboan zeukan mutikoak erantzun zion ez zitzaiela aparteko zorigaitzik gertatu, zegokien pentsua ere hartu zutela; bakarrik, nola uzta-garaia zen, soroan erabili zituztela zertxobait, tira-abereen falta izan zutelako. Kohlhaas erneguka hasi zen amarruzko bortxakeria nardagarri hartaz, baina bere

ezintasunaz jabeturik, gorde egin zuen amorrua eta, besterik ezinean, aginduak eman zituen lehenbailehen zaldiekin lapur-zulo hartatik alde egiteko, baina halako batean alkaidea agertu zen, eztabaidak erakarririk, han zer gertatzen zen galdetzera. «Zer gertatzen den?» —erantzun zuen Kohlhaasek—. «Nork eman die baimena Tronkako Junkerrari edo bere jendeari nik hemen utzitako zaldiek sorora ateratzeko?» Ea egin zutena gizabidezkoa ote zen, gaineratu zuen, eta zartailukada batez abere akituak susperrazten ahalegindu zen, zirkinik ere ezin zutela egin erakusteko. Lotsagabekeriaz begiztatu ondoren, alkaideak erantzun zuen: «Kaiku halakoa! Alproja horrek Jainkoari eskerrak eman beharko lizkioke zaldi mazkar horiek bizirik aurkitu dituelako!» Ea nork nahi zuen haiek zaindu, galdetu zuen, morroiak alde egin bazuen; ea ez ote zen bidezkoa zamariak soroan lan eginez eman zitzaien pentsua irabaztea. Amaitzeko aurpegira bota zion ez ibiltzeko malmuzkeriatan bestela txakurrei dei egingo ziela eta ikusiko zuela nola zekien berak ataria baretzen. Tratulariak bihotza taupaka jupoitik irten beharrean

zeukan. Txitxi-jario doilorkume hura satsaren kontra bota eta mutur gorria oinpean zapaltzeko gogoia sentitu zuen. Baina bere justizi zentzua, balantzarik finenaren parekoa izaki, oraindik dilindan zebilen; bere barreneko epaitegian oraindik egiaztatu gabe zegoen bere arerioa errudun zela; eta madarikaziozko hitzak irentsiz, hurbildu zaldiengana, hausnartu isilean egoera zurdak askatzen zizkien bitartean eta ahotsari eutsiz galdetu zuen, zer arrazoirengatik bidali behar izan zuten bere morroia gaztelutik. Alkai-deak erantzun zuen: «Alproja hori kaskagogor hutsa izan delako jauregiko guztiekin! Inondik inora ezin izan dugu kortaz aldarazi eta zaldi mazkar horiengatik gaztelura heldu berriak ziren bi jaunen zaldiek gaua izarpean pasa zezaten tematu zen!» Kohlhaasek zaldiek balio zutena emango zukeen morroia eskura izatearren eta bere kontakizuna alkaide ahobero harenarekin parekatu ahal izateko. Oraindik han zegoen, zurdak askatzen eta bere egoeran zer egin behar zuen gogoeta egiten, eta supituki eszena aldatu zen Wenzel von Tronka Junkérra lauoinean plazan sartzean, erbi-miaketan ibili ondoren, zal-

dun, morroi eta txakur-samalda bat lagun zuela. Zer gertatzen zen galdetu zuen eta alkaideak zalantzarik gabe hitza hartu eta desitxuratze makurrenez aurkeztu zion —txakurrek kanpotarrari etengabe zaunka eta zaldunek isiltzeko oihuak egiten zizkieten bitartean— zer nolako erretolika botatzen ari zen tratularia mairu-parea zertxobait erabili ziotelako. Irainka, barre-algaraz, zaldiak bereak zirela onartzeari uko egiten ari zela esan zuen hark. Kohlhaasek orduan ahotsa altxatu zuen: «Horiek ez dira nire zaldiak, jauna! Ez dira hogeita hamar florin balio zuten zaldiak! Nik neuzkan zaldi ongi gobernatu eta zindoak itzultzea nahi dut!» Junkerrak, zeinari iratzeko zurbiltasuna agertu baitzitzaion aurpegiari, jaitsi eta esan zuen: «Baldin Jaun Put... honek ez baditu zaldiak eraman nahi, utz ditzala alde batera mordoilokeriak. Hator, Gtinther!, Goazemak, Hans!», agindu zuen oraindik ahots ozenagoz, eskuaz galtzoietako hautsa kentzen zuen bitartean. «Dakartela ardoa!», oihu egin zuen berriro atera iristean beste zaldunak atzetik zituela; eta etxean sartu zen. Kohlhaasek esan zuen nahiago zuela larrutzaileari deitu eta

azala kentzea, Kohlhaasenbrückeko ukuiluetara zeuden bezala eramatea baino. Behin-betikoz zamariez arduragabeturik, hantxe bertan utzi zituen; igo zen zaldira eta justizia nola egin behar zen asmatuko zuela aginduz, alde egin zuen.

Ziztu bizian Dresdenerako bidean zihoala, gazteluan morroiari egozten ziotenaz konturatzean, trostako pausua astiroagotu, eta mila urrats eman baino lehen bira egin, eta Kohihaasenbrücke-ko bidea hartu zuen, aurrena morroiarenak entzuteko, bidezko eta zuhurrena iritzi zionez. Jasandako irainak gorabehera, sentimendu doi batek makurrarazten zuen, munduaren osaera hauskorraz jakitun izaki, zaldien galera gauzen bidezko askaeratzat eramatera, baldin eta alkaideak sostengatzen zuenez, morroiari errurik txikiena leporatzerik bazegoen. Bestalde, gutxiago zaindua ez zen sentimendu batek ere esaten zion, —eta sentimendu hura gero eta sakonago errotuz joan zitzaion aurrera egin ahala, zeren noranahi jotzen zuela ere Tronkako gotorlekuan bidaiariekin egiten ari ziren apetakeriak entzutea baizik ez baitzuen egiten—

: baldin eta, itxuratik igartzen zitzaionez, dena malmuzkeria besterik ez bazen, bere ahaltasunen arabera nozitutako desarauarengatik ordaina beretzat lortzea eginbehar ezinbestekoa zuela, eta baita herrikideentzat ere, segurtasuna izan zedin etorkizuneko beste batzuen aurrean.

Kohlhaasenbrückera iritsi bezain laster, Lisbeth emazte fidela besarkatu, eta belaunetan mordoxkatzen zitzaizkion seme-alabei musu eman ondoren, Herse morroi nagusiaz galdetu zuen, ea beraren berririk ba al zuten. Lisbethek esan zion: «Ene Michael laztana, Herse diozu! Dohakabe hori orain hamalau egun azaldu zen negargarriro jipoitua; ez, hain jipoitua, non arnasa hartzeko ere gauza ez zen. Eramaten dugu ohera, non odola etengabe tu egiten duen, eta behin eta berriz galdetu ondoren inork ulertzen ez dion historia bat entzuten dugu. Nola zuk utzi zenuen Tronkako gazteluan pasatzea galarazitako zaldi batzuekin, nola traturik txarrena eman ondoren gaztelutik alde egitera behartu zuten, nola zaldiak ezin izan zituen berekin ekarri. «Ah, bai? —esan zuen Kohlhaasek longaina erantzten ari zen bitartean—. Eta jadanik susperturik al

dago?» «Odola tu egiteaz aparte, hola-hola. Nik morroi bat bidali nahi izan dut berehala Tronkara, zu itzuli arte zaldiak zaintzera. Herse beti hain egiami eta beste inor baino leialago agertu izan zaigunez gero, ez zitzaidan kontaktzen ari zena zalantzan jartzerik bururatzen ere, hainbeste seinalek fede ematen zutenean, ezta beste moduren batera zaldirik gabe geratu zenik ere. Baina berak erregutu zidan arrenka ez bidaltzeko inor lapur-zulo hartara, eta abereak bertan behera uzteko, horretan norbait galdu nahi ez bagenuen.» «Oraindik ohean al dago?», galdetu zuen Kohlhaasek txalina askatzen ari zela. «Duela zenbait egun berriro hasita dago atarian bira batzuk ematen —erantzun zion emazteak—. Hitz batean, zeuk ikusiko duzu —segi zuen—, denak zentzua duela eta alprojakeria hau Tronkan aspaldi honetan kanpotarren kontra egiten ari diren beste desarau bat gehiago dela.» «Horixe da lehenik ikertu behar dudana —erantzun zion Kohlhaasek—. Bidalidazu jaikitakoan, Lisbeth». Hitz hauekin besaulkian eseri zen; eta emaztea, senarraren baretasunaz oso pozturik, morroiaren bila irten zen.

— Zer egin duk Tronkako gazteluan? —galdetu zion Kohlhaasek Lisbethekin gelan sartu zene-koxe—, ezin zezakeat esan hirekin pozik nagoen-ik.» Morroia, zeinaren aurpegi zurbilean hitz hauek entzutean gorriune batzuk agertu ziren, une batez isildu egin zen; eta gero esan zuen: «Arrazoi duzu, jauna; Jainkoak hala nahita eskuetaratu zitzaidan sufre-mitxa, modu txar-rean bota ninduten lapur-zuloari su ematekoa, Elbara jautiki nuen barruan haur baten negar-hotsa entzutean, eta pentsatu nuen: Jainkoaren tximistak erraustuko ahal du, nik ez behintzat!» Kohlhaasek hunkiturik galdetu zion: «Baina zer egin duk gaztelutik modu txarrean jautiki hazat-en?». Eta Hersek: «Urrats txar bat eman, jauna —xukatu egin zuen bekokiko izerdia—, baina ez dago on konponduko duenik. Ez nuen nahi izan zaldian soro-lanean hondatzerik, eta esan nien, oraindik gazteak zirela eta lorrean ibili gabeak». Kohlhaasek kontra egin zion, nahasmendua estali nahian, egia osoa esan ez zuelako, zeren joandako udaberriaren hasieran noiz edo behin kaprestua jarri baitzitzaien. «Gazteluan —segi zion—, non ostari moduko bat baihintzen, behin

eta behar adina aldiz laguntzeko prest agertu beharko hukeen, uzta-bilketa bizkorrago amaitzeko premia izanez gero» «Jauna —esan zuen Hersek—, hori ere egin dut; baina hain aurpegi ilunak jartzen zizkidatenez gero, pentsatu nuen, ez zela ahalegina zaldientzat ere hain handia izango. Hirugarren egunean goizean goiz lotu eta hiru orgakada gari garraiatu nituen.» Kohlhaasi bihotzak zauskada bat egin zion; begiak lurrean josi eta marmar egin zuen: «Horretaz ez zidatek ezer esan, Herse! —Hersek hala izan zela ziurtatu zion. «Nire zabarkeria —esan zion—, zera izan zen, nik zaldiak ez nituela berriro uzta-rrian lotu nahi izan, eguerdian bazkatu eta berehala, eta alkaideak eta administrariak proposatu zidatenean ateratzen banituen doan emango niela jaten eta zuk pentsutarako emandako dirua neuretzat gorde ahal izango nuela, erantzun nien, gaizki amaituko genuela, eta bira eman eta alde egin nuen». «Baina zabarkeria horregatik ez hinduten gaztelutik bidali», esan zuen Kohlhaasek. «Jainkoak gorde nazala! —oihu egin zuen morroiak—, bilaukeria donge batengatik! Arrats hartan gaztelura etorritako bi zaldunen zaldiak

sartu zituzten kortan, eta nireak kortako atean lotu; eta alkaideari berari eskutik kendu nizkionean, bera ari baitzen ateratzen, eta galdetu nionean non egon behar zuten abereek, ohol eta listoiez harresiaren ondoan eraikita zeukan txerritokia erakutsi zidan. «Esan nahiko duk —eten zion Kohlhaasek—, hain zela aterpe txarra zaldientzat, areago zirudiela txerritokia korta baino.» «Txerritokia zela, jauna —erantzun zioen Hersek— egiazko eta benetako txerritokia, txerriak sartzen, irteten eta ni zutik egon ezin nintekeena». «Agian ez huen beste aterperik izango gure zaldientzat —esan zion Kohlhaasek—, zaldunen zaldia, nolabait esateko, gureen aurretik zeudean». «Tokia —erantzun zion morroiak ahotza beheratuz— meharra zen. Gazteluan zazpi zaldun zeuden ostatuko guztira. Zeu izan bazina, zaldia apur bat estuagoa jarraraziko zenituen. Nik esan nien herrian korta bat alokatu nahi nuela, baina alkaideak erantzun zuen zaldia bere begipean eduki behar zituela eta ez nezala pentsatu ere egin toki hartatik ateratzerik.» «Hm! —esan zuen Kohlhaasek—. Eta zer erantzun bien hik?» «Nola administrariak esan zuen

bi ostariak gau hura bakarrik emango zutela han, eta biharamun goizean aurrera joango zirela, zaldiak txerritokira eramanez nituen. Baina hurrengo eguna pasatu eta ez zen esandakorik gertatu, eta hirugarrenaren goizean jaun haiek astebete egingo zutela gazteluan esaten zuten.» «Baina azken finean, txerritokia ez zegoan hain gaizki, Herse, —esan zuen Kohlhaasek—, lehen-dabizikoz begiratu eta iruditu zitzaidan bezain gaizki». «Egia da —erantzun zuen besteak—, Tokia pixka bat erraztu nuenean, pasa zitekeen. Urdainari txanpon batzuk eman nizkion beste nonbait txerriak sar zitzan. Eta nola hala moldatu nintzen zaldiak egunez zutik egon zitezten, goizean argitzen zuenean oholak listoietatik kenduz eta inularrean berriro ezarriz. Eta antzarak ziruditen teilatutik buruak aterata, eta Kohlhaasenbrückera, edo hobeto egoten den edonora begiratzen zuten. «Eta orduan, zer arraiorengatik bota hinduten?» «Jauna, esango dizut —erantzun zuen morroiak— nigandik libratu nahi zutelako. Zeren ni bertan nindukaten bitartean ezin zituztelako zaldiak habaildu. Nonahi, atarian eta zerbitzarien ganbaran, herra-aurpegiekin topo

egiten nuen; eta nola nik neure golkorako esaten nuen, bihurritu itzazue zeuen muturrak, hark eta kolokatu arte, apetaz lehen abaguneaz baliatu ziren eta bota egin ninduten gaztelutik.» «Baina arrazoia! —esan zuen Kohlhaasek ahotsa jasoz—, arrazoiren bat izan behar ziaten!» «Jakina —erantzun zuen Hersek—, arrazoirik zuribidetue-na. Txerritokira eraman nituen bigarren eguneko arratsean, han barrean erabat narrasturik jarri ziren zaldiak hartu eta bainutokira eraman nahi nituen. Eta gazteluko atean nagoela eta bira ematera noala, alkaidea eta administrariaren ahotsak entzuten ditut, morroi, txakur eta maki-lekin zerbitzari-ganbaratik datozela eta gainera oldartzen zaizkit «Hago, alproja halakoa!» «Hago, bandidua!» oihuka, deabruak harturik baleude bezala. Atezaina bidera irteten zait; eta berari eta atzetik lasterka zetorren jendailari galdetzen diodanean «Zer gertatzen da?», «Zer da?» erantzuten du alkaideak eta bi zaldiei bridetatik heltzen die. «Nora doa Berori zaldiekin?» galdetu eta paparretik heltzen dit. Eta esaten diot «Nora noan? Arraioak ez badituk! «Bainutokira joan nahi dut. Ala uste al du Berorrek..?»

«Bainutokira? —hasten da oihuka alkaidea. «Lapurra, nik irakatsiko diat hiri bainatzen baina bide nagusian, Kohlhaasebrückeraino! «Orduan zalditik inarosten naute, berak eta administrariak egindako tirakada maltzur batez, zeinak zango batetik oraturik nindukan, eta zalditik erori eta luze bezain zabal lokatzatan geratzen naiz zerraldo. «Doilorkumeak! Tximistak joko al zaituzte! Kaprestuak eta zaldien mantak, eta neure arropa-bilduma ere kortan dauzkat!»; baina alkaidea eta morroien artean, zeren administraria ordurako zaldiak kortara eramaten ari baitzen, ostikoka zartailu eta makilekin amiltzen zaizkit gainera, eta erdihilik erortzen naiz gaztelu-atearen atzean. Eta «Lapurrok, nora daramatzazue zaldiak?» esanez altxatzen naizenean, alkaideak «Alde gaztelutik!» oihu egiten du eta txakurrak xaxatzen dizkit «Xaxa Kaiser! xaxa, Jâger! Xaxa, Spitz!»; dozena bat txakur baino gehiago oldartzen zaizkit. Orduan hausten dut, listoi bat zen, auskalo zer, hesi batetik, eta hiru txakur zerraldo hilik uzten ditut neure ondoan, baina alboraxeago baztertu behar izan nuenean haginka mastrikatzen ari zitzaizkidalako «FÜit!»

txistu bat entzuten da, sartzen da txakurteria guztia barrean, biltzen dituzten ate-orriak eta jartzen dute atalaga eta erortzen naiz bidean konorterik gabe.» Kohlhaas-ek, aurpegi zurbila eta bihurrikeria bortxatuarekin, esan zion: «Tira, aitor ezak; ez huen txerritokia jadanik gustuko; Kohlhaasenbrückengo kortan alde ederrean egoten duk, pentsatu huen». «Jainko maitea! — altxatu zuen Hersek ahotsa—, kaprestu eta manta guztiak txerritokian utzita neuzkan, baita neure arropa-bilduma ere. Eta ez ote nituzkeen neurekin eramango ganbelapean zeta gorrizko lepoko zapien bilduta neuzkan hiru florinak ere? Mila deabru! Ez iezadazu horrelakorik esan, bestela bota nuen mitxa berriz piztuko dut eta!» «Tira, tira —esan zion zaldi-tratulariak—, ez diat asmo txarrean esan. Hara, esandakoa hitzez hitz sinesten diat, eta nonahi eta nornahiren aurrean neure egiteko prest nagok. Sentitzen diat zori hoberik izan ez dualako nire zerbitzuan. Hoa, Herse, hoa orain atsedena hartzera; botila ardo bat eman diezaatela eta kontsola hadi!; egingo zaik justizia!» Honenbestez zutitu, idatzi morroiak txerritokian bertan behera utzi behar

izan zituenen zerrenda, zehaztu haien balioa, galdetu zion halaber zenbatean jotzen zituen sendaketaren gastuak eta eskua estutu ondoren alde egiteko eskatu zion.

Gero Lisbeth emazteari kontatu zion gertatuaren nondik norakoa eta barne-lotura, jakinarazi zion deliberaturik zegoela justizia eskatzera, eta pozik ikusi ahal izan zuen emazteak bihotz-bihotzez laguntzen ziola asmo hartan. Gero esan zion gaztelu hartatik bidaztiak igaroko zirela etorkizunean ere, eta segur aski bera baino egon-narri gutxiagokoak, Jainkoari zerbitzu egitea izango zela desarau hari kontra egitea, eta berak aurre egingo ziela auzia burutzeak sortuko zituen gastuei. Kohlhaasek kementsua zela esan zion emazteari, atseginez eman zuen egun hura eta ondorengoak beraren eta seme-alaben artean, eta eginbeharrek aukera eman zioten bezain laster, Dresdenera abiatu zen auzitegian bere kereila aurkeztera.

Han, ezaguna zuen legegizon baten laguntzarekin, demanda bat idatzi zuen, zeinean Wenzel von Tronka Junkerrak bere pertsonarengan eta Herse morroiarengan buruturiko hobenen

berri-emate xehetuaren ondoren, legeen arabera zigor zezatela eskatzen zuen, zaldiak aurreko egoerara itzuli eta nola berari hala morroiari ere, jasandako kalteen ordaina eman zekiela. Auzi juridikoa argi eta garbi zegoen. Zaldiak lege guztien kontra eraduki izanak, argi erabakigarria isurtzen zuen gainerako guztiaren gain; eta onartu izan balitz ere, zaldiak halabehar hutsez makaldu zirela, abereak berriz osasunean itzularazteko eskaria zuzenbidearen araberakoa zen. Kohlhaasek hirian ibili zeneko denboran ez zuen adiskide faltarik izan, zeinek agindu baitzioten kartsuki egingo zutela kausaren alde; bere zaldimerkataritza hedatuak ezagun ugari izatera eraman zuen, eta lanean aritzen zeneko jatortasunak herrialdeko gizon prestuenen onginahia erakarri zioten. Gogara joan zen behin baino gehiagotan bere abokatuaren etxera bazkaltzera, berau ere pertsona gailena baitzen; utzi zion gordailu gisa diru-kopuru bat auziko gastuak ordaintzeko, eta handik aste batzuetara, Kohlhaasenbrückera itzuli zen, Lisbeth emaztearen ondora, prozesuaren atarramendu onaz abokatuak erabat lasaitu zuelarik. Hala eta guztiz ere,

igaro ziren hilabeteak, eta urtea ere amaitzeko zorian zegoen, Saxoniatik berak aurkezturiko demandaz berririk heldu gabe, eta gutxiago oraindik ebazpena bera. Behin eta berriz auzitegira jo ondoren, bere aholkulariari galdetu zion gutun ziurtatuz halako luzamendu neurrigabeaz, eta esan zioten, goitiko iradokizunez, Dresdengo auzitegian, erabat ezetsi zutela kereila. Tratulariaren harrimenari erantzunez, zeinak horretarako arrazoia baitzuen, aholkulariak jakinarazi zion: Wenzel von Tronka Junkerra bi jaunekin, Hinz eta Kunz von Tronkarekin ahaideturik zegoela, zeinetarik lehena jauregiko koparia zen, eta bestea beraren txanbelana. Gainera gomendatzen zion, auzitegian neke gehiagorik hartu gabe, Tronkako gazteluan zeuzkan zaldiak berreskuratzeko; Junkerrak, orduan hirian aurkitzen zenak, bere jendeari itxuraz agindua eman ziola haiek entregatzeko; eta amaitzeko erregua egiten zion, baldin eta xehetasun haien jakitun egonik baretu nahi ez bazuen, bera gutxienez mandatu berrietatik libratzeko kausa hartan.

Une hartan Kohlhaas Brandenburguren aurkitzen zen, non Heinrich von Geusau bailea, zeina-

ren barrutikoa baitzen Kohlhaasenbrück, lanpeturik zebilen, hiriari egokitu zitzaizkion dirukopuru batzuei esker, gaixo eta behartsuentzako ongintza-instalazio batzuk eraikitzen. Bereziki lanpeturik zebilen ezinduen tratamendurako ingurumarietan zegoen metal-urezko iturri bat, eta zeinaren sendamenaz gero etorkizunak berretsiko zituen baino itxaropen handiagoak egin ziren; eta Kohlhaas ezagutzen zuenez gero, bailea gortean egon zen garaian elkarrekin izan zuten harremanarengatik, baimena eman zion Herseri, Tronkako gazteluko egun hartatik arnasa hartzean bularrean oinaze bat geratu zitzaion morroi nagusiari, jadanik teilatuz eta hormaz hornituriko iturritxoaren eragina frogatuz. Gertatu zen, ordea, baileak Kohlhaasek Herse ezarri zuen galdararen alboan aginduak ematen aurkitzea, hari emazteak bidalitako mandatari batek Dresdengo abokatuaren gutun suntsigarria eskuratu zionean. Medikuekin hizketan ari zela, ohartu zuen baileak Kohlhaasek hartu eta ireki zuen gutunera negar-malko bat isuri zitzaio- la; hurbildu eta era bihozko eta adiskidekorrean galdetu zion zer zorigaitz gertatu zitzaion, eta

zaldi-tratulariak, ezer erantzun gabe, gutuna eskuetan ezarri zionean, duintasunezko gizon honek, Tronkan gertaturiko bidegabekeria izugarria eta bere ondorioak ezagutzen zituen hark — esku-kolpetxo bat sorbaldan eman eta esan zion ez zuela adorea galdu behar eta kaltea ordaindu arte lagunduko ziola. Gau hartan, zaldi-tratularia, haren aginduen arabera, gaztelura bisita egitera joan zitzaionean, azaldu zion aski izango zela Brandenburgeko Printze Hautesleari erregu bat aurkeztea gertatuaren berri-emate labur bat, baita Dresdengo abokatuaren gutuna ere, bere baitan zituena, eta erreklama zezala subiranoaren babesa berari, jatorriz Brandenburgekoa zenari, saxoniar lurraldean egitera ausartu zitzaizkion bortxakeriaren aurrez aurre. Agindu zion erregu-idatzia Printzearen eskuetara eramango zuela, jadanik prestatuak zegoen beste bidalketa batekin, eta honek, zirkunstantziek aukera ematean, hutsik egin gabe aurkeztuko zuela protesta Saxoniako Hauteslearen aurrean; eta ziurtatu zion Junkerrak eta bere segitzaileek egin zitzaketan amarrukeria guztiak gorabehera, aski zela urrats bakar bat justizia hura egiteko.

Kohlhaasek, biziki pozturik, bihotz-bihotzez eskertu zion baileari bere estimazioaren froga hura eta aitortu zion gauza bakarrak ematen ziola pena: kasua zuzenean Berlinen eskuetan ez jarri izanak, urrats bakar bat Dresdenen eman gabe; eta ondoren, hiri-epaitegiko eskribautza-
ren arabera erreklamazioa idatzi eta baileari entregatu eta gero, Kohlhaasenbrückerako bideari heldu zion, bere historiaren amaieraz inoiz baino lasaiago. Baina handik aste batzuetara jakin ahal izan zuen nahigabez, bailearen eginbeharretarako Postdamera zihoan bailearen aguazil batengandik, Hautesleak Kallheim kondearen eskuetan jarri zuela erreklamazioa, eta honek, bidezkoa zenez, Dresdengo auzitegiari bortxakeria ikertu eta zigortzea berehala eskatu beharrean, informazio aurretiazko eta xehetua-
goa eskatu zuela Tronkako Junkerra beragandik. Aguazilak, zeina ez baitzen kotxetik jaitsi Kohlhaasen etxe aurrean eta antza zenez, era konfidentzialean tratulariari hura jakinarazteko mandatua zuenak, ezin izan zuen erantzun asegarri-
rik eman jokaera haren zergatiaz galdetu zitzaio-
nean. Bakarrik gehitu zion baileak erregutzen

ziola egonarriz hartzeko; bazirudien presa zuela bideari segitzeko, eta elkarrizketa laburraren amaieran bakarrik igarri zion Kohlhaasek, jaulkitako hitz batzuetatik, Kallheim kondea Tronkatarren etxearekin ezkontzaz ahaideturik zegoela. Kohlhaasek, zeinak ez baitzuen atseginik jadanik zaldia hazten, etxaldean, kortan eta ezta bere emaztea eta seme-alaben artean ere, ilargiaren aldaketari itxaron zion susmorik ilunenetan. Handik gutxira, espero zuen bezalaxe, Herse itzuli zen Brandenburgetik, bainuek zerbait susperturik, bailearen txartel batekin, zeinak erreskripto ofizial bat handiago bat batera zekarren, esanez sentitzen zuela kausa hartaz ezer egin ezin izateagatik eta kantzilergoak igorritako ebazpena bidaltzen ziola eta Tronkako gazteluan utzitako zaldia jasotzeko gomendioa egiten ziola eta auzia bukatutzat eman zezala.

Ebazpenak honela zion: «Dresdengo entzutegiaren ofizioaren arabera, Kohlhaas auzizale alfer bat zela; Junkerrak, zeinaren gazteluan zaldia bertan behera utzita zeuzkan, ez zizkiola inola ere eradukitzen; beraz haiek jasotzera norbait bidaltzeko adeitasuna izan zezala edo,

gutxienez, junkerrari jakinaraz ziezaiola nora bidali behar zizkion; eta edozein kasutan ere, libra zedila Estatuaren kantzilergoa halako liskar eta ardailatatik». Kohlhaas, ordurako zaldia batere axola ez zitzaizkiona —samin bera sentituko zukeen txakur pare bat izan balitz ere— haserre bizitan jarri zen gutun hau hartzean. Atarian zarataren bat entzuten zen bakoitzean, atera begiratzen zuen ordura arte bere bularrean ezagutu zuen urduritasun gogorrenaz, Junkerraren gizonak ez ote ziren agertuko, agian desenkusaren batekin, zaldi gosekil eta atseka-betuak bihurtzera: kasu bakarra zuen munduan ongi zaildutako bere arima prestaturik ez zeukana bere sentipenari osoki zegokion zerbaiterako. Handik gutxira jakin ahal izan zuen, bidazti izandako ezezagun baten bitartez, oraindik Tronkan bere zaldia soro-lanetan zerabiltzatela, Junkerraren gainerakoak bezala; eta mundua halako desordenu ikaragarrian ikusteak sortzen zion saminaren erdian, bere bularra ordenuan ikusteak ematen zion pozak inarrosi zuen. Auzoko eskribau bat etorrarazi zuen, zeinak aspaldidanik lursailak erosteko asmoak zituen, horrela

mugakide zuen etxaldea handitzeko; eta eseri zenean galdetu zion zenbat eskaintzen zion Brandenburguen eta Saxonian zituen jabegoengatik, etxea eta orubearekin, oro har, ondasun higitari zein higiezinekin. Lisbeth, emaztea, zurbildu egin zitzaion hitz hauek entzutean. Bira eman eta, besoetan hartu zuen bere atzean zoruan jolasean zebilen haurtxoa, zeina orain lepokoarekin jostatzen hasi baitzen, eta haurtxoaren masaila gorrien albotik, heriotza pintaturik zeukaten begirada ilunak jaurtikitzen zituen tratulariaren eta beronek eskuetan zeukan paperaren aldera. Eskribauak zeharka begiratu eta supituki halako pentsamendu bereziak zerk eragin zituzkion galdetu zuen; eta besteak, ahal zuen adinako arraitasunez, erantzun zion Havelen begiko saila saltzeko asmoa ez zela inondik ere hain berria, jadanik biak hartaz mintzatuak zirela behin baino gehiagotan, lur-zati harekin alderatuta Dresdenen hiriaz kanpo zeukan etxeak aipatzea ere merezi ez zuen eranskin bat baizik ez zela, eta hitz batean, mesedea egin nahi bazion eta bi jabegoen arduratu, prest zegoela zegokion kontratua sinatzeko. Umorea zertxobait behar-

tuz, oraindik gaineratu zuen, mundua ez zela Kohlhaasenbrücken amaitzen, norbere ondarea aita arretatsu gisa administratzea hutsal eta garrantzi gutxiagoko bihurtzen zuten helburuak egon zitezkeela; eta hitz batean, arima gauza handietarako prestatuak zeukala, zeinen berri-gina laster izango zuen. Eskribauak, arrazoi hauek lasaiturik, aldarte atseginean galdetu zion emazteari, zeinak haurra behin eta berriz musukatzen zuen, ea senarrak ez ote zuen berehala guztia ordaintzea eskatuko, ezarri zituen belauen gainean edukitako kapela eta makila mahaiaren gainean, hartu zuen tratulariak eskuan edukitako papera lehen irakurketa bat egiteko. Kohlhaasek, hurbilagoz zitzaien bitartean, azaldu zion berak idatziriko baldintzapeko salerosketa-itun bat zela, lau aste barruko epe-mugarekin, erakutsi zion sinadurak eta zenbatekoak zehaztea bakarrik falta zuela, salmenta-prezioarena berarena eta atzera eskuratzearena, hau da, onartuko zukeen konpentsazioarena baldin eta lau astebeteko epean atzera jotzen bazuen; eta eskatu zion eskaintza bat egin zezala, berak atsegin oneko izan nahi zuela eta ez

traba handirik jarri. Emakumea alde batera eta bestera zebilen gelan zehar; bularra agerian geratu zitzaion, zeren haurra bildu zueneko oiha-
la, sorbaldatik erabat erortzeko zorian baitzeu-
kan. Eskribauak esan zion bera ez zela gai Dres-
dengo jabegoaren balioa kalkulatzeko; orduan
Kohlhaasek erosketakoan trukatu zituzten gutu-
nak barreiatuz erantzun zion berak ehun florine-
tan balioesten zuela, nahiz eta gutunetatik erdi
bat gehiago kostatu zitzaiola ateratzen zen.
Eskribauak, berriz ere erosketa-kontratua iraku-
rri zuen, eta atzera-jotzeko askatasuna, era
apartekoan, ezarririk aurkitzean, erdi deliberatu-
rik, aditzera eman zuen berak ez zituela baliara-
ziko kortan egon zitezkeen zaldiak; baina Kohl-
haasek erantzun zion berak ez zeukala zaldiez
gabetzeko asmorik, armategian esekita zeuzkan
armak gordeko zituen bezalaxe, beraz hark...
behin eta berriz pentsatu ondoren, paseoan
zebiltzala, oraindik denbora asko ez zela, erdi-
txantxetan, erdi-benetan, egin zion eskaintza
bera errepikatu zion jabegoak zeukan balioaren
aldean huskeria bat bazen ere. Kohlhaasek tinta
eta luma hurbildu zizkion idazteko; eta eskri-

bauak, zentzumenek esaten ziotena sinetsi ezinik, berriz ere benetan ari al zen galdetu zion, eta zaldi-tratulariak zertxobait sentikorturik esan zionean ea uste al zuen adarra jotzen ari zitzaiola, hartu zuen aurpegi pentsakorrarekin luma eta idatzi egin zuen; aitzitik, ezabatu egin zuen atzera joz gero saltzaileak jarri beharko zuen dirukopuruari buruzko puntua; halaber zion ehun florin eman zizkion, hipoteka gisa, Dresdengo orubearen gain, zeina ez baitzuen eskuratu nahi izan; eta bi hilabetetara hedatu zion tratua erabateko askatasunez ezezta zitekeeneko epea. Jokaera hark hunkiturik, zaldi-tratulariak bihotz-bihotzez eskua estutu zion. Azkenik, ados jarri ziren prezioaren laurdena derrigor berehalakoan eskudirutan, zeren baldintza nagusia baitzen, eta gainerakoa hiru hilabeteko epean Dresdengo Hamburgetako Bankuan ordaintzean eta Kohlhaasek ardoa eskatu zuen hain egoki egindako tratua ospatzeko. Botilekin sartu zen mirabeari esan zion, Sternbald kortazainari zaldi beilegia zelatzeko, hirira joan behar zuela zeregin batzuetara, eta aditzera eman zion, handik gutxira, itzulitakoan ordukoz gordeta eduki

behar zuena jakinaraziko ziela guztiei. Ondoren, edalontzietara zerbitzatzan ari zen bitartean, poloniar eta turkiarrez galdetu zuen, zeinak bolada hartan beren arteko gatazkatan baitzebiltzan; gai hari buruzko zenbait ustekizunetan nahastu zuen eskribaua, amaitzeko berriz ere edan egin zuen negozioa ongi atera zedin eta azkenik atera lagundu zuen.

Eskribaua gelatik irten zenean, Lisbeth belau-
niko jarri zen senarraren aurrean. «Baldin eta
nonbait —esan zion arrenka— neu eta eman diz-
kizudan seme-alabok zeure bihotzean badara-
matzazu; baldin eta jadanik, nik ez dakidan arra-
zoiren batengatik, zapuztu ez bagaituzu: esada-
zu, zer esan nahi duten prestamen beldurgarri
hauek! Kohlhaasek esan zion: «Ezer ez, emazte
txit maitea, ezer ez gauzak daudeneon kezka
zaitzakeenik. Kantzilergotik ebazpen bat jaso dut
eta bertan esaten didate Tronkako Junkerraren
aurka aurkeztuta neukan kereila liskar alferra
dela. Eta nola hemen gaizkiulerturen bat dago-
en, berriz aurkeztea erabaki dut, baina oraingo-
an pertsonalki eta Printzearen aurrean.» «Eta
zergatik saldu nahi duzu etxea?», garrasi egin
zion emazteak aurpegi desitxuratuarekin zutituz.
Zaldi-tratulariak, bularraren kontra samurkiro
estutzen zuen bitartean, erantzun zion: «Eskubi-
deak babesten ez dizkidan herrialde batean bizi
nahi ez dudalako. Nahiago dut txakur izan gizaki
baino, hankapean erabili behar banaute! Ziur
nago, honetan, emaztea neure iritzi bereko

dudala». «Nondik atera duzu —galdetu zion one-
tik irtenda— eskubideak babestu nahi ez dizkizu-
telako hori? Baldin eta Printzearengana jotzen
baduzu, gisa denez, zeure eske-idatziarekin, zer-
gatik uste duzu baztertuko dizutela edo uko
egingo diotela entzuteari?» «Ai ene —erantzun
zuen Kohlhaasekdudan beldurra arrazoigabea
baldin bada, nire etxea ere oraindik saldu gabe
egongo da. Printzea zuzena da, badakit, eta
inguratzen dutenen artetik berarengana iristea
lortzen badut, ziur nago justizia egingo didala
eta, astebete baino lehen, zuregana eta lehengo
neure arazoetara pozik itzuliko naiz. Eta nolako
gogoia izango dudan orduan —gehitu zion musu
bat ematen zion bitartean— neure bizitzaren
azkenera arte zure ondoan irauteko! Baina zuhu-
rra da —jarraitu zuen— badaezpada edozertara-
ko prest egotea, horregatik nahiko nuke zuk
hemendik alde egitea, denboraldi baterako, ahal
izanez gero, eta gure seme-alabekin Schwerine-
ra, izebarengana joatea, aspaldidanik bisita egin
nahi izan baitiozu.» «Nolatan? —garrasi egin
zuen etxeko andreak—, ni Schwerinera joan?
Muga gainditu eta neure seme-alabekin ni Sch-

weringo izebarengana joan? Eta izu-larriak aho-
tsa irato zion. «Jakina —erantzun zion Kohlhaa-
seketa berehala, ahal bada, neure zereginean
eman beharreko pausuetan inolako ardurak tra-
barik egin ez diezadan. «Ai ene! Ulertzen dizut!
—oihu egin zuen— armak eta zaldiak besterik ez
duzu behar!; gainerakoa nahi duenak har deza-
la!» Eta horrenbestez bira eman, besaulki
batean amildu eta negarrari eman zion. Kohlhaa-
sek, hunkiturik, esan zion: «Lisbeth txit maitea,
zertan ari zara? Jainkoak emaztea, seme-alabak
eta ondasunekin bedeinkatu nau; gaur nahi izan
beharko ote dut lehen aldiz dena beste modu
batera gertatu izatea? Era maitekorrean alboan
eseri zitzaion eta emazteak gorriturik besarkatu
zuen esan zuenarengatik. «Esadazu bestela —
jarraitu zuen bekokitik kizkurrak alboratzen ziz-
kion bitartean— zer egin behar dut? utzi egin
behar al dut auzia?, joan Tronkara, eskatu zaldu-
nari zaldiak bihurtzeko, jarri gainean eta ekarri
gingo al ditut?» Lisbeth ez zen «Bai! bai! bai!»
esatera ausartu, negarrez buruari eragin, inda-
rrez bere kontra estutu eta bularra musu beroz
estali zion. «Ongi da —esan zuen goraki Kohl-

haasek—, baldin eta sentitzen baduzu neure lanean segitzeko justizia egin behar zaidala, ez iezadazu horretarako behar dudan askatasuna ken!» Hau esanik zutitu eta kortazainari aditzera eman zion, zeina zaldi beilegia prest zeukala esateko sartu baitzen, biharamunean zaldi nabarrak ere prest edukitzeko, emaztea Schwerinera eraman zezan. Lisbethek burutada bat zeukala esan zuen. Zutitu, begietako malkoak xukatu eta idazmahai batean eseri zen; zergatik ez zion erreklamazioa ematen esan zion senarrari eta bera joango zela Berlinera, bere ordeaz, Printzeari aurkeztera.

Kohlhaasek, aldaketa honengatik eta arrazoi bat baino gehiagorengatik hunkiturik, bere altzora erakarri eta esan zion: «Emazte txit maitea, hori ezina da! Printzea jende ugariz inguraturik dago, eta eragozpen ugari gaintitu behar ditu berarengana hurbildu nahi duenak». Lisbethek erantzun zion emakume bati mila bider errazago izango zitzaiola hurbiltzea gizonezko bati baino. Emadazu erreklamazioa —errepikatu zuen— eta

bere eskuetara iritsi dela baizik jakin ez nahi baduzu, neuk ziurtatuko dizut jasoko duela». Kohlhaasek, zeinak bere kemenaz eta zuhurtziaz frogatu bat baino gehiago baitzeukan, nola moldatzea espero zuen galdetu zion, berak lotsaz begiak beheraturik garai batean, Schwerinen zerbitzari zegoela, orain Printzearen jauregiko gobernari zena errondan ibili zitzaiola erantzun zion; bera orain ezkondu eta seme-alabekin zegoela zehaztu zuen; baina, nolana ere, ez zegoela erabat ahazmenduan erorita; ... hitz batean, utz ziezaiola hari eta deskribatzeak luze joko zukeen beste inguruabar batzuei etekina ateratzen. Kohlhaasek musu eman zion pozez gainezka, eta proposamena onartzen zuela esan zion, eta jakinarazi zion gobernariaren emaztearen pabilioi berean gela bat besterik ez zuela behar, zeren horrek aukera emango ziola jauregian bertan Printzearekin topo egiteko; eman zion eskari-idatzia, lotarazi zituen zaldi nabarrak eta Sternbald, bere morroi fidelarekin bidali zuen, ongi horniturik.

Bidaia hura ez zen izan auzi hartan eman zituen urrats arrakasta gabe guztien artean zori-

gaitzekoena. Zeren egun batzuk igaro zirelarik Sternbald etxeko atarian sartu zen berriro, pausu motelean kotxea gidatuz, bertan andrea bularreko mazpildura arriskutsu batekin etzanik zetorrela. Kohlhaasek, orgaraino zurbildurik hurbildu zenak, ezin izan zuen ezer garbirik atera ezbehar haren kausaz. Morroiak esan zuenez, gobernaria ez zegoen etxean eta gazteluaren ingurumarietako ostatu batean alojamendua aurkitzera beharturik aurkitu ziren; biharamun goizean Lisbethek alde egin zuen ostatu hartatik, morroiari zaldiekin bertan geratzeko agindu ondoren; eta arratsera arte ez omen zen itzuli eta egoera hartan gainera. Dirudienez oso era neurrigabeen hurbildu bide zen Printzearengana eta, beronen errurik gabe, inguratzen zuten zaindariatako baten suhar hutsarengatik, lantza baten kirtenkada hartu zuen bularrean. Gutxienez hori kontatu zuten konortea galduta iluntze aldera ostatura eraman zutenek, zeren berak gutxi hitz egin baitzezakeen, ahotik zerion odolak uzten ez ziolako. Printzearentzat zeraman erreklamazioa zaldun batek jaso zuen. Sternbaldetik esan zuen bere lehen nahia zaldi batean

eseri eta gertakari dohakabe hartaz berri ematea izan zela; baina andreak, deitutako medikua-
ren ohar guztiak gorabehera, aurretiazko gazti-
gurik gabe senarrarengana eramana-
razteko eskatu zuela. Bidaiarengatik unaturik zegoenez
gero, Kohlhaasek hartu eta ohera eramane-
zuen, non arnasa hartzeko egin behar zituen ahalegin
mingarrien artean, egun banaka batzuetan
bakarrik bizirik iraun izan zuen. Alferrik egin
ziren berriro senera ekartzeko ahaleginak gerta-
tutakoari buruz argitasunak jasotzeko; begirada
finko eta itzaliarekin zetzan, eta ez zuen ezer
erantzuten. Hil baino zerbait lehenago bakarrik
etorri zen berriro senera. Elizgizon luthertar bat
(zeinaren enamuinetan zegoen fedea aitortu
baitzuen, senarraren eredura) ohearen ondoan
zegoen une hartan eta, ahots gandutuz, baina
indartsu eta zeremoniatsuz Bibliako kapitulu bat
irakurtzen: bat-batean bekoki ilunaz begiratu,
hartu zion eskuetatik Biblia, hartatik ezer iraku-
rri beharrik ez balu bezala, orriak irauli eta irauli
jardun zuen, zerbaiten bila balebil bezala; eta
ohean eserita zegoen Kohlhaasi hatz erakusleaz
bertsikulu hau seinalatu zion: «Barkatu zeure

etsaiei; on egin gorrotatzen zaituztenei». Begirada guztiz esanguratsuz estutu zion eskua senarrari eta hil egin zen. Kohlhaasek pentsatu zuen: «Jainkoak ez diezadala inoiz barka, nik Junkerrari barkatzen ez diodan bezala!»; musu eman zion, begietatik malko ugariak zerizkion bitartean, itxi zizkion begiak eta gelatik irten zen. Hartu zituen eskribauak eskudirutan Dresdengo korten truk emandako ehun florinak eta berarentzat baino printzesa batentzat areago eragina zirudien hileta bat antolatu zuen: zerraldoa, haritzezkoa zen, metal ugariz hornitua, zetazko kuxinak eta urre eta zilarrezko heldulekuak, zortzi besabete sakonerako hilobia landarriz eta karez estalia. Berak, haur txikiena besoetan zuela, egon zen hobiaren ondoan eta gainbegiratu zuen lana. Ehorzketa-eguna iritsi zenean, gorpua, elurra bezain zuri, senarrak oihal beltzez estalitako areto batean aurkeztu zuten. Elizgizonak hitzaldi hunkigarri bat atautearen aurrean amaitu bezain laster, zenduaren eske-idatziari Printzeak egindako ebazpena eskuratu zioten, eta bere edukiak zioen Tronkatik zaldia hartzeko eta presondegi-zigorpean, auzi hari buruz ez

zezala kexa gehiagorik aurkeztu. Kohlhaasek gorde egin zuen gutuna eta zerraldoa organ ezarrarazi zuen. Lurra bota, gainean gurutzea ezarri eta gorpua ehortzi zuen segizioari adio esan ondoren, beste behin orain bakar zegoen ohearen gainera amildu zen eta mendekuaren egitekoa bere gain hartu zuen. Eseri zen idazmahaian eta idatzi zuen ebazpen bat, jaiotzatik zegokion ahalmenaren indarrez, Wenzel von Tronka Junkerra aldarrikapenetik hiru eguneko epean sorolanetarako bahitu eta maskaturiko zaldiak berak Kohlhaasenbrückera bihurtzera kondentzen zuen, eta bere eskuz jaten eman eta beren kortetan lehengo egoerara itzularaztera. Mezu hau zaldizko mandatari batekin bidali zion, eta dokumentua entregatu ondoren, Kohlhaasenbrückera berehalaxe itzultzeko agindu zion. Zaldia entregatu gabe hiru egunak igaro zirelarik, Herseri dei egin zion; jakinarazi zion zer eman zion aditzera jaun gazteari zaldiei jaten emateari zegokionez; eta bi galdera egin zizkion: ea berekin Tronkako gaztelura joan nahi zuen jaun gaztearen bila, eta ea ekarri ondoren, berak zartailua erabili nahi zuen, baldin eta bera uzkur

agertzen bazen epaia betetzeko, eta nola Hersek, ulertu bezain laster: «Jauna, gaur bertan!» jaregin zuenez gero, eta txanoa airera jaurtikiz, ziurtatu zuenez gero, hamar korapiloko hede bat txirikordatuko zuela zaldia txarrantxatzen irakasteko, saldu zuen Kohlhaasek etxea eta seme-alabak mugaz bestaldera bidali zituen kotxean; bildu zituen ilunabarrean gainerako morroiak — zazpi ziren eta bakoitza urrea bezain fina—; armaz hornitu, zaldia eman eta Tronkako gaztelurantz abiatu zen.

Taldetxo honekin amildu zen gazteluan hirugarren gaua egitean aduanazaina eta zelataria aurrean hartuz, zeinak atarian hizketan baitzeuden, eta bitartean Herse su hartu zuten gazteluaren esparruko barraken bat-bateko txirtxir artean, alkaidego-dorreko zurubi meharrean gora zihoan eta goian alkaidea eta administrariaren kontra oldartu zen, zeinak erdi-jantzirik kartetan jokatzeko ari baitziren, Kohlhaas gaztelura joan zen lasterka Wenzel Junkerraren bila. Judizioaren aingerua zerutik behera zetorren beraz; eta Junkerra, zeinak barre-algara askoren artean, adiskide gazteen taldeari zaldi-tratula-

riak igorritako epaia irakurri berria baitzien, beronen ahotsa atarian entzun orduko, hildakoa bezain zurbil oihuka hasi zitzaien jaunei: «Anaiok, salba zaitetze!» eta desagertu egin zen.

Kohlhaasek, aretoan sartzean, beste Junker bati, Hans von Tronkari heldu zion paparretik, eta halako indarrez aretoaren zoko batera bota zuen, non burmuinek harlauzak zipriztindu zituzten, eta morroiak zaldunak menperatzen eta sakabanatzen ari ziren bitartean, zeinek armak hartu baitzituzten, zaldi-tratulariak atergabe galdetzen zuen Wenzel von Tronka Junkerra non zegoen. Eta gizon sorgortuen ezjakintasunaren aurrean, gazteluaren albo-hegal batera ematen zuten bi gelatako atea ostikoz saltarazi ondoren, eta inor ez aurkitzean eraikin hedatsuan barrena norabide guztietatik ibili eta gero, birak itzuli zen gazteluaren atarira, irteerak hartzeko agintzera. Bitartean, barraken sugarrek erasorik eta zerurantz igotzen ari zen ke lodiaren artean gazteluaren hegal guztiak erretzen hasita zeuden eta honela, Sternbald eta beste hiru morroi zeregintsu josia eta tinkatua ez zegoen

guztiaz jabetzen ari ziren, eta zaldien artean harrapakintzat botatzen zuten, eta Herseren bozkarioaren artean, alkaidea eta administrariaren gorpuak, emazte eta seme-alabekin hegaz egin zuten alderen alde irekita zeuden alkaidiako leihoetatik. Kohlhaasek, zeinak zurubian behera jaistean bere oinetan ahuspezturik etxe-koandre zaharra, kotak jotako atsoa, Junkerraren administrazioa zeramana aurkitu zuen, eta oraindik eskilmailetan zegoela galdetu zion non zegoen Wenzel von Tronka Junkerra, eta emakumeak ahots ahul dardaratiz ustez kaperan ezkutatatu zela erantzun zionean, zuziekin zebiltzan bi morroiri dei egin, giltzen faltan, sarrera haga eta barraz irekiarazi zuen atea, eta aldare eta aulkiak irauli zituen baina damuz ez zuen Junkerra aurkitu. Gertatu zen Tronkako morroi gazte bat igaro zela lasterka ataritik Kohlhaas kaperatik zetorrela, harrizko korta hedatsu batetik sugarren mehatxupean zegoen Junkerren arrazako garbiko zaldia ateratzeko asmoz. Kohlhaasek begiz jo zituen orduan lastozko aterpetxo batean bere zaldi mairuak eta galdetu zion morroiari zergatik ez zituen mairuak salbatzen eta hark,

giltza kortako atea sartzen zuen bitartean erantzun zion aterpea jadanik sugarretan zegoela; Kohlhaasek sarraila kendu eta harresiaren gainetik jaurtiki zuen, jadanik sugarretan zegoen aterperaino eraman morroia ezpataz plastadak emanaz eta ingurukoen barre-algara ikaragarrien artean mairuak salbatzeko agindu zion. Halere, morroia izu-laborriz zurbildurik, bere atzealdean aterpea porrokatzean, zaldiak eskuetik zituela handik gutxira irtetean, jadanik ez zuen Kohlhaas atean aurkitu; eta plazako morroiengana hurbildu zenean eta tratulariari galdetzean, zeinak behin baino gehiagotan eman baitzion bizkarra, zer egin behar zuen gero zaldiekin, honek supituki eta itxura beldurgarriarekin oina jaso zuen, eta bota zion ostikoak heriotza ekarriko ziokeela harrapatu izan balu: ezer erantzun gabe, bere zaldi beilegira igo, gazteluaren atera abiatu eta bertan itxaron zuen, morroiek egunaren zain beren solasean ziharduten bitartean.

Eguna argitu zuenean gaztelu osoa errausturik zegoen hormetaraino eta bere barrean Kohlhaas eta zazpi morroiak bakarrik aurkitzen ziren.

Jaitsi zen orduan zalditik eta berriro toki hura miatu zuen orain eguzkiaren argitan ikusten ziren zoko guztietaraino, eta nahiz eta tamalgarrri izan, sinetsi behar izan zuenez gero gaztelurako txangoak porrot egin zuela, Herse eta beste morroiak bularra saminez eta atsekabez beterik zuela bidali zituen, Junkerrak bere ihesian nora jo ote zuen berriak biltzera. Bereziki kezkatzen zuen handik hurbil Erlabrunn izeneko emakumezkoen komentu aberats bat izateak, Mulda ibaiaren hegian kokatua, eta zeinaren abatesa, Antonia von Tronka, emakume santa, jaierratsua eta karitatezko zat zeukaten ingurumarian; Kohlhaas dohakabeari buruak eman zion oso posiblea zela Junkerra, inolako laguntzarik gabe zegoenez, komentu hartan babesa hartu bide zuela, abatesa bere izeba eta behiala txikitan Junkerraren hezitzaile izana zelarik. Inguruabar horren jakitun izaki, Kohlhaas alkaidegora igo zen, non gela erabilgarri bat zegoen eta «Kohlhaasiar ediktua» izeneko idatzi zuen, Wenzel von Tronka Junkerrari edozein gisatako laguntza ukatzea herrialdekoei eskatuz, zeinarekin zuzenbidezko gerran zebilen; aitzitik, hiritar oro larde-

riatzen zuen Junkera entregatzera, bere ahaide eta adiskideak salbu ez zeudela, gorputz— eta herio zigorpean, baita odol eta suz igaroa ikustera bere jabegotzat jo zitekeen edozer. Aldarrikapen hau bidazti eta arrotzen bidez barreiatu zuen eskualdean zehar; eta Waldmann, morroiarri, kopia bat luzatu zion Erlabrunnera, Antonia von Tronka andrearen eskuetara, eramateko mandatu zehatzarekin. Gero Tronkako gazteluko morroi batzuez arduratu zen, zeinak ez baitzuden pozik Junkerrarekin, eta harrapakinak jasoko zituztelakoan Kohlhaasen zerbitzuan sartu nahi baitzuten; infante gisa hornitu zituen, daga eta baleztarekin, eta morroi zaldunen atzean eseritzen irakatsi zien; eta taldeak bildu zuen guztia diru bihurtu eta beraien artean banatu ondoren, atsedena hartu zuen zenbait orduz, gazteluko atalpean bere eginbehar tamalgarritik.

Eguerdi aldera itzuli zen Herse eta beti presagio goibelenetarako prest zeukan bihotzak esandakoa berretsi zion: Junkerra Erlabrunnen aurkitzen zela, izeba zuen Antonia von Tronka dama zaharrarenean. Zirudienez, gazteluaren atzealdeko horman zegoen ate batetik kanpora irten

zen, harrizko eskailera txiki batetik zehar salbatu zen, zeina Elbaren hegian amarraturik zeuden txalupa batzuetaraino baitzeraman. Hersek gutxienez esan zuen, Tronkako sutearengatik bertara bildu zirenen harrimenerako, arraun eta lemarik gabeko gabarra batean heldu zela Elbako herritxo batera eta gero Erlabrunnerako bidaia segi zuela herriko orga batean... Hura entzutean Kohlhaasek hasperen sakon bat egin zuen; galdetu zuen zaldiak jaten emanak zeuden eta, baietz erantzun zitzaionlarik, bere taldeari esertzeko esan eta hiru ordu geroago Erlabrunnen aurrean zegoen. Horizontean urrun nabari zen ekaitzaren burrundararekin eta toki hartan tinkatzeko agindutako zuziekin, bere jende-mor-doarekin sartu zen komentuko atarian, eta Waldmann, morroiak, aurrera etorririk, jakinarazi zion ediktua emana zegoela agindu zuenez; une hartan ikusi zuen abatesa eta administraria eztabaida zalapartatsuan irteten ari zirela atarira; eta bitartean, komentuko alkaideak, adineko gizontxo ilezuriak, denbora guztian Kohlhaasi herraz begiratzen zionak, inguruan zeuzkan morroiei koraza janzten laguntzeko ahots lakarrez, ezkila-

dandara jo zezatela agintzen zien: sartu zen komentuko emakumea pendizean behera gurutztatzatuaren zilarrezko irudia eskuan zuela, lihozko mihisea bezain zuri, eta etxeko dama guztiekin batera Kohlhaasen zaldiaren aurrean ahuspeztu zen. Kohlhaasek, Herse eta Sternbaldek eskuetan ezpatarik ez zeraman alkaidea menperatu, eta preso harturik zaldi artean zekarten bitartean, Tronkako Wenzel Junkerra non zegoen galdetu zion andreari; eta beronek giltza-mordo bat gerritik jareginez: «Wittenbergen, Kohlhaas prestu hori!» erantzun zion eta ahots dardaratiz gehitu zion: «Zaitetz Jainkoaren beldur eta ez egin bidegabekeriarik!», Kohlhaasek bira eragin zion zaldiari, bere mendeku zapuztuaren infernua murgildurik eta «Su emaiozue!» oihu egiteko zorian egon zen, tximista eskerga bat bere ondo-ondoan lurrera erori zenean. Kohlhaasek berriro zaldia berarengana zuzendu eta galdetu zion: «ea ez zuen bere ediktua jaso eta orduan damak ahul ia entzunezinez erantzun zion: «Oraintxe bertan», «Noiz?», «Ordu bietan, Jainkoak gorde nazala, Junkerrak, nire ilobak, alde egin eta gero!»... eta

Waldmann, morroiak, zeinarengana Kohlhaas zuzendu baitzen, begirada goibelarekin, hitz-totelka ziurtatu eta esan zion euriak hazitako Muldako urek eragotzi egin ziotela lehenago, ordura arte alde egitea: beraz, Kohlhaasek amore eman zuen, bat-batean, zuziak itzaliz, tokiko tronaduraren gainera erori zen euri-jasa ikaragarriak bularra zanpatzen zion samina arindu zion; zaldiari bira eman zion, damaren aurrean kapela arinki makurtuz, ezproiak sartu zizkion: «Zarraizkidate, anaiok; Junkerra Wittenbergen dago!» esanez eta komentutik irten zen.

Gautu zuenean, bideko ostatu batean geratu zen, non zaldiak oso nekaturik zeudelako egun bateko atsedena hartu behar izan zuen, eta hamar gizoneko talde batekin (besterik ez baitzuen orduan) Wittenberg bezalako plaza bati aurre egiterik ez zuenez gero, bigarren ediktu bat idatzi zuen, zeinean landan gertatutakoaren berri laburra emanez, gomendio egiten zion «kristau on orori», berak zioenez, «soldata eta gerrako beste abantaila batzuen promespean» «Tronkako Junkerraren, kristau guztien etsai orokorraren kontrako bere kausari atxikitzeko».

Handik gutxira agertu zen beste ediktu batean «mundua eta inperioarekiko betebeharririk ez zuen eta Jainkoari bakarrik men egiten zion jaun» deitzen zuen bere burua; eldarnio gaixozko eta endekatua, zeinak berehalaxe, txanponaren soinura eta harrapakinaren itxaropenarekin, Poloniarekiko bakeak ogirik gabe utzitako jendaila trumilka erakarri baitzion: horrela, izatez hogeita hamar burutik gora zituen Wittenberg errausteko Elbaren eskuinaldeko hegia gurutzatu zuen berriro. Antzinako mandio baten teilatupean kanparazi zituen morroiak eta zaldiak, orduan plaza inguratzen zuen baso ilun baten bakardadean, eta Sternbaldek jakinarazi bezain laster, zeina mozorroturik hirira bidali baitzuen ediktuarekin, betean bazekitela aldarrikapenaren berri, lehenbailehen abiatu zen bere taldearekin eta Mendekoste bezperan, biztanleak lo betean zeudela sartu zen plazan eta aldi berean mutur anitzetatik su eman zion. Eta morroiak harresiaz kanpo zakuraketan ari ziren bitartean, eliza bateko atariko zutabeen orri bat josi zuen honela zioena: «berak, Kohlhaasek su eman ziola hiriari eta Junkerra entregatzen ez bazioten

halako moldez erraustuko zuela, non —berak adierazten zuenez— ez zela ezein hormaren atzean beharrik izango bera aurkitzeko». Biztanleen izu-laborria, inoiz entzungabeko desmasia honen aurrean, deskribaezina izan zen; eta sugarrak, zorionez udako gau lasai samar hartan, zeinak bederatzi etxe eta eliza bat ere bai beraien artean, bakarrik hondatu zituenak, eguna argitzean nolabait menperatua izan zen, Otto von Gorgas, jadanik adineko korrejidoreak berrogeita hamar gizonetako talde bat bidali zutenean odolzale beldurgarria geldiaraztera. Baina gidari zen kapitaina, Gerstenberg zeritzona, hain gaizki moldatu zen, non espedizioak Kohlhaas azpiratu ordez beronen gerrari arriskutsu sona areagotzen lagundu zuen; zeren bere gerrari honek, sail bat baino gehiagotan banatzean, horrela —berak esan zuenez— erreboltatua hesitu eta zanpatzeko, halako moldez ikusi zuen bere burua eraso eta zanpatua, zeinaren taldeak baturik iraun zuen, non biharamuneko arratsean ez baitzen zelaian herrialdearen itxaropen ziren gizon bakar bat ere gelditzen. Kohlhaasek, borroka haietan gizon batzuk galdu zituelarik,

biharamun goizean berriro su eman zion hiriari, eta bere gertamen kriminalak hain onak izan ziren, non berriro etxe mordo bat eta harresiaz kanpoko mandio gehienak errauts bihurturik geratu ziren. Orduan ere ediktu ezaguna ezarri zuen berriz ere, baina oraingoan udaletxearen kantoian, eta parte bat gehitu zion korrejidoreak bidali eta berak menperaturiko Gerstenberg kapitainaren zoriaz. Korrejidorea, haren setaz erabat sumindurik, ehun eta berrogeita hamarreko gizon-talde baten buru jarri zen, beste zaldun batzuekin. Wenzel von Tronkako Junkerrari, beronek idatziz eskatu ondoren, herriaren indarkeriatik babesteko guardia bat izendatu zion, zeina herritik urrundurik bakarrik ikusi nahi baitzuen; eta eskualdeko herri guztietan guardiak ezarri ondoren eta hiriko harresietan zelatariak ipini eta gero ustekabeko erasotik jagoteko, Gervasio Santuaren egunez herrialdea sakailatzen ari zen herensugea harrapatzera irten zen. Zalditratularia aski zuhurra izan zen talde hari iskitxo egiteko; eta korrejidorea, martxa trebeekin, hiritik bost milia urrunarazi ondoren, eta zenbait trikimailurekin, proportzio ezagatik, Brandenbur-

gen sartzera beharturik aurkitu zela, hirugarren gauean supituki norabidez aldatu, trosta bizian, Wittenbergera itzuli eta hirugarren aldiz su eman zion hiriari. Herse, zeina mozorroturik sartu baitzen hirian, izan zen arte-obra ikaragarriaren egilea; eta sugarrak, ipar-haize gogorak eraginik, hain hondagarri eta irensele gertatu ziren, non hiru ordu baino gutxiagoan berrogeita lau etxe, bi eliza, zenbait komentu, eskola eta korrejidorearen jauregia bera ere herexa eta errauts bihurturik utzi zituen. Korrejidoreak, egunsentian etsaia Brandenburgen egongo zela uste zuenak, gertatuaren berri jakin eta martxa zalapartatsuan itzuli ondoren, hiria erabateko erreboltan aurkitu zuen; Junkerraren etxea trabaturik zeukaten haga eta taketen aurrean bildu zen herria milaka eta egundoko ardailarekin hiritik eramateko eskatzen zuen. Jenkins eta Otto izeneko bi burgomaisuk, kontzejuaren aurrean beren karguari zegokionez jantzita, alferrik argudiatzen zuten kantzilergoaren buruari presaz bidalitako mandataria itzuli arte derrigor itxaron beharra zegoela, Junkerra Dresdenera eramateko baimena izateko, nora berak ere arrazoi des-

berdinengatik joan nahi zuen; pikaz eta taketaz armaturiko jendetza zentzugabeak ez zien hitz haiei jaramonik egiten eta neurri zorrotzagoak eskatu zituzten zinegotziei tratatu txarra emateaz gain, jadanik Junkerra zegoen etxeari eraso eta bera lurrera eraisteko asmoa zeukan, Otto von Gorgas korrejidorea agertu zenean reitre-talde baten buru. Jaun duin honek, bere presentzia soilez herriari errespetua eta obediencia ezartzera ohitura zegoen honek lortua zuen atxilotzea, huts egindako txangoaren konpentsazio gisa, hobendari su-emailearen bandako hiru zaldun barreiatu hiriko ateetan beretan; eta halako haiek, kateez zamaturik herriaren aurrean zuedela, hitzaldi zuhur batean, epe laburrera Kohlhaas bera kateaturik ekarriko zuela ziurtatu zion kontzejuari, jadanik aztarnaren atzetik omen zebilelako: inguruabar lasaigarri hauen indarrez bildutako herriaren beldurra ibitu eta mandataria Dresdenetik itzuli arte Junkerra bertan egoiteaz zertxobait baretzeko zortea izan zuen. Zalditik jaitsi egin zen beste zaldun batzuk lagun zituela eta barrikada eta hesolak kendu ondoren, Junkerra aurkitzen zen etxean, zeina behin eta

berriz erortzen baitzen ondoezetan, esentzia eta sinapismoekin bizira ekarri nahi zuten bi medikuren eskuetan; eta Otto von Gorgas zaldunak ongi ulertzen zuelarik ez zela une egokia eginbeharrekoak burutzeaz eztabaidan hasteko: mesprezio isilezko begiradaz soilik esan zion jantzeko eta bere segurtasunerako kartzela aforatura segitzeko. Kota altxaturik eta kaskoa zintzilik zituela, baina bularra erdi zabalik zuela arnasa hartzeko zituen eragozpenengatik, kalean agertu zenean korrejidorearen eta Gershau kondea, bere koinatuaren besotik, ikaragarriak ziren entzuten ziren madarikazio biraozko eta lazgarriak. Herria, lanskeneteek kostata eutsirik izain, herrialdearen izurrite miseriazko eta giza tormentatzaile, Wittenbergen madarikazio eta Saxoniaren hondamendi deitu zion; eta hondakinez beteriko hirian barrena segizioa nekez igaro ondoren, zeinean behin eta berriz ohartzeke galdu zuen kaskoa eta atzetik zihoan zaldunak berriro buruan jartzen zion, eta azkenean kartzelara iritsi zen, zeinetako dorreetariko batean galdu zen, guardia erreportxatu baten babespean.

Bitartean mandataria itzuli zen hiriarri kezka berriak ekarri zizkion Hauteslearen ebazpenarekin. Zeren gobernuak, Dresdengo udalak arrenka eskaturik, erabat eskuak garbitu baitzituen Junkerra hiriburura garraiatzeaz, hobendari su-emailea menperatu aurretik; aitzitik agintzen zitzaion korrejidoreari, Junkerra nonahi zegoela ere, izan ere nonbait egon beharra baitzeukan, eskura zuen ahalmen guztiaz geriza zezala: alabaina, iragartzen zuen Wittenbergeko hiri leialaren lasaitasunerako, bostehun gizoneko tropa bat, Friedrich von Meissen printzearen manupean bidean zela, aipatuak sor zitzakeen eragozpenetatik babesteko. Korrejidoreak, zeina ohartu baitzen gisa hartako ebazpenak ezin zezakeela hiria lasaitu: zeren ez baitzen bakarrik une desberdinetan zaldi-tratulariak hiriarekiko enfrentamenduetan lortutako abantaila txikiak zeuzkan indarrei buruz zurrumurru guztiz gogaikarriak sortarazi izanagatik; baizik eta egiten zuen gerrak, gaueko ilunpetan ezkutatu eta bikea, lastoa eta sufrea gastatzen zuen jendaila mozorroak burutuak, eraginik gabe utz baitzezakeen, ez-ohia bezain entzungabea zelarik ere, Meisse-

neko Printzeak zekarrena baino babes handiagoa ere. Korrejidoreak, gogoeta labur baten ondoren, jasotako ebazpena erabat ezkutatzea erabaki zuen. Meisseneko Printzeak bere etorrera iragartzen zuen gutuna hiriaren kantoia desberdinetan ezartzera mugatu zen; kotxe itxi bat, zeina goiznabarrean kartzela aforatutik irten zen, lau reitre gogor armaturen artean Leipzigerako bidean jarri zen, reitreek era zehazkabean Pleisseneko gaztelura zihoazela adierazi zuten bitartean; eta herria, sua eta txikizioa besterik ekartzen ez zuen junket dohakabe hura zela eta honela bareturik, bera abiatu zen hirurehun gizoneko talde batekin Friedrich von Meissen printzearekin elkartzera. Bitartean Kohlhaas ekinean zebilen eta munduan irabazi zuen posizio apartekoarengatik ehun eta bederatzi gizon izateraino iritsi zen; eta nola Jassenen arma-hornizio batez jabetu zen gainera eta bere tropa erabat armatu izan zuenez gero, gainera zetorkion ekaitz bikoitzaren berri eman ziotelarik, galernaren bizkortasunaz bidera irtetearen erabaki hartu zuen, hark menperatu baino lehen. Beste egun bat pasatzen utzi gabe, gaueko eraso

batean, Meissengo printzeari oldartu zitzaion: egia da, bere nahigabe handirako, Herse galdu zuela, zeina lehen dispartoekin bere ondoan erori baitzen; baina, galera honek garraturik, hiru orduko borrokan Printzea, tokian tropa biltzeko gai ez zena, porrokatu zuen, zeina egunsentian, jasotako zauri larriengatik eta bere tropan zegoen erabateko desordenuarengatik, Dresdenera itzultzera beharturik aurkitu zen. Abantaila honek ilarraindurik, atzera egin zuen Kohlhaasek, gaztigu eman baino lehen, korrejidorearekin topo egitera, egun betean eraso eta landa zaballean Damerow izeneko tokian, non berarekin borroka egin zuen, galera izugarriekin noski, baina abantaila berekin, gau aurreratua izan arte. Eta biharamunean ez ziokeen korrejidorea, zeina Dameroweko klaustroan babestu baitzen, erasotzeari utziko bere troparen hondarrekin, baldin eta espedizionarioek Printzeak Mühlbergen izandako porrotaren berri eman izan ez baliote eta zuhurragotzat jo izan ez balu berehala, abagune hobera arte, Wittenbergera itzultzea. Bi tropa hauek sakabanatu eta handik bost egunetara agertu zen Leipzigen eta hiru lekuta-

tik su eman zion hiriari. Abagune honetan banatu zuen ediktuan bere burua «Mikel Goiaingeruaren ordekotzat auzi hartan Printzearen alde jarri zirenengan mundu osoa amildu zeneko bilaukeria suz eta ezpataz zigortzera etorritakotzat» jotzen zuen bere burua. Halaber, herri osoa bildu zuen Lützingo gaztelutik, ustekabean hartu eta bere gotorleku bihurtu zuenetik, gauzen ordena hobe bat eraikitzeko elkar zekion; eta ediktua, nahasmendu apur batekin, honela sinaturik zegoen: «Gure mundu-gobernuaren behin-behineko egoitzan, Lützingo gazteluan emana». Leipzigeako biztanleen zoriak nahi izan zuen, zerutik erori zen euri atergabeari esker, sutea ez hedatzea, halako moldez, non itzalketa-lanei eman zitzaien lastertasunarengatik Pleissengo gazteluaren inguruko bazar batzuk bakarrik erre baitziren. Halere, ezin esanezkoa izan zen hiriarren aztoramendua su-emaile amorratua eta berau aurkitzen zeneko eromenaren aurrean, eta nola bere kontra bidalitako ehun eta laurogei reitreko tropa, deseginik hidra itzuli zen, hiriko aberastasunak arriskuan jarri nahi ez zituen kontzejuak ateak atalagatzea eta gau eta egun

harresiez kanpotik hiritarrak jagotea ez zuen beste erremediorik izan. Alferrik jarri zituen kontzejuak ingurumarietako herrietan aldarrikapenak Junkerra alboko Pleissengo gazteluan aurkitzen ez zelako berme zehatzarekin; zaldi-tratulariak, antzeko orrietan, Pleissengo gazteluan zegoela aldeztu zuen, eta bertan balego bezala jokatzeko segituko zuela jakinarazi zuen, nahiz eta ez egon, harik eta bere izenez aurkitzen zeneko tokia adieraziko zioten arte. Leipzigeke hiria aurkitzen zeneko estutasunaren berri mandatari batek emanik, Saxoniako Hautesleak iragarri zuen jadanik bi mila gizonen armada bat biltzen ari zela Kohlhaas atzemateko eta bera jarriko zela haren buru. Otto von Gorgas jaunak errieta gogorra egin zion Wittenbergetik suemailea urruntzeko erabili zuen amarru hausnartu gabe eta bikoitzarengatik; eta inork ezin du deskribatu Saxonia osoa, eta batez ere hiriburu, inarrosi zuen aztoramendua, Leipzigen inguruko herrietan, ez jakin nork, Kohlhaasi zuzenduriko aldarrikapen bat honela zioena: «Wenzel, Junkerra, Dresdenen zegoela Hinz eta Kunz lehengusuen etxean».

Inguruabar hauetan Martin Luther doktoreak bere gain hartu zuen hitz baretzailearen indarrez eta munduan zeukan posizioak ematen zion itzallak lagundurik, Kohlhaas giza ordenuaren esparrura ekartzea; eta su-emailearen bihotzean zegoen bertute-aztarnaren gainean eraikiz, honako edukia zuen iragarki bat zuzendu zion Saxoniako hautesle-printzerriko hiri eta leku guztietan ezartzeko:

«Kohlhaas, zuzentasunaren ezpata hartzeko bidalia haizela dioan hori, zertara ausartzen haiz, lotsagabe hori, pina itsuaren eromenean, heu, burutik oinetaraino zuzengabekeria hutsa haize-nean? Manupeko hauen jaunak hire eskubidea, ondasun hutsal batekiko auzian hire eskubidea ukatu duelako, altxa egiten haiz, dohakabe hori, eta suz eta ezpataz, eta basamortuko otsoaren gisa oldartzen hatzaio berak gerizatzen duen elkarte baketsuari. Hi, gizakiak kontakizun zital eta egiatasun gabeaz engainatzen dituan boil, uste al duk, bekatari horrek, baliagarri izango duala Jainkoaren aurrean, bihotz guztietako zoko-mokoak argituko diren egunean? Nola esan

dezakek, hiri eskubidea ukatua zaiala, baldin eta hire bular herratsua, mendekio zitalaren hazkurak zirikaturik bilatzeari uko egin baldin baziok heure lehen ahalegin arinak zapuztuak ikustean? Auzi-morrori eta amabi-multzo bat al duk eskuratu beharreko gutun bat gordetzen dutenak, edota helarazi beharreko ebazpen bat eradukitzen duena al duk hire nagusia? Ala esan egin behar ote diat, Jainkoak ahaztu hori, hire nagusiak ez dakiela ezertxo ere hire auziaz? Areago, altxatu hatzaion jaunak hire izena jakin ere ez dakiela, halako moldez, non bera salatzeo asmoz Jainkoaren tronuaren aurrera joandakoan, berak aurpegi irribarretsuz esan ahal izango dik: gizon honi, jauna, ez diot bidegabekeriarik egin, izan badenik ere ez baitaki nire arimak. Eskuan daramaan ezpata, jakizak, hobena eta lapurreta- ren ezpata duk, erreboltari bat haiz eta ez-Jainko zuzenaren gerraria, eta lur honetan hiri dagokian azkena estira eta urkabea izango dituk, eta haraindian desmasia eta jainkogabekeriari dago- kien kondenazioa.

Wittenberg, eta abar.

Martin Lutero

Kohlhaasek, Lützingo gazteluan, Leipzig errausteko plan berri bat asmatzen ari zen bere bular erdiratuan, zeren ez baitzuen herrietan esekitako iragarkia sinetsi: Wenzel Junkerra Dresdenen zegoela, ez baitzegoen inork sinatua, ez noski, kontzejuak, berak eskatu zuenez; Sternbald eta Waldmannek gauez gaztelu-aterako bidean ezarri zuten iragarkia harridura handiz ikusi zuten. Alferrik itxaron zuten, zenbait egunetan albistea berek eraman gabe, Kohlhaasek berak ikus zezan; goibel eta bere baitan murgildurik arratsean egiten zuen agerpena, baina agindu labur batzuk emateko bakarrik, eta ez zuen ezer ikusten; halako moldez, non goiz batean morroi batzuk urkarazi nahi izan zituelarik, zeinek, aginduaren kontra ingurumariak zakuratzen aritu ziren, hartaz ohartarazteko erabakia hartu zuten. Segizioan zetorren, herria beldurrez alde banatara aldentzen zitzaiola, azkeneko ediktua argitara eman zuenetik hartutako itxurarekin: kerubin-ezpata handi bat larru gorrizko bururdi batean ezarria, urrezko borlez apaindua aurretik zuela, eta zuzi irazekiak zera-

matzaten hamabi morroi atzetik zituela; orduan bi gizonak sartu ziren, ezpatak galtzarbean zituztela, iragarkia finkaturik zegoen kolomara hurbildu eta bira eman zuten harriturik haren inguruan. Kohlhaas, eskuak bizkarraren atzealdean zituela eta pentsaketan murgildurik atera iristean, begiak jaso eta txunditu egin zen; eta morroiak bere begiradaren aurrean adeitsu baztertzean, Kohlhaasek pausu lasterrez bertaraino hurbildu eta txunditurik begiratu zien. Baina nork deskribatuko du ariman gertatu zitzaiona bidegabekeriaz salatzen zuen papera han ikustean, ezagutzen zuen izenik maitagarrien eta errespetagarrienak sinatua, Martin Luterorenak hain zuzen? Gorritasun ilun bat aurpegiratu zitzaion; kaskoa erantzi eta bi aldiz irakurri zuen goitik beheraino; begirada ezbaitiz zuzendu zen morroiengana, zerbait esan nahi balie bezala, baina ez zuen ezer esan; soltatu papera hormatik, irakurri berriro eta oihu egin zuen: Waldmann! Zelarazi zaldia!» gero: «Sternbald! harrait gaztelura!» eta desagertu egin zen. Hitz haiek aski izan zituen aurkitzen zeneko ondikoan desarmaturik geratzeko. Partzuer turingiar-jan-

tziez mozorrotu zen; Sternbaldi garrantzi handi-ko arazo batek Wittenbergera joatera behartzen zuela esan zion; morroirik hoberenen aurrean, Lützenen zegoen troparen gidaritza eman zion; eta Wittenbergera abiatu zen, hiru egunetara itzultzeko asmoarekin, bitartean erasorik izango ez zen segurtasunarekin.

Izen arrotz batekin alojatu zen ostatu batean, nondik gautu bezain laster longaina jantzi eta Tronkako harrapakinen artean hartutako pistola pare bati heldurik, Luteroren etxera joan baitzen. Luterok, liburuz eta idatziz inguraturik bere idazmahaian eserita zegoenak, gizaseme kanpotar berezi hark atea ireki eta ondoren atalagatzen ikustean, nor zen eta zer nahi zuen galdetu zion; eta gizasemeak, begirunez, kapela eskuan zuela, nahiz eta sortuko zuen ikararen jakitun, Michael Kohlhaas, zaldi-tratularia zela erantzun zuenean, Lutero larderiaka hasi zitzaion, mahaitik altxatu eta txilin baten bila abiatu: «Alde egik hemendik!» Hire hatsa pozoiz duk eta hire hurbiltasuna hondamen!» Kohlhaasek orduan, lekutik mugitu gabe, pistola atera eta esan zion: «Agurgarri hori, txilina ukitzen baduzu, pistola honek bizirik gabe zerraldo utziko nau zure oinetan. «Eseri eta entzuidazu; nire ondoan aingeruekin hain seguruago zaude, zeinen salmoak idazten dituzun.» Eta esertzen ari zen bitartean, Luterok galdetu zion: «Zer nahi duk?» Kohlhaasek erantzun zion: «Nitaz duzun gizon bidegabea

naizelako iritzia ezeztatu! Zeure iragarkian esan didazu nire nagusiak ez dakiela ezer nire arazoaz; tira, salbokonduktua ematen badidazu, Dresdenera joan eta neuk azalduko diot». Gizon dohakabe eta ikaragarria! —oihu egin zuen Luterok hitz horiek entzutean nahasturik eta aldi berean lasaiturik—: nork eman dik eskubide, Tronkako Junkerrari erasotzeko, zeure kabuzko sententzia betez, eta nola bera ez huen gazteluan aurkitu, suz eta ezpataz bera gerizatzen zuen elkarte guztia habailtzeko? Kohlhaasek erantzun zuen: «Jaun agurgarri hori, inor ez, bedi! Dresdendik jasotako albiste batek engainatu nau! Giza elkartearen kontra burutzen ari naizen gerra hau zinez txarkeria bat izango da baldin eta, ziurtatzen didazuenez, ni ez nautela bertatik zapuztu! «Zapuztu!» —oihu egin zion Luterok begiratur—. Baina zer eldarniok galarazi dik burua? Nork zapuztuko hinduen bizi haizen estatuko elkartetik? Bai, estatuak direnetik, noiz gertatu duk inor, nornahi dela ere, hartatik zapuztua izaterik?» «Zapuztua!» —erantzun zion Kohlhaasek eskua estutuz—, legearen babesak ukatzen zaion hari deitzen diot nik. Zeren babes horren

beharra baitaukat neure negozioa bakean garrantzeko; eta horregatik nik, lortu dudanaren zirku-luarekin, elkarte horretan bilatzen dut abegia; eta ukatzen didanak basamortuko basatiengana bidaltzen nau; neure burua babesteko borra ezartzen dit eskuan, eta ezin duzu hori uka!»

Nork ukatu dik legeen babesa? —oihu egin zuen Luterok—. «Baina ez al diat idatzi, aurkeztu duan kexa ez duela ezagutzen aurkeztu dioan jaunak? Baldin eta estatuaren zerbitzariak bere bizkar prozesuak ezkututzen bazizkiotek edo iseka egiten baziotek, berak jakin gabe, beste edozein erataria, bere izen sakratuaz, nork, Jainkoak ezik, eska ziezazkiokek kontuak halako zerbitzariak hautatu dituelako? eta hi, gizon dohakabe eta ikaragarria, gaiturik al hago bera horregatik epaitzeko?»

«Bedi —erantzun zuen Kohlhaasek—, Printzeak ez banau zapuzten, berak gerizatzen duen elkartera itzuliko naiz. Emadazu salbokonduktu bat, berriz eskatzen dizut, Dresdenera joateko; orduan utziko diot Lützengo gazteluan bildu dudana tropa sakabanatzen, eta berriro aurkeztuko dut entzuteagian esetsi didaten kereila.»

Luterok aurpegi nahigabetuarekin

mahaiaren gaineko paperak metatu zituen eta isilik geratu zen. Nekarazi egiten zuen gizon bitxi hark estatuaren baitan hartzen ari zen jarrerak; eta Kohlhaasenbrücken Junkerraren kontra emandako sententzia hausnartuz erantzun zuen: «Junkerra zigortu legearen arabera; zaldiak lehengo egoerara biurtu, eta indarkeriaren ondorioz neuk eta Mühlbergen eroritako Herse, zaldunak jasandako kalteen ordaina.» Luterok oihu egin zuen: «Kalteen ordaina! Mendekioa heure eskutik hartzean ezin ordainduzko zorrak judu eta kristauekin hartu dituanean ordainduko eta bahituratan. Heuk ordainduko al huke kontuen araberrako zenbatekoa, erreklamatuko baliatete?» Jainkoak gorde nazala! —erantzun zuen Kohlhaasek—. Nik ez ditut ez neure etxea ez neure ondasunak erreklamatzeko, ezta neukan ongizatea ere, are gutxiago neure emazteari lurra ematearen gastuak! Herseren ama edadetuak egingo du bere semea sendatzearen gastuen kalkulua eta Tronka gazteluan galdutako guztiaren zerrenda; eta nik zaldiak ez saltzeagatik izan dudana kaltea, gobernuak aditu baten bitartez balioets dezala.» Luterok esan zuen: «Gizon

amorratu, ulertezin eta ikaragarria! —eta begiratu egin zion—. Hire ezpatak Junkerraren lepotik pentsa litekeen mendekiorik herrazkoena hartu ondoren, zerk bultzatzen hau bere kontrako epaia emanaraztera, zeinaren zorroztasuna, emango balitz behintzat, askozaz garrantzi gutxiagokoa izango litzatekeelarik?» Masailetan behera negar-malko batek irrist egiten zion bitartean, Kohlhaasek erantzun zion: «Jaun agurgarri hori! Neure emaztea ordaindu dut prezioztat!; Kohlhaasek erakutsi nahi dio munduari emaztea ez zaiola liskar bidegabe batean hil. Makur zaitez honetan nire nahira eta utzi auzitegiari hitz egiten; gainerako guztian, denik eta eztabaidagarriena delarik ere, zuregana makurtuko naiz ni.» Luterok esan zuen: «Hara, gauzak jendeak esaten dituen modura gertatu badituk, bidezkoa duk eta auzia, heure eskutik mendekioa hartu baino lehen, Printzearen aurrera heure kexa eraman izan bahu, zalantzarik ez diat, hire erreklamazioa puntuz puntu onartua izango zela. Baina ez al huen, dena kontutan harturik, hobeto jokatuko, heure Salbatzailearengatik, Junkerrari barkamena eman eta zal-

diak, zeuden bezala argal eta maskartuak, eskuan hartu eta Kohlhaasenbrückeko heure kortara eraman izan bahitu pentsua eman ez gizentzeko?» Kohlhaasek erantzun zion: «Baliteke! Baliteke, baina baliteke ez izatea ere! Jakin izan banu, neure emaztearen bihotzeko odola kostako zitzaidala haiek hanka gainean jartzea, baliteke zuk diozunez, jaun agurgarri hori, egin izana, eta ez nuen anega bat olo aurrezten jardungo. Baina hain garesti kosta izan zaidanez gero, doala dena bere bidetik: sententzia mintzo bedi, dagokidanez eta Junkerrak gizen diezazkidalda zaldiak...» Luterok, bere paperetara pentsakor berriro zihoan bitartean, esan zion bere arzoa zela eta, prest zegoela Printze Hauteslearekin tratuan hasteko. Lützensko gazteluan geldi segitzen zuen bitartean eta Printze Hautesleak salbokonduktua ematen bazion, ageriko iragarrien bitartez aditzera emango ziola. «Hala eta guztiz ere —jarraitu zuen Kohlhaas eskuan muin egitera makurtzean—, ez dakit Printze Hautesleak grazia eman nahiko duen; entzun dudanez, armada bat bildua du eta Lützensko gazteluan harrapatzeko asmotan dituk; baina bitartean,

dagoeneko esan diadanez, ez duk geratuko ni ez ahalegintzeagatik. Eta honenbestez zutitu eta irtenarazteko keinua egin zuen. Kohlhaasek esan zion puntu horretan bere bitartekaritzak erabat lasaitzen zuela; Luterok eskuaz agurtu zuen, hark ordea supituki belauna lurrian ezarri eta oraindik beste eskari bat zeukala esan zion. Mendekostez, Jaunaren mahaira joateko ohitura zuelarik, huts egin behar izan zuen elizara bere gerra-egitekoak zituela eta, eta jakin nahi zuela ea bestelako gertamenik gabe aitorpena entzungo zion eta trukean sakramentu santuaren ongi-tasuna emango zion. Luterok, pixka batean pentsatu ondoren, zorrotz begiratzuz esan zion: «Bai, Kohlhaas, egin nahi diat! Baina Jaunak, zeinaren gorputza irrikatzen duan, barkatu egin zieran etsaiei. Hik ere nahi al duk —jarraitu zuen besteak txunditurik begiratzen zion bitartean— iraindu hauen Junkerrari barkatu, joan Tronkako gaztelura, eseri zaldietan eta gizentzera eraman Kohlhaasenbrückera?». «Agurgarri hori», erantzun zion Kohlhaasek eskua eman eta gorritzen zen bitartean. «Tira» «Jaunak ere ez zien etsai guztiei barkatu. Eskaidazu barkatzeko Printze

Hauteslei, neure bi jauni, alkaidea eta administ-rariari, Hinz eta Kunz jaunei, eta arazo honetan atsekabetu nauen edonori: baina Junkerra, ahal bada behintzat, behartu ezazu zaldia gizenduta bihurtzera.» Hitz horien aurrean, Luterok begirada nahigabetuarekin eman zion bizkarra eta txilinari tira egin zion. Eta famulua, deia entzunik, argiarekin areto aurrean hurbiltzen ari zen bitartean, Kohlhaas lurretik zutitu zen durditurik eta begiak xukatuz; eta famuluak behin eta berriz alferrik ekin ziolarik atea irekitzen —atalaga ezarria baitzeukan— eta Lutero berriro bere pape-ren artean eseri zelarik, Kohlhaasek atea ireki zion gizonari. Luterok, ezezagunari zehar-begiratu bat eginik, famuluari esan zion: «Argitu bidea!», eta honek, barrean aurkitu zuen bisitak harriturik, hartu zuen hormatik etxeko giltza eta ate erdi irekiaren burura bihurtu zen, besteak noiz alde egingo zain. Kapelua esku artean oso urduri mugitzen zuen bitartean, esan zuen: «Ezin al dut, orduan, jaun txit agurgarri hori, eskatu dizudan adiskidetzearen ongitasuna hartu?». Luterok labur erantzun zion: «Salbatzailearekiko adiskidetzea ez!; Printzearekikoa, esan bezala,

oraindik ahalegin bat falta duk egiteko!» Eta honenbestez keinu bat egin zion famuluari, bestelako luzamendurik gabe, eskatutako zeregina burutu zezan. Kohlhaasek, saminik bizienaren adierazpenaz, bi eskuak bularrean ezarri zituen; eskailera argitzen zion gizonari segi eta desager-tu egin zen.

Hurrengo goizean Luterok idatzi bat bidali zion Saxoniako Printze Hautesleari, zeinean Hinz eta Kunz jaunen, Tronkako txanbelan eta kopariaren aipu garratz bat egin ondoren, izan ere mundu guztiak zekienez ezkutatu egin baitzioten kereila beren jaunari, eta Luterok hain berea zuen irekitasunez azaltzen zuen, inguruabar gogaikarri haietan, ez zegoela beste erremedio-rik zaldi-tratulariaren onartzea baino, eta gerta-tuarengatik amnistia ematea prozesua berritze-ko. Iritzi publikoak, ohartarazten zuen, gizon haren alde jarrita zegoela era guztiz arrisku-tsuan, halako moldez, non jadanik hiru bider errausturiko Wittenbergen bertan ere erabat bere alde zeudela; eta bere proposamena baz-tertzen bazen, huts egiteke, berak asmatuko zuela, ohar higuigarrien artean, herriari jakina-

razten, berau oso erraz eraman zezakeela pentzaraztera jadanik estatuaren administrazioarekin bere kontra ezin zitekeela ezer egin. Amaitzeko zioen aparteko kasu hartan uko egin behar zitzaiola armak hartu zituen hiritar batekin tratuan jartzearen erreparoarari; zeren eta egitez eman zitzaion tratuarengatik nolabait esateko estatu-elkartetik kanpo jarria izan baitzen; eta, labur esateko, estutasun hartatik irteteko arago jo beharko zela herrialdean sartutako indar kanpotartzat, horrela egokiago izanik atzerritartzat hartzea eta ez tronuaren aurka altxatutako erreboltaritzat.

Printze Hautesleak gutun hau hartzean Christiern von Meissen printzea, jeneralisimo inperiala eta Friedrich von Meissen, Mühlbergen azpiratua eta zaurietatik oraindik suspertzen ari zena-ren osaba; justizi tribunaleko kantziler handia, Wrede kondea; Kallheim kondea, Estatu-kantzilergoaren burua; eta Tronkako bi jaunak, Hinz eta Kunz, txanbelana hau eta koparia hura, jaunaren gaztaroko adiskideak eta baliatuak oraindik jauregian zirauten. Kunz txanbelana, zeinak aholkulari pribatu zen aldetik eta haren izena eta

armarriaz baliatzeko baimena zuenak, aurrena hitza hartu eta xeheki azaldu zuelarik berak bere kabuz inoiz ez zukeela bere egunean zaldi-tratulariak lehengusuaren kontra aurkezturiko kereila ezeztatuko, baldin eta, okerreko informazioz atzipeturik, liskar hutsal eta bidegabetzat eduki izan ez balu, eta hala etorri zirela gauzak une hartako egoerara. Ohartarazi zuen, ez Jainkoaren eta ez gizonen legeek ez zioten zaldi-tratulariari eskubiderik ematen, errakuntza baten aurrean, hain ikaragarrian mendekioa bere eskutik hartzeko hartu zuen bezala; deskribatu zuen nolako ospea erakarri zuen, berarekin eskubide osoko indar bezala tratuan sartuz gero, bere buru madarikatuaren gainera; eta Printze Hauteslearen pertsona zipriztin zezakeen laidoari hain jasanezina zeritzon, non berak, erretolika-
ren suharrean, ziurtatu zuen nahiago zuela gauzak muturreraino eramatea eta erreboltatu amorratuaren sententzia buruturik eta Junkerra, bere lehengusua, zaldiak gizentzeko Kohlhaasenbrückera lekuz aldatua ikusi baino, Lutero doktorearen proposamenak iradokitzen zuenaren arabera. Tribunaleko kantziler handiak, Wrede kon-

deak, beragana erdi-itziarik aditzera eman zuen sentitzen zuela orain, auzi dohakabe hura konpondu behar zen unean, bere nagusiaren ohorearekiko ageri zuen ardura fina, izan zuen lehen aukeran ere ez erabili izana. Azaldu zion Printze Hautesleari nabarmen bidegabea zen neurri bat ezartzean Estatu-ahalmenera jotzea ez zela komeni bere ustez; ohartarazi zuen ikusmen nabarmenez zaldi-tratulariak gero eta harrera hobea zeukala herrialdean, eta horrela bilaukerien katea amaigabe iruten segitzeko arriskua zegoela, eta justizia egitea soilik zela hura eten eta gobernua arazo itsusi hartatik libratzeko era, segituan eta begiramendurik gabe egindako makurraren zorra kitatzeko. Christiern von Meissen printzeari jaunak galdetzean zer iritzitakoa zen, honek adeitasunez kantzilerrari hitz eginez, bere iritziari errespeturik handiena ziola azaldu zion, baina Kohlhaasi bere eskubidean lagundu nahi zion bitartean, ez zuela uste Wittenberg eta Leipzig, eta Kohlhaasek tratu txarra emandako herrialde osoa kalte-ordaina, edo gutxienez zigorra eskatzeko zituzten bidezko nahikizunetan kontutan hartzen zirenik. Estatuaren ordenua,

gizon harekiko hain itxulastua zegoela, non nekez berriro onera ekar zitekeen zuzenbidezientziatik ateratako oinarri batekin. Horregatik, txanbelanaren iritzi berekoa izaki, kasu haietarako ezarrita zegoen bitartekoa jarri behar zela jokoan: tamaina egokiko armada bat eratu eta Lützingo gotorlekuan kokatu zen zaldi-tratularia atzeman edo zanpatu. Txanbelanak, berarentzat eta Printze Hauteslearentzat hormatik aulkiak hartzen zituen bitartean eta kortesiaz aretoaren erdian ezartze zituen bitartean, esan zion poztu egiten zela bera zen bezalako jatortasun eta zentzuzko gizona bat etortzeaz berekin arazo bikoitz hari azkena emateko bitartekoari zegokionean. Meissengo printzeak eskuan eutsi zion aulkiari eseri gabe eta berarengana zuzendurik esan zion ez zeukala ziorik pozteko zeren hari loturiko neurri gisa atxilotze eta jaunaren izena era txarrean erabili izanagatik auzitaratze-agindua eman beharko zelako. Zeren nahiz eta premiak eskatzen zuen justizi tronuaren aurrean bilaukeri sail baten gainean estalkia jartzea, zeinen ugaltze aurreikusiezinak ez baitzuen utziko auzitegian aurkezten, ez baitzuen balio horrek

sailaren lehena izan zenerako, guztien eragile izan zenarentzat; eta bera auziperatzen bazuen bakarrik berreskuratuko zuen Estatuak zaldi-tratularia zanpatzeko aginpidea azken ondorioetara, zeinaren kausa nabarmen baitzen bidezkoa eta zeinari zerabilen ezpata eskuetan jarri baitzioten. Printze Hautesleak, zeinari Junkerrak hunkiturik begiratu baitzion hitz hauek esan zituen bitartean, bira eman zuen aurpegia gorri-gorri zuela eta leihorantz zuzendu zen. Kallheim kondeak, alde guztiek egin zuten isilune trabakorraren ondoren, esan zuen era hartara ez zirela inoiz harrapatu zeudeneko sorgin-gurpiletik aterako. Eskubide berdinarekin auzipera zitekeela bere iloba, Friedrich printzea; zeren Kohlhaasen kontra buruturiko kanpaina apartekoan, eman zitzaion agindu bat baino gehiago hautsi baitzuen: beraz, aurkitzen zireneko estutasunarako aukera eman zuten guztien multzo ugariak galde eginez gero, bera ere aipatu egin beharko baitzen, eta nagusiak Mühlbergen gertatutakoaz kontuak errendatzera deitu beharko zuen. Printze Hauteslea begi zalantzakorrez bere mahaira zihoan bitartean, Hinz von Tronka, kopariak

hartu zuen hitza eta esan zuen ez zuela ulertzen nola ihes egin zekiekeen halako jakituria zuten gizonei, kasu hartan hartu beharreko Estatu-erabakiak. Berak zekienez, zaldi-tratulariak Dresdenerako salbokonduktua eta bere kausa berrikus-te hutsaren truk lurraldeari oldartu zitzaioneko tropa desagitea agindu zuela. Baina hortik ez zela atera behar, jarraitu zuen, bere mendekio doilorrarengatik amnistia eman behar zitzaionik: bi kontzeptu juridiko hauek, antza zenez, Lutero Doktoreak eta Estatu-Kontseilariak nahastu egiten zituzten. «Dresdengo entzutegian zaldiei buruzko sententzia eman ondoren, nolana hiko delarik ere —jarraitu zuen hatza sudurrean ezarri— ezerk ez du Kohlhaas kartzelaratzeara eragozten bere lapurreta eta su-emateengatik: estatu-zuhurtziazko birada bat, bi Estatu-gizonen iritzien alde onak biltzen dituen, eta munduaren eta ondorengoen onarpena ziurtaturik daukana.»

Meissengo printzeak eta kantzilerrak begirada soilez kopariaren arrazoiei erantzun eta bilerak amaierara iritsia zela zirudienez gero, Printze Hautesleak esan zuen bere baitan hausnartuko

zituela azaldutako iritsiak Estatu-Kontseiluaren hurrengo bilerara bitartean. Bazirudien Printzeak proposaturiko atalase-neurriak kendu egin ziola adiskidetasunarekiko hain sentibera zuen bihotzetik erabat prestaturik zegoen Kohlhaasen kontrako kanpaina egiteko gogoia. Halere kantziler handia, Wrede kondea, berekin egonarazi zuen, zeinaren iritzia egokientzat jo baitzuen; eta nola honek gutun batzuetatik erakutsi zion zaldi-tratulariaren indarrak jadanik laurehun gizonetik gorakoak zirela eta txanbelanaren larkeriak zirela eta, herrialdean nagusi zen ondorengatik epe laburrean bi edo hiru aldiz ugariago izango zirela, Printze Hautesleak luzamendurik gabe Lutero doktoreak emandako aholkua onartzea erabaki zuen. Ondorioz Wrede kondeari pasa zion Kohlhaasen auziaren zuzendaritza osoa; eta handik egun batzuetara iragarki bat agertu zen, funtsean honako hau zioena:

«Gu etab. etab., Saxoniako Printze Hautesle honek Martin Lutero doktoreak gure aurrean egindako bitartekaritzaren begiramendu bereziki graziazkoan, salbokonduktua ematen diogu

*Michael Kohlhaas Brandenburgeko zaldi-tratulariari Dresdenera joan dadin bere kausa berrikus-
tera, baldin eta honako hau ikusita hiru egunen
barruan daramatzan armak uzten baditu; baina
era berean Dresdengo epaitegiak bere zaldiak
direla eta egiten duen kereila, usteaz bestetara,
atzera botatzen badu, bere kontra ekingo litzaio-
ke legearen zorroztasun guztiaz, mendekioa
bere eskuz bartu duelako; alderantzizko kasuan
grazia emango litzaioke berari eta bere talde
guztiari, baita amnistia osoa ere Saxonian buru-
tutako bortxa-egintza guztiengatik ere».*

Kohlhaasek, Lutero doktorearen bitartez, herrialdeko plaza guztietan ezarritako iragarki honen kopia bat hartu bezain laster, bertan adierazitako baldintza guztiak bete eta opari, esker-gintza eta ohar praktikoan artean luzamendurik gabe sakabanatu zuen bere tropa osoa. Lützen-go epaitegietan laga zuen, Printze Hauteslearen jabego gisa, harrapakin gisa bildutakoa, dirua, armak edo abesak zirela; eta Waldmann Kohlhaasenbrückera itzularazi ondoren, ahal izanez gero, bere etxaldea eskribauari erosteko manda-

tuarekin, eta Sternbald Schwerinera bere seme-alaben bila, zeinak berriro bere ondoan eduki nahi baitzituen, Lützingo gaztelua utzi eta Dresdenerako bidetara heldu zion ezkutuan, bere ondasun urrien hondarrak, paper gisara, aldean zituela. Eguna urratzen ari zuen eta hiri osoa oraindik lotan zegoen, harresiaz kanpo Pirnako auzunean dagoen landetxeko ate txikian deitu zuenean, zeina bere esku geratu baitzitzaion, eskribauaren jatortasunari esker eta Thomasi, harriturik eta durditurik atea ireki zion ethezain zaharrari, eskatu zion joan zedila *Gubernium*-era Meissengo printzeari Kohlhaas, zaldi tratularia, han zegoela aditzera ematera. Meissengo printzeak, zeinak egokitzat jo zuen gizon hura inguratzen zuten inguruabarrak pertsonalki jakitea eta aitonseme eta reitre-eskolta batekin segituan bertara joan baitzen, Kohlhaasen etxerako kaleetan ezin neurtuzko jendetza aurkitu zuen. Herriaren zapaltzaileak suz eta ezpataz pertsegitzen zituen aingeru suntsitzailea bertan zegoelakoak zutik jarri zuen Dresden guztia, harresiez barrutik eta kanpotik; morroilotu egin behar izan zen atea jendetza jakinmindua pilatzen zelako,

mutikoak leihotara igotzen ziren bitartean gosaltzen ari zen su-emaileari begi emateko. Printzeak, leku egiten zion guardiaren laguntzarekin, etxera iritsi eta Kohlhaas zegoen gelan sartu zenean, galdetu zion honi, zeina baitzegoen zutik eta erdi-jantzirik mahaiaren ondoan, ea Kohlhaas, zaldi-tratularia zen; orduan Kohlhaasek bere nortasuna kreditatzen zuten zenbait paper gerrikotik ateraz eta begirunez luzatuz baietz esan zion, eta gehitu zuen bere tropa desegin ondoren eta Printze Hautesleak emandako askatasunaren arabera Dresdenen aurkitzen zela, zaldiak zirela medio, Wenzel von Tronka Junkerraren kontra zeukan kereila epaitegian aurkezteko. Printzeak, begirada labur batez burutik oinetaraino miatu ondoren, Kohlhaasek karteran zeukan paperei gainikusi bat eman zien; eskatu zion azaltzeko zer esan nahi zuen beraien artean ageri zen Lützingo epaitegiek luzatu eta Printze Hauteslearen altxortegiaren alde gordailua egin izanari buruzko erreziboak; eta mota desberdineko gauzen, seme-alaben, ondasunen eta aurrerantzean egin nahi zuen bizimoduaren berri galdetuz gizonaren izaera

frogatu ondoren, eta bere aldetik lasai egon zitekeela konturaturik, itzuli paperak eta ezer ez zegoela bere prozesuaren kontra eta segituan Wrede kondea, justizi tribunaleko kantziler handiarengana jo zezala izapideak abiarazteko. «Bitartean —esan zuen Printzeak isilune baten ondoren, leihora hurbildu eta begiak zabal-zabal zituela etxearen aurrean bildutako jendetza begiestean— lehen egunetan guardia bat hartu beharko duk heure etxean eta hartatik irtetean babestuko hauena...» Kohlhaas hunkiturik beherra begiratu eta isilik geratu zen. Printzeak esan zion: «Heuk nahi duana!» —esan zuen Printzeak leihotik aldentzean—. «Hortik sortzen dena, erabat heure kontu geratuko duk»; horrenbestez atera itzuli zen etxetik irteteko asmoarekin. Kohlhaasek bere onera etorri eta esan zion: «Jaun agurgarri hori, nahi duena egin beza! Baina eman biezat hitza nik nahi izan bezain laster kenduko zaidala guardia eta horrela ez dut ezer izango neurri horren kontra». Printzeak esan zuen ez zegoela hitz egin beharrik eta helburu horretarako aurkeztu zitzaizkion hiru lankeneteei geratzen zireneko etxeke jauna libre

zegoela, eta irteten zenean bera babesteko bakarrik zeudela, eskua beheratuz zaldi-tratulariari agur esan eta alde egin zuen.

Eguerdi aldera, hiru lanskeneteek lagundurik eta begiz ezin atzemaneko jendetzaren segizioarekin, zeinak poliziak ohartarazirik ez baitzion inolako kalterik egin, Kohlhaas justizi epaitegiko kantziler handiarengana, Wrede kondearengana aurkeztu zen. Kantziler handiak, aurre-ganbaran adeitasun eta adiskidekortasunez abegia egin zionak, bi ordu osoz berarekin hizketan aritu zen eta, kasuaren gorabehera guztiak kontatzera gonbidaturik, epaitegiari zegokion hiriko abokatu ospetsu batengana bidali zuen, berehalakoan kereila idatzi eta aurkez zezaten. Kohlhaas, gehiagoko luzamendurik gabe, beronen etxean agertu zen; eta kereila hasieran alde batera utzitakoaren gisa berera idatzi ondoren Junkerrari legeen araberako zigorra, zaldiak hasierako egoerara bihurtzea eta berak eta Mühlbergen eroritako Herse bere morroiak pairatutako kalteen ordaina kitatzea, nahiz eta kasu honetan haren amaren onetan izan— etxera itzuli zen, oraindik jendetza begiluzea lagun zuela, lehen ez bezala

deliberaturik bertatik ez irtetera, baldin eta zeregin premiazkoek horretara behartzen ez bazuten.

Bitartean Junkerra ere atera zuten Wittenbergeko bere espetxetik, eta oina handitu zion disipula arriskutsu bat sendatu ondoren, ezinbestez behartu zuen lurraldeko epaitegiak Dresdenen aurkeztera legez kontrako eradukipena eta zaldiak hondatzeagatik tratulariak ezarritako kereilari erantzuteko. Von Tronkako txanbelana eta koparia ziren anaiek, Junkerraren lehengusu oinordekideek, zeinen etxean aurkitu baitzuen babesia, garrazkeria eta mespreziorik handienarekin hartu zuten; bere laidoez familia osoa gurentzen zuen dohakabe eta doilortzat jo zuten; hutsik egin gabe galduko zuela auzia ohartarazi zioten; eta behin eta berriz esan zioten zaldiak ekar ziezazkiotela, mundu guztiaren irribiderako beraiek gizentzera kondenatuko zutela-eta. Ahots ahul eta dardaratiz erantzun zien berak munduko gizonik lastimagarriena zela. Zin egin zuen arazo madarikatu guzti hark hondamenera ekarri zuela berak ia ezertxo ere jakin gabe, eta alkaidea eta administraria zirela

guztiaren errudun bakarrak, berak inondik inora jakin gabe eta baimenik eman gabe, zaldiak uzta biltzen erabili zituztelako, eta gehiegizko ahaleginetan, baita beren soroetan ere, hondatzera ekarri zituztelako. Hau esaten ari zen bitartean eseri egin zen eta arren eskatu zien irain eta umilazioekin ez zezatela gaitzera itzularaz, zeinetik ozta-ozta irteten ari baitzen. Biharamunean, Hinz eta Kunz jaunek, zeinak etxaldean jabe baitziren Trokenberg erraustuan, Junkerra beren lehengusuaren aginduz, —ez baitzuen beste irtenbiderik—, bertan aurkitzen ziren etxagun eta maizterrei idatzi zien egun zorigabe hartan errebelatu eta desagertutako zaldiez berriak biltzeko. Baina lekua erabat murrizturik eta bertako biztanle gehienak sarraskiturik zeudelarik, atera ahal izan zuten gauza bakarra izan zen gau hartan morroi batek, su-emailearen ezpatazapladen aurrean, zeudeneko aterpe sututik salbatu zituela, eta nora eraman behar zituen eta beraiekin zer egin behar zuen galdetu zuenean, sumindu ikaragarriarengandik ostiko bat hartu zuela erantzuntzat. Kota zeukan etxekoandre zaharrak, gero Meissenen Junkerra babesturik

edukitakoak erantzuten zuen honek idatziz galdetzean, gau lazgarriaren biharamun goizean morroi hark Brandenburgeko mugara jo zuela zaldiekin; baina bertan egindako ikerketa guztiak alferrik izan ziren, eta bazirudien dena errakuntza besterik ez zela izan, zeren Junkerrak ez baitzuen jatorriz Brandenburgekoa zen morroirik, ezta alderdi hartakorik ere. Dresdendar batzuek, Tronkako sutearen ondoren zenbait egunetara Wilsdrufen izan zirenek aitortu zuten aipaturiko aldi hartan morroi bat iritsi zela hara bi zaldi kapestrutik zituela eta abereak erabat unaturik zeudelako eta aurrera joateko gai ez zirelako toki hartako artzain baten ukuiluan utzi zituela, zeina berriro haiek sendotzen ahalegindu zen. Arrazoi desberdinengatik bazirudien haiexek zirela bila zebiltzaneko zaldia; baina Wilsdrufeko artzainak, handik etorritako beste batzuek ziurtatu zutenenez, berriro saldu egin zituen, baina ez zekiten nori; eta hirugarren zurrumurru batek, zeinaren jatorria ezin izan baitzen zehaztu, zioen zaldienak jadanik egin zuela eta Wilsdrufeko hezur-hobian zeudela lurperatuak. Hinz eta Kunz jaunek, zeinentzat gauzen

joanaira hau baitzen hoberena, aisa ulertzekoa denez, zeren eta —beren lehengusu Junkerrak bere korta propiorik ez izatean, berenetan zaldiak gizendu behar izatetik libre geratuko baitziren, erabat bermatu nahi zuten, ziurtasuna izateko, inguruabar hau. Wenzel von Tronka jaunak, beraz, idatzi bat igorri zuen Wilsdrufeko epaitegira, maiorazko, ugazaba eta eskueradun jauna zen aldetik, zeinean zaldien deskribapen xehe baten ondoren, —hauek, berak zioenez, bere ardurapean utziak izaki, ezbehar batez aldendu baitziren—, eskatzen zuen ahalik eta prestutasun handienaz iker zedila non aurkitzen ziren eta beraien jabea gomendatua eta eradukia izan zedila, nornahi zelarik ere, kostu guztien ordainsari oparoaren truke, haiek Dresdenera, Kunz jauna jauregiko txanbelanaren kortara bidalaraztera. Eskatuaren arabera egiazki handik egun gutxitara agertu zen gizona, zeinari Wilsdrufeko artzainak saldu zizkion, eta idor eta balantzari, orgaren taketa bati loturik, hiriko merkaturaino gidatu zituen; baina Wenzel jaunaren, eta areago oraindik Kohlhaas zuzenaren

zorigaitzerako halabeharrak Dábbelngo larrutzailea izatea nahi izan zuen.

Wenzel jaunak, bere lehengusu txanbelanarekin zegoenak, entzun zuenean zurrumurrua Tronkako gazteluaren sutetik ihes egindako bi zaldi beltzekin gizon bat sartu zela hirian, biak jauregiko plazan agertu ziren, arrapaladan bildu ahal izan zituzten morroiak lagun harturik, kostuak ordaintzearen truke beraietaz jabetzeko, Kohlhaasenak baldin baziren behintzat, eta berekin eramateko. Baina halako aztoramendua izan zuten zaldunek, hurbildu ahala, jendetza hazten ari zela ikustean, zeina bi gurpileko organ loturiko bi zaldien ikuskizunak erakarria, atergabe txantxetan ari baitzen nola Estatua kolokan jarri zituzten zaldiak jadanik larrutzailearengana iritsi ziren! Junkerrak, zeinak bira bat eman baitzuen bi abere gaixoak ikusteko, zeinek une batetik bestera hiltzera zihoazela baitziruditen, esan zuen hunkiturik haiek ez zirela berak Kohlhaasengandik hartutako zaldiak baina Kunz jaun txanbelanak, amorru mutuzko begirada bat jaurtikiz, zeinak burdinazkoa izatera zirtzilikatuko baitzukeen, atzera bota zuen kapa, dominak eta

katea agerian utziz, joan zen larrutzailearengaino eta galdetu zion ea haiek ziren Wilsdrufeko artzainak eskuratu zituen zaldia, eta Wenzel von Tronka Junkerrak, bere jaunak, epaitegibidez erreklamatu zituenak. Larrutzailea, esku batean suilkada bat ur zuela. Lanpeturik zegoen orgatik tira egiten zion bere zamari gizen eta gorputz oneko bat eradaten eta esan zuen: «Bel-tzak?». Gero suila lurrean utzi, atera zion zamariar hortzadura ezpainetatik eta argitu zuen «taketari lotuta zeramatzan zaldia Hainichengo urdainak saldu zizkiola; nondik atera zituen hark, eta Wilsdrufeko artzainarengandik pasatu ote ziren, berak ez zekiela hori; berari —esan zuen, berriro suila hartu eta orgaren pertika eta belau-naren artera arrimatuz—, Wilsdrufeko auzi-gez-nariak esan dit Dresdenera eraman behar nituela, Tronkatarren etxera; baina bidali zuten Junkerrak Kunz zuela izena». Han esanik bira eman zuen zamariak suilean utzitako uraren gainera-koarekin eta kaleko tronaduran isuri zuen. Txanbelanak, jendetzaren txantxazko begiradaz inguraturik, ez zuen lortzen bere lana suhartasun sorairoz burutzen ari zen tipoa berari begiratzera

mugitzerik eta esan zion bera zela Kunz von Tronka aitonsemea; baina ekarri behar zizkion zaldi mairuek Junker, lehengusuaren jabego izan behar zutela, zeinak suteaz baliatuz gaztelutik ihes egin zuen morroi baten bitartez Wilsdrufeko artzainaren eskuetara iritsi ziren, eta jatorriz Kohlhaas tratulariarenak zirela bi zaldiak! Galde-tu zion tipoari, zeina orain zangoak zabaldu eta galtzak tinkatzen ari baitzen, ea ez al zuen ezer entzun arazo hartaz. Eta ea Hainichengo urdai-nak ez ote zizkion agian erosi, zeren dena inguru-ruabar horren baitan baitzegoen, Wilsdrufeko artzainari, edo hirugarren bati, zeinak bere alde-tik artzainari erosi zizkion. Larrutzaileak, piza egiteko orgara hurbildu zenak esan zion: «berari esan ziotela Dresdenera etortzeko zaldi mairue-kin, Tronkatarren artean balio zuten diruaren bila. Erretolika hartaz guztiaz berak ez zuela tutik ulertzen; eta Hainichengo urdainarenak izan baziren, honek, harenak edo Wilsdrufeko artzainarenak, piperrik ez zitzaiola axola, lapur-tuak ez baldin baziren behintzat». Hori esanik, bizkar zabaldu gainean zartailua gurutzatuz, pla-zan zegoen taberna batera abiatu zen, gose

zelarik, mokadu bat hartzeko asmoarekin. Txanbelanak, zeinak ez baitzekien zer arraio egin Hainichengo urdainak Dobbelngo larrutzaileari saldutako zaldi batzuekin, zeinak deabruak Saxonia guztian zehar trostan erabilitakoak ez baziren behintzat, zerbait esan zezala eskatu zion lehen-gusuari; baina honek ezpain zurbil eta dardaratiez esan ziolarik egokiena erostea izango zela, Kohlhaasenak izan edo ez izan, aitonsemeak kapa bizkarrera bota zuen, mundura ekarri zuten aita eta ama madarikatuz, eta jende-multzoaren artetik irten zen, zer egin behar zuen mola ere ez zekiela. Deitu zion Wekeko baroiari, zaldiz kaltetik orduantxe igaro zen ezagunari eta nahiz eta jendailak isekaz begiratzen zion eta ahoa zapipean estutuz, noiz aldenduko zen itxaroten zegoen barre-algaraka ekiteko, eskatu zion Wrede kondea, kantziler handiaren aurrean erregu egin zezala, eta bere bitartekaritzaz Kohlhaas zaldiak aztertzeraz etorraraz zezala. Halabeharrrak nahi izan zuen, Kohlhaas bera, auzi-geznari batek deiturik, Kantziler handiaren etxean suertatzea. Lützingo gordailuaz eskatzen zitzaizkion argitasun batzuk zirela eta, eta une hartan

baroia gelan sartu zen aipaturiko asmoarekin; eta Kantziler handiak, aurpegia atsekabetuarekin besaulkitik zutitu eta ezezaguna zuen zaldi-tratulariari aditzera eman zion, alde batean itxarroteko eskuan zituen paperekin, eta bitartean baroiak Tronkako jaunak nolako estutasunean aurkitzen ziren kontatzeko abagunea izan zuen. Dbbbelngo larrutzaileak, Wilsdrufeko epaitegiaren errekesitoria eskas bat zela medio, zaldi batzuekin aurkeztu zela, zeinen egoera hain tamalgarria zen, non Wenzel Junkerra zalantza-malantzatan zegoela Kohlhaasen zalditzat hartu ala ez hartu; halako moldez, non larrutzaileari hartu behar bazitzaizkion erabakitzeke, eta horrela beren kortetan suspertzeko, aurrena Kohlhaasen beraren begizko miaketa bat beharke zela, aipaturiko inguruabarra zalantzarik gabe uzteko. «Izan ezazu ontasuna, esan zuen amaitzeko, guardia bat zaldi-tratulariaren bila bidaltzeko eta merkatura, zaldia dauden tokira eramán dezala». Kantziler handiak, sudurretik betaurrekoak kentzen ari zen bitartean, esan zion errakuntza bikun batean zegoela: lehenik, ea uste al zuen Kohlhaasek egin zezakeen begiz-

ko miaketa soilaz inguruabar hura bakarrik argi zitekeela, eta gero ea iruditzen al zitzaion berak, kantzilerrak, bazuela baimena Kohlhaas guardia batekin Junkerrak nahi zuen tokira eramanez- teko. Ondoren, zaldi-tratularia aurkeztu zion, bere atzean zutik baitzeukan, eta berriro eseri eta betaurrekoak janzten zituen bitartean, erre- gutu zion gai hartan beragana jotzeko.

Kohlhaasek, bere ariman gertatzen zitzaionik inolako keinuz aditzera eman ez zuenak, merka- tura segitzeko prest zegoela besterik ez zuen esan, larrutzaileak hirira ekarritako zaldi mai- ruak aztertzeraz. Bitartean baroiak, txunditurik beragana bira eman eta kantziler handiaren mahaira jo zuen, eta karteran zeramatzan pape- retatik, Lützenko gordailuari buruzko zenbait berri eman ondoren, agur esan zion; aurpegia erabat gorriturik zuela leihora hurbildu zen baroiak ere agur esan zion kantziler handiari; eta Meissengo Printzeak hornituriko hiru lanskene- teek lagundurik eta jendetza izugarritzko segizio- arekin, biek jauregiko plazara jo zuten. Kunz jaun txanbelanak bitartean, inguratu zitzaizkion adis- kide askoren proposamenak gorabehera, Dôb-

belngo larrutzailearen aurrean bere jarrerari eustea lortu zuenak, baroia zaldi-tratulariarekin batera azaldu bezain laster, azkeneko honengana jo zuen eta harrotasun eta itzalez ezpata gal-tzarbean zeukan bitartean, orgaren atzealdean zeuden zaldiak bereak zituen galdetu zion. Zaldi-tratulariak, eskua kapelara eraman eta gero gal-dera egin zion jaunari zuzenduriko keinu lauso batekin, zeina ez baitzuen ezagutzen, gainerako hitzik esan gabe eta zaldun guztiak lagun zitue-la larrutzailearen orgara hurbildu zen; eta begi-ratu arin bat egin ondoren abereengandik gera-tu zen dozena bat urratseko tartetik, zeinak ozta-ozta baitzeuden zutik, hankak balantzaka eta buruak makur zituztela, larrutzaileak aurrean jarritako belar ondua jateke—: «Jainko maitea! — zuzendu zen berriro txanbelanarengana—, larru-tzaileak arrazoia osoa du; organ loturik darama-tzan zaldiak nireak dira!» Eta honenbestez, ingu-ruko jaunen zirkulu osoari begiraturaz, berriro eskua kapelara eraman eta guardia lagun zuela, berriro plazatik irten zen. Hura entzutean txan-belanak aurrera egin zuen, kasko-galdorra astin-tzen zuen urrats arinak ematen zituen bitartean,

larrutzailearenganaino eta poltsakada dirua bota zion; eta bitartean honek, poltsa eskuan zuela, berunezko orrazi batez bekokiko ilea behin eta berriz orrazten ari zela eta diruari begiratzen ziola, zaldiak askatu eta etxera gidatzeko agindu zion morroi bati. Morroiak, zeina jaunaren deia entzutean jendartean zeuden adiskide eta ahaidetalde batetik apartatu baitzen, abereengana hurbildu zen, aurpegi gorritu samartua zuela eta haien hanketan pilaturik zegoen simaur-putzu bat zapalduz; baina kaprestuak askatzeko hartu bezain laster, Himboldt maisuak, lehengusuak heldu zion besotik eta tirakada batez «Ez diek ukiturik ere egingo larrutzeko zamalko horiei!» esanez aldendu zuen orgatik. Gero urrats zalan-tzakerrez igaro zen simaur-putzuaren gainetik eta txanbelanarengana joan zen, zeina gertatuaren aurrean hitzik gabe geratu baitzen, eta gehitu zuen: «eginbehar horretarako larrutzaile-morroi bat bila zezala!» Txanbelanak, amorrutik gorriturik, bekoz beko begiratu zion une batez maisuari, bira eman eta inguruan zeuzkan zaldunen buruen gainetik, guardia eskatu zuen; jauregitik irten bezain laster, Enke baroiak eskaturik,

ofiziale batek zenbait infante lagun zituela, Kunz jaunak jende xehea egiten ari zen irainaren jakitun jarri zuen berehala eta Himboldt maisua, buruxkila, atxiloturik eramatera behartu zuen. Paparretik heltzen zion bitartean, orgako zaldiak askatzen ari zen bitartean bere morroietako bati astinduak eta tratu txarra eman izanaz salatu zuen. Maisuak, bultzada bat eman eta txanbelanarengandik libratu ahal izan zuenean esan zuen: «Jaun prestua, hogeituro urteko morrosko bati zer egin behar duen aditzera ematea ez da egurtzea! galdegiozu bestela bere etorki eta izen onaren kontra orgari loturik dauden zaldiez arduratu nahi duen; nik esandakoaren ondoren, egin nahi badu, egin dezala. Nigatik oraintxe bertan has daiteke abereak zatikatzen eta larrutzen! Hitz hauek entzutean, txanbelana morroiarengana zuzendu zen eta emandako agindua betetzeko eragozpenik ba al zuen galdetu zion eta Kohlhaasen zaldiak askatu eta etxera gidatzeko; eta hark jendartean kuzkurturik nahastu eta erantzun zionean aurrena zaldiak itxuran jarri beharko zirela halakorik egiteko gai izan baino lehen, txanbelanak atzetik joan, etxearen ikurraz horni-

turiko burutakoa kendu, biluztu ezpata, burutakoa oinperatzen zuen bitartean, eta ezpatakada suminkorrez jaurtiki zuen istant batean plazatik eta bere zerbitzutik. Maisu Himboldtek oihu egin zuen: «Lurrera amorratu hau!», eta jendea liskarrik erreboltaturik, elkarrengana bildu eta guardiari atzera eragiten hasi zen bitartean, maisua atzealdetik oldartu eta lurrera bota zuen; kendu zizkion kapa, gola eta kaskoa, soltarazi zion ezpata eskutik eta, suminaldi batean plazatik kanpora bota zuen. Alferrik eskatzen zuen, zarramaltzatik irteten ari zen bitartean Wenzel Junkerrak zaldunei lehengusuari laguntzeko; pausu bakar bat eman baino lehen jendetzak sakabanatu egin zituen, halako moldez, non txanbelana, erorikoan buruan min hartu zuelarik, erabat jendetzaren amorru osoaren pean geratu zen. Zaldizko lanskeneteen tropa bat agertzeak, halabeharrez plazan barrena zihoan eta infante hautesleen ofizialeak presaz deitu zuenak salbatu ahal izan zuen bakarrik txanbelana. Ofizialeak, jendetza uxatu ondoren, atzeman zuen maisu sumindua, eta reitre batzuek kartzelara zeramaten bitartean, bi adiskidek zorigaitzeko

txanbelan odoldua lurretik jaso eta etxera gidatu zuten. Halako amaiera dohakabea izan zuen zaldi-tratulariari bere kontrako desarauarengatik kalte-ordaina emateko ahalegin jator eta onginahizkoak. Jendetza barreiatu bezain laster, Dobbelngo larrutzaileak, bere negozioa jadanik itxita zeukan eta bertan luzaroago debora emateko gogorik ez zuenak, farol bati lotu zizkion zaldiak, non alprojatxo eta arloteen isekarako egun osoa eman zuten, inor beraietaz arduratu gabe; halako moldez, non edonolako arreta eta zainketaren gabeziak, poliziak bere gain hartu behar izan zituen, eta gautu zuelarik Dresdengo larrutzaileari dei egin zitzaion ordena berririk jaso arte hiriko larru-tokian zain zitzan.

Gertakari honek, nahiz eta zaldi-tratulariak inondik ere sortua ez izan, oso aldarte arrisku-tsua sortarazi zuen herrialdean, baita zentzuzkoen eta neurritsuenen artean ere. Bere auziaren konponbiderako. Ezin jasanezkotzat jo zitzaion estatuarekiko izan zuen harremana, eta etxe pribatu eta plazetan mamituz joan zen agiriko bidegabea bere kontra egitea hobe zelako iritzia, berriro arazo guztia baztertuz, bere seta itsuaren

asegarriztat halako huskeria batean azken finean bortxaz lortutako justizia bat eman ordez. Kohlhaas gizarajoaren zorigaitzerako, kantziler handiak berak lagundu zuen, Von Tronka familiarion gehiegizko zuzentasunaz eta ondoriozko aiherraz, aldarte hura berresten eta hedatzen. Ia ezinezkoa zen orain Dresdengo larrutzailearen ardurapean zeuden zaldia berrituz Kohlhaasenbrücke kortatik irten zireneko egoerara itzuli ahal izatea; baina trebezia eta artarekin ahal izan balitz ere, aldiko inguruabarrengatik Junkerren familiaren gainera eroriko zen lotsaizuna hain zen handia, non herrialdeko lehen eta nobleenetakoa zen heinean hiritarren artean zeukan pisuarengatik, bazirudien ez zegoela ezer eroso eta egokiagorik zaldiengatik kalteordaina dirutan ordaintzea baino. Hala eta guztiz ere, presidentea zen Kallheim kondeak, gaixotasun ezindurik zeukan txanbelanaren izenean, idatziz handik egun batzuetara kantziler handiari proposamen hau berau egin ziolarik, azken honek kontseilu eman zion Kohlhaasi ez ziezaio- la muzin egin gisa horretako eskaintzari, luzatzen baitzioten behintzat; baina presidentea

berari erregutu zion, erantzun murriz eta zaka-
rrean, arazo hartan mandatu pribatuetatik libra-
tzeko, eta txanbelanak zuzenean zaldi-tratularia-
rengana jotzera gonbidatu zuen, zeina pertsona
eta begiratutzat deskribatzen baitzuen. Zaldi-
tratularia, zeinaren borondatea hautsi egin bai-
tzen merkatuan gertatutakoarengatik, halaber
itxaroten baizik ez zegoen —kantziler handiaren
iradokizunaren arabera— Junkerra edo beronen
ahaideen aldetik irekiduraren bat, onginahizko
harrera egin eta dena barkatzeko; baina irekidu-
ra hori egiteko uzkur ageri ziren zaldun harro
haiek; eta kantziler handiak bidalitako erantzu-
nak garraturik, Printze Hautesleari erakutsi zio-
ten, biharamun goizean hartutako zauriek era-
tzanik zeukaten txanbelanari bere gelan bisita
egitean. Bere egoerarengatik ahots ahul eta
hunkigarriz galdetu zion txanbelanak, bizia arris-
kuan jarri ondoren, bere nahiaren arabera, arazo
hari amaiera emateko, ea oraindik bere ohorea
munduaren kritikagai jarri eta barkamenezko
erregu eta itunekin aurkeztu behar al zuen pen-
tsa zitekeen lotsaizun eta laidoa berari eta bere
familiariekarri zizkioten gizonarengana. Gutuna

irakurri ondoren, Printze Hautesleak hunkiturik galdetu zion Kallheim kondeari, ea epaitegia ez al zegoen eskudundurik, Kohlhaasi beste kontsultarik egin gabe, zaldiak itzuli ezin zitezkeelako inguruabarrean eta, hilik baleude bezala, ondorioz dirubidezko kalte-ordaina ematera epaitu. Kondeak erantzun zuen: «Jauna, hilik baitaude egon: zuzenbidearen arabera hilik daude, ez baitute inolako baliorik, eta fisikoki larru-tokitik zaldunen kortetara lekuz aldatu baino lehen leudeke»; orduan Printze Hautesleak, gutuna gordez, esan zuen tratatuko zuela arazoa kantziler handiarekin; lasaitu zuen ohean eseri eta esker onezko seinaleztat eskua eman zion txanbelana; eta oraindik bere osasunaz arduratzeko gomendioa egin ondoren, prestutasun handiz besaulkitik altxa eta gelatik irten zen.

Honela zeuden gauzak Dresdenen. Lützendik oraindik ekaitz larriagoa Kohlhaas gizarajoaren gainera etorri zenean, zeinaren tximista zaldun maltzurrek aski trebeki asmatu baitzuten zorigaitzeko haren buru gainera saihesten. Kontua izan zen Johann Nagelschmidt, tratulariak erroldatu eta gero Printze Hauteslearen amnistiare-

kin lizentziaturiko morroietako bat, handik aste gutxitara Bohemiarekiko mugara etorrira zegoen edozein bihurrikeriatarako prest zegoen jendai-laren parte bat biltzera, eta Kohlhaasek hasitako egitekoa bere kabuz segiaraztera. Tipo gauzeztan hark, parte jazartzen zuten amabiak ikartzeko eta parte bere desarauetan parte hartzera landako jendeari eragiteko, bere buruari Kohlhaasen ordeko deitu zion; nagusiarengandik ikasiriko maltzuratasunez barreiatu zuen beren sor-terrietara fidakor itzuli ziren morroi batzuei, ez zitzaizela amnistia errespetatu eta Dresdenera iristean Kohlhaas bera, emandako hitza lotsagarriro janez, Dresdenera heltzean kartzelaratu eta guardiapean jarri zutela; halako moldez, non Kohlhaasenaren antz-antzekoak ziren iragarki tinkatuetan bere tropa su-emailea Jainkoaren ohoretan bakarrik berpizturiko gerrari-taldetzat aurkezten zen, Printze Hautesleak emandako amnistia betearazteko zelatan egotearen eginkizunarekin; ezertxo ere ez zen, esan bezala, Jainkoaren ohoretan, ezta Kohlhaasekiko atxikimendutan ere, zeinaren zoriarekiko guztiz axolagabe baitzen, baizik eta engainamendu horien babes-

pean askozaz erosoago eta zigorgabeago erre eta sakailatzeko. Berriak Dresdenera iritsi orduko, zaldunek ezin izan zuten gorde abagune honek sortzen zien poza, zeren guztiz beste joanaira bat ematen baitzion arazo guztiari. Erretizentzia trebe eta afektatuez gogorarazi zuten Kohlhaasi amnistia ematean egin zen hutsegitea, nahiz eta berek behin eta berriz eta indarrez ohar egin zuten, zeren eta areago baitzirudien izan txarreko doilorkume guztiei dei egitea baitzen, bestearen urratsei jarraitzera bultzatuz; eta Nagelschmidtek aurrez esanari fede emateaz gainera, hau da, bere jabearen sostengu eta segurtasunerako bakarrik hartu zituela armak, aditzera eman zuten bere asmakizun guztia Kohlhaasen amarrukeria bat besterik ez zela, gobernua ikaratzea eta bere seta itsuaren aldeko sententzia bat puntuz puntu ezarri eta emanaraztea beste helbururik ez zuena. Koparia, Hinz jauna, Printze Hauteslearen aurre-aretoke mahaiari bere inguruan bildu ziren ehiztari eta gortesau batzuei aurkezteraino iritsi zen, bandiduen partida desagitea zorigaitzeko jostailu baizik ez zela izan; eta zorrozki bilduriko ingu-

ruabar desberdinen bitartez, irri egin zion kantziler handiaren justizi zentzuari, eta frogatu zuen partidak zutik zirauela printzegoko basoetan, zaldi-tratulariaren seinale bakar baten zain bertatik suz eta ezpataz irteteko. Christiern von Meissen printzeak, bere jabearen izen ona erarik itsusienean laidatzeko mehatxua egiten zuten gauzen joanaira honengatik oso atsekabeturik, berarengana jo zuen segituan; eta Kohlhaasen erorikoan zaldun haiek zuten interesa igarriz, edozein laprastada berriz baliaturik, Kohlhaasi berriro luzamendurik gabe itaunketa berri bat egiteko baimena eskatu zion kantziler handiari. Epaitegiko morroi batek bere harridurarako *Gubernium*-era gidatu zuelarik, zaldi-tratularia bere bi seme txikiak, Heinrich eta Leopold, besoetan zituela agertu zen; zeren Sternbald, morroia, Mecklenburgetik zenbait egun lehena-go itzuli baitzen Kohlhaasen bost seme-alabekin, eta era desberdinetako arazoek, azaltzeko xeheegi direnek, haurrak berekin hartzera deliberarazi zuten, zeinek ume-malkoez eragotzi baitzioten etxetik irtetera zihoala ikustean, eta berekin itaunketara eramatera. Kohlhaasek alde

banatan eserarazitako haurrak Printzeak onginahiz begietsi ondoren eta era adiskidekorrean haien adinaz eta izenaz galdetu ondoren, azaldu zion Nagelschmidt, behiala morroi izan zuena Turingiako ibarretan zertan ari zen; eta haren ediktuak erakutsiz, gonbidatu zuen ahal zuen guztia kontrajar zezala bere burua zuribidetzeko. Zaldi-tratularia, nahiz eta paper lotsagarri eta traidore haien oso ikaratu bazuten ere, halere ez zitzaion kosta tratulariari inolako nekerik Printzea bezalako gizon jator baten aurrean bere kontra zabaldu ziren salaketen faltsukeria, puntuz puntu, frogatzea. Ez bakarrik, bere oharraren arabera, eta gauzak zeuden modura, ez zuela behar inolako laguntzarik hirugarren batengandik aurkeztua zeukan eta biderik hoberenetik zihoan auziaren ebazpenerako; aitzitik, berekin aldean zekartzan eta Printzeari erakutsi zizkion dokumentuetatik, argi eta garbi ageri zen guztiz ezinezkoa zela Nagelschmidtek Kohlhaasi laguntza emateko asmorik izatea, zeren eta Lützenen tropa disolbatu baino lehen tratulariak bortxaketa eta beste bilaukeria batzuegatik urkarazi egin nahi izan baitzuen; halako moldez, non Prin-

tze Hauteslearen amnistiaren aldarrikapenak bakarrik salbatu baitzuen, zeinaren indarrez eten baitzen elkartzen zituen lokarria, eta egun bat geroago elkarren zinpeko etsai gisa banatu ziren. Egindako eta Printzeak onartutako proposamena burutuz, Kohlhaasek eseri eta gutun bat idatzi zion Nagelschmidti bera eta bere troparekin hautsi bide zen amnistiaren sostengurako armatan altxa izanaren aitzakia asmakizun doilor eta makurtzat jotzen zuen; esan zion Dresdenera iristean ez zutela kartzelan sartu, ezta guardiapean jarri ere eta bere auzia berak nahi bezala zihoala gainera; eta, bere inguruan bilduriko jendaila jakinaren gainean jartzeko, amnistia aldarrikatu ondoren Turingian egindako hilketak eta erreketengatik, legearen zorroztasun guztia eskatzen zuela. Idatziari zaldi-tratulariak Lützengo gazteluan aipaturiko makurkeriak zirela eta, abiarazitako prozesu kriminalen atalak erantsi zitzaizkion, gauzeztan haren, eta lehen esanenez, Printze Hauteslearen ediktuz bakarrik urkabetik jadanik salbatua izan zenaz herria jakinaren gainean jartzeko. Zegokionez, Printzeak lasaitu egin zuen Kohlhaas itaunketa har-

tan, inguruabarren pisuarengatik, adierazi behar izan ziren susmo haietatik; segurtasunak eman zizkion bera Dresdenen egongo zen bitartean, ez zela emandako amnistia hautsiko; berriro eskuak luzatu zizkien mutikoei, mahai gainean zeukan frutatik opari eginez, ea Kohlhaasi agur esan eta irtenarazi egin zuen. Kantziler handiak, zeina segituan ohartu baitzen zaldi-tratulariaren gainean eralgitzen ari zen arriskuaz, ahalegin guztiak egin zituen arazoari amaiera emateko, gertakari berriekin nahastu eta katramilatu baino lehen; baina horixe nahi zuten eta zeukaten helburutzat zaldun maltzurrek eta, lehen bezala erruaren onarpen isilaz, erresistentzia sententzia arin batera mugatu beharrean, izaera amarruzko eta berritsuzko trikimailuez erabat ukatzen ere hasi ziren. Batzuetan esaten zuten Kohlhaasen zaldiak Tronkan eradukiak izan zirela administraria eta alkaidearen jokaera apetzeko batengatik, zeinaz Junkerra ez bide zegoen inondik ere jakinaren gainean edo ez erabat behintzat; besteetan ziurtzat jotzen zuten hara iristean abereek ordurako bazutela eztul zipotz eta arriskutsu bat, horretarako lekukoak aipatu

zituzten, zeinak ekartzeko hitza eman zuten; eta, ikerketa eta eztabaida xehetuen ondoren, argudio hauek alde batera utzi behar izan zituztenean, Printze Hautesle beraren ediktu bat ekarri zuten, zeinaren indarrez, hamabi urteko denbora-epe batean Brandeburgetik Saxoniara zaldiak sartzea debekatu zen, abere-izurrite bat zela eta: eguzkia bezain argi zegoen, ez bakarrik Junkerrak ahala zuela baizik eta eginbeharra Kohlhaasek mugatik pasatu nahi zituen zaldiak geldiarazteko.

Kohlhaasek, bitartean, berriro berreskuratu egin zuen bere baserria eskribauarengandik, egindako kaltearengatik zertxobait saritu ondoren, eta zenbait egunez Dresdenetik alde egin nahi izan zuen, antza denez transakzioa erregistro judizialean izapidetzeko, eta bere herrialdera bidaia egin; erabaki honetan, halere eta inolako zalantzarik ez dugu, askozaz garrantzi gutxiago zuen arazo hark berak —nahiz eta presazkoa izan, neguko hazi-ereitea burutzea, inguruabar bitxi eta kezkarri haietan bere egoera nolakoa zen egiaztatu nahiak baino: horretarako agian beste izaera bateko arrazoien eragina ere izan

zen, zeinak bere barrenaren berri dakienari igartzeko utziko dizkiogun. Kantziler handia ikustera jo zuen beraz, izendaturik zeukan guardia gabe, eta eskribauaren gutunak eskuan zituela, bere asmoaren berri eman zion, baldin eta, itxura zegoenez, derrigorrean epaitegian behar ez bazuten, hiritik irten eta Brandenburgera zortzi edo hamabi eguneko bidaia bat egitearena, epe horren barrean atzera itzuliko zela hitzemanen. Kantziler handiak, kezka eta atsekabezko aurpegiarekin lurrera begiratu, ihardetsi zion bere presentzia, hain zuzen ere, inoiz baino beharrezkoagoa zela orduan aitortu behar ziola, zeren eta tribunala, beste alderdiak egiten zituen alegazioen bihurria eta amarruaren aurrean, bere aitorten eta zehaztapenen beharrean aurkituko zela aurreikusi ezinezko ehunka kasutan; baina, Kohlhaasek kereilaz ongi jantzirik zeukan bere abokatua aipatu ziolarik, eta tematasun neurritsuz eskariari eusten zionez gero, zortzi egun baino gehiago ez zituela emango aginduz, kantziler handiak, isilune baten ondoren, esan zion irtenaraziz: «zegozkion pasaporteak Christiern von Meissen printzearen baitan eskatzea espero

zuela...» Kohlhaasek, kantziler handiaren aurpegia oso ongi ulertzen zuenak, sendotuago sentitu zen bere erabakian ea bertan eseri eta inolako arrazoirik eman gabe, zortzi egunetarako pasaporte eskatu zion Von Meissengo printzeari, *Gubernium*-aren buru zen aldetik, Kohlhaasenbrückera joan eta itzultzeko. Idatzi honek *Gubernium*-aren ebazpen bat jaso zuen Siegfried von Wenk gazteluko kapitainak sinatua, zeinak zioen: «Kohlhaasenbrückera joateko bere pasaporte-eskaria Printze Hautesleari aurkeztuko zitzaiola, bere onarpen gorenerako; eta jaso bezain laster bidaliko zitzaizkiola». Kohlhaasek bere abokatuari *Gubernium*-aren ebazpena Siegfried von Wenk zelako baroi batek sinatzea zergatik zen galdetzean, eta ez berak zuzendu zion Christiern von Meissen printzeak, erantzun zitzaion Printzea hiru egun lehenago irten zela bere sailetara, eta bera kanpoan zen bitartean polizi arazoak Siegfried von Wenk, jauregiko kapitainaren, jadanik aipaturiko izen bereko noblearen lehengusuaren eskuetan utzi zirela.

Hainbeste gorabeheraren aurrean artegaturik bihotza taupaka hasi zitzaion. Kohlhaasek zenbait egunez itxaron egin zuen jaunaren kontsiderazio luzakorraren pean erabakia har zedin; baina igaro zen astebete, eta gehiago ere bai, ebazpena iritsi gabe, eta sententzia ere bai, nahiz eta ziurtasun osoz aditzera eman zitzaion ordurako entzutegian emana zegoela: halako moldez, non hamabigarren egunean, irmoki deliberaturik, zeinahi zelarik ere gobernuak berarekiko zuen jarrera inondik ere argitara ekartzera; eseri zen eta errepresentazio hertsakorrean berriro pasaporteak eskatu zituen. Baina nolako txundimena ez ote zuen izan biharamun gauean, hura ere erantzunik jaso gabe igaro zelarik, pausu bat ematean —bere egoeraz pentsakor gogoetan zebilela, eta bereziki Martin Lutero doktoreak lortu zion amnistiarenaz— landetxearen atzeko aldean atondurik zeukan kabinete-txoko leihoaren aurrean, atariko albo-gelan, zeina egonlekutzat eman zien, Von Meissengo printzeak izendatu zion guardia ez ikustean. Thomasek, etxezain zaharrak, zeinari dei egin

eta galdetu baitzion, hasperenka erantzun zion: «Gauzak ez dabilta behar luketenez! Lanskene-
teak —eta gaur ohi baino zebiltzan —gaua eror-
tzean etxearen inguruan banatu dira; beraietako
bi guardia egiten aurkituko dituzu, ezkutua eta
lantzarekin, atearen aurrean, kalean; beste bi
gehiago daude atzekoan, jardinean; eta oraindik
beste bi etzan dira areto-aurrean lasto-sorta
baten gainean, eta bertan lo egin behar dutela
diote». Kolorea galdu zuen Kohlhaasek bira
eman eta erantzun zuen «berdin ziola bertan
zeuden bitartean; eta solairutik igarotzean argi
bat jartzeko, ikusi ahal zezaten». Etxaurreko per-
tsiana bat ireki ondoren, ontzi bat husteko aitzia-
kiarekin, eta agureak aditzera eman zion ingu-
ruabarraren egiaz jabetu zenean —zeren une
hartan bertan isiltasun txukunean guardiak erre-
lebua hartu baitzuen eta maniobra horretaz ez
zen inor ohartu, nahiz eta aspaldidanik neurri
hori hartua zegoen— etzan zen ohean, nahiz eta
logurarik gabe, eta berehala eduki zuen hurren-
go egunerako erabakia hartuta. Zeren ezer ez
baitzion gutxiago jasaten tratatu behar zuen
gobernu hari justizi itxurak baino, izatez bere

personaren baitan emandako amnistia hausten ari zirelarik; eta egiazki preso bazegoen, ia inondik zalantzatan jartzerik ez zegoenez, ageriki eta itzulingururik gabe aitortzera behartu nahi zuen horrela zela. Ondorioz, hurrengo egunak argitu zuenean, Sternbald bere morroiaren bitartez agindu zuen kotxea lotu eta etxe aurrera ekar diezaiotela, esan zuenez, Lockewitzeko erregistratzailearen etxera joateko, zeina aspaldiko ezaguna baitzuen, Dresdenera agur egitera etorri zitzaiona eta toki hartan egun bat bere seme-alabekin pasatzera gonbidatu zuena. Lanskeneteek, txutxuputxuen artean etxean sortu zen joan-etorriaz oharturik, beren arteko bat bestela baitakoan hirira bidali zuten, eta horrela handik gutxira amabi bat agertu zen bertan laguntzaile batzuekin, eta arazoren bat konpondu behar balu bezala, aurreko etxean sartu zen. Kohlhaas ere ohartu zen mugimendu haietaz, bere seme-alabak prestatzen ari zen bitartean, eta berriaz eraduki zuen kotxea atearen aurrean behar baino denbora luzeagoan; poliziaren prestame-nak amaiturik ikusi zituen bezain laster, atera irten zen seme-alabekin; eta, ezkaratzean guar-

dia egiten zegoen lanskenete-eskoltari segitu beharrik ez zeukala esan ondoren, mutikoak kotxera igoarazi eta neskatoak musukatu eta kontsolatu egin zituen, zeinak, emandako aginduaren arabera, etxezainaren alabaren konpainian negarrez geratzen baitziren. Baina kotxera igo orduko, aguazila bere laguntzaile-segizioarekin aurreko etxetik irten, Kohlhaasengana hurbildu eta nora joan nahi zuen galdetu zion. Honek erantzutean «adiskidea zuen Lockewitzeko eskribauaren etxera kotxez joan nahi zuela, zeinak berriki landetxean seme-alabekin egun bat pasatzera gonbidatu zuela», orduan amabiak erantzun zion, «kasu horretan pixka batean itxaron beharko zuela; Meissengo printzeak emandako aginduen arabera, zaldizko lanskenete batzuek lagunduko zutela». Kohlhaasek, kotxearen gaintetik irribarre eginez, galdetu zion «ea uste al zuen bere pertsona ez zela seguru egongo egun batez bere mahaikide izatera gonbidatu zuen adiskide baten etxean». Ofizialeak tonu alai eta atseginean erantzun zion segur aski arriskua ez zela handia, eta gaineratu zion lanskeneteek ez ziotela inolako trabarik egingo. Kohlhaasek

orduan zorrotz erantzun zion «Dresdenera iris-
tean Meissengo printzeak libre utzi ziola guar-
diaz baliatzea edo ez baliatzea»; eta amabiak
inguruabar horretaz harritu eta esamolde zuhu-
rrez bere egonaldi guztian izandako ohitura aipa-
tu zuelarik, zaldi-tratulariak kontatu zion zer ger-
takariren ondorioz sortu zen bere etxeari eskolta
jarri beharra. Amabiak ziurtatu zion Siegfried
von Wek, jauregiko kapitainaren, une hartan
polizia-buru zenaren aginduek bere pertsona
etengabe babesteko obligazioa ezartzen ziotela;
eta laguntzerik onartzen ez bazuen, bera *Guber-
nium*-era joan zedila eskatu zion, sor zitekeen
errakuntza desegitera. Kohlhaasek begirada
esanguratsu bat zuzendu zion eta, zirt edo zart
egiteko asmoarekin, esan zion «horixe egin nahi
zuela»; jaitsi zen kotxetik bihotza taupaka zuela
etxezainari haurrak solairura eramateko eskatu
zion eta morroia orgaren zain geratzen zen bitar-
tean, amabia eta bere guardiarekin *Gubernium*-
ean aurkeztu zen. Suertatu zen jauregiko kapi-
taina, Wenk baroia, Leipzig inguruan atzeman
eta aurreko gauean ekarri zituzten Nagelschmid-
ten morroi-talde baten miaketan lanpeturik zebi-

lela —eta tipo haiei, hain zuzen ere, Von Tronka-ko zaldunak berak ari zitzaizkiela itaunketa egiten beraiengandik atseginez entzungo ziratekeen zenbait xehetasuni buruz— zaldi-tratularia zeraman segizioarekin aretoan sartu zenean. Zaldi-tratularia ikusi bezain laster, baroia berarengana joan zen, zaldunek isildu eta bat-batean itaunketa bertan behera utzi zutelarik, eta zer nahi zuen galdetu zion; eta zaldi-tratulariak begirunez aditzera eman zionean Lockewitzeko errejistradorearekin bazkaltzera joateko asmoa zuela eta behar ez zuelako, hirian utzi nahi zuela lanskenete-eskolta, erantzun zion baroiak, aurpegiko kolorea aldatuz eta beste zerbait irentsi nahi balu bezala, ongi egingo zuela etxean geratu eta Lockewitzeko eskribauaren orritsari uko egiteaz. Ondoren, hizketa etenez, amabiarengana zuzendu eta esan zion «gizonari buruz emandako aginduaren arabera ordenak betetzeko, zaldizko sei lanskenetek lagundurik ez baldin bazen hiritik alde egin ez zezakeenez gero». Kohlhaasek galdetu zuen ea ez ote zegoen preso, ea uste izan behar zuen ageriki eman zitzaion amnistia hausten ari zitzaizkiola; eta

orduan baroiak supituki aurpegia gorrituz bi haz-
betera hurbildu eta begietara begiratzuz erantzun-
zior: «Bai, bai, bai!»; bizkarra eman, aho bete
hortzekin utzi eta Nagelschmidten morroiekiko
bere zereginera itzuli zen. Ondoren, irten zen
Kohlhaas aretotik eta, ongi bazekusan ere pausu
harekin izugarri zaildu zuela geratzen zitzaion
salbabide bakarra, ihesa, onetsi egiten zuen era-
bilitako jokaera, zeren amnistiako artikulua
betetzetik libre ikusten baitzuen bere burua.
Etxera itzulirik, zaldia askatzeko agindu zuen
eta, amabiaren konpainian, triste eta habaildurik
sartu zen bere kabinetean; eta gizon hark zaldi-
tratulariari nazka emateko zoriraino ziurtatzen
zuen dena gaizki-ulertze batean oinarriturik
zegoela eta laster argituko zela dena, atalagatu
zituzten laguntzaileek bere keinu batez atarirako
irteerak; hala eta guzti ere, amabiak ziurtatu
zior, etxearen aurrealdeko irteera nagusia era-
bat bere nahierara edukiko zuela.

Bitartean Nagelschmidtek hainbesteraino
hertsaturik ikusi zuen bere burua justizi lagun-
tzaile eta lanskeneteen aldetik Turingiako baso-
etan, non bere gain hartu zuen bezalako zeregin

bat aurrera eramateko erabat baliabideez gabe-
turik aurkitzean Kohlhaas arazo hartan interesa-
raztea bururatu zitzaion; eta txangoan etorri zen
bidaiari batengandik aski xeheki Dresdenen
auzia zer egoeratan zeukan jakinik, uste izan
zuen, nahiz eta bien artean etsaitasun nabarme-
na zegoen, zaldi-tratularia mugi zezakeela bere-
kin lotura berri bat ezartzera. Horrela, bada,
morroi bat bidali zion ia ezin ulertuzko alemanez
idatziriko txartel batekin eta honela zioen:
«Altenburg aldera joan eta sakabanaturiko hon-
darrekin bertan batu zen troparen buruzagitza
hartu nahi bazuen, bera prest zegoela Dresden-
dik ihes egiten laguntzeko zaldi, jende eta dirua-
rekin; eta abaguneaz baliatzen zela aurreran-
tzean esanekoago izango zela hitzemandeko eta
ziur lehen baino neurritsuago eta hobe, eta zion
leialtasun eta atxikimenduaren agiritzat, prest
zegoela Dresdenera joan eta kartzelatik jaregite-
ko agintzen ziola». Baina gutun hau zeraman
tipoa, Dresden inguruko herri batean oso karran-
pa gaiztoek hartu zuten, zeinak txikitatik jasaten
zituen, eta abagune hartan laguntzera hurbildu
zitzaizkionek gutuna paparrean aurkitu zioten,

atxilotu eta guardia eta jendetza handi batekin *Guberniumera* eramán zuten. Gutuna irakurri bezain laster, Von Wenk baroia, jauregiko kapitaina, Printze Hauteslearen jauregira joan zen; bertan Kunz eta Hinz jaunak aurkitu zituen, bere zaurietatik susperturik lehena eta Kallheim kondea, Estatu-kantzilergoburua. Von Tronka jaunak besterik gabe, Kohlhaas atxilotu eta Nagelschmidtekiko ezkutuko elkarraditzeak zituelako auzitara eramatearen aldeko agertu ziren; argudiatzen zuten gisa hartako gutun bat ezin zitekeela idatz baldin eta zaldi-tratulariak aurretik beste batzuk igorri ezean, ezta bien artean lotura doilor eta gaiztaginik egon ere makurkeria berriak egiteko. Printze Hautesleak irmoki uko egin zion gutun bakar hura oinarriztat harturik Kohlhaasi eskaini zion babesa; aitzitik, sostengatu zuen Nagelschmidten gutunak nolabait adierazten zuela aurretik ez zela loturarik izan; eta luzaroan zalantzan egon ondoren deliberatu zen gauza bakarra, egoera argitzeko asmotan, presidentearen proposamena izan zen: Nagelschmidtek bidalitako morroi beraren bitartez, honek lehen bezala gero ere libre balirau bezala, esku-

ratzen uztea eta erantzuten ote zion egiazta-
tzea. Horrela, bada, biharamun goizean ordura-
ko kartzelan sarturik zegoen morroia *Guber-
nium*-era gidatu zuten, non jauregiko kapitainak
gutuna gomendatu zion eta behartu zuen, libre
eta irabazi zuen zigorretik libre aurkituko zen
promesaren pean, zaldi-tratulariari idatzia ezer
gertatu izan ez balitz bezala ematera; tipo hark
aparteko eragozpenik gabe onartu zuen izan
makurreko amarru hura, eta itxuraz era ezku-
tuan, Kohlhaasen etxera sartu zen —polizi ama-
biak merkatuan eskuratu zituen karramarro
batzuk saltzeko aitzakiarekin—. Beste ingurua-
bar batzuetan Kohlhaasek, zeinak irakurri bai-
tzuen gutuna bere seme-alabak karramarroekin
jolasean zebiltzan bitartean, tipo hari paparretik
heldu eta atean guardia egiten zeuden lanskene-
teen esku jarriko zukeen; baina zegoen giroan
horrelako keinu bat ere kalkulu hotzenaren gai
izan zitekeenez gero, eta bera erabat konbentzi-
turik geratuko zatekeen munduan ezerk ezin
zezakeela sartua zegoen auzitik salba, begiratu
zion halako hari begirada trist batez, ongi ezagu-
na zuen aurpegian eta galdetu zion non zeukan

bizilekua eta handik ordu batzuetara berriro etortzeko bere etxera, non bere nagusiari buruzko erabakiaren berri emango zion. Dei egin zion Sterbaldi, zeina halabeharrez gelan sartu zen, karramarro batzuk erosteko; eta tratua egin zelarik, elkar ezagutzera iritsi gabe, eta biak irten ondoren, eseri eta gutun bat idatzi zion Nagelschmidti honako hitzotan: «Lehenik onartzan zuela Altenburg aldean zeukan troparen buruzagitza; eta, ondorioz, bere bost seme-alabekin behin behinekoz zeukaten presondegitik libratzeko, bidal zezala bere kotxea bi zaldirekin Dresdendik Neustadtera; joanaira lasterra bermatzeko, oraindik lauzkatu egin beharko zirela Wittenbergerako bidean, itzulinguru bat egin ahal izateko, orduan kontatzeko luzeegi joko zuten arrazoiengatik, ezinbesteko baitzuen egitea bestea zegoenera iritsi ahal izateko; nahiz eta ziurtzat jotzen zuen diruz eros zitezkeela zelatatzen zuten lanskeneteak, indarra beharrezkoa izan zitekeen kasurako, ziurtasuna izan nahi zuela bi morroi adoretzu, trebe eta ongi armaturekin kontatu ahal izateko Dresdengo Neustadten: prestamen horiei buruzko gastuen

kontu egiteko, morroiaren bitartez poltsa bat bidaltzen ziola hogei urre-koroarekin, zeinen enpleguaz kontuak errendatuko zizkion arazoa amaitu eta gero; gainerakoan eta beharrezkoa ez zelarik, bera jaregiteko Dresdenen ez zedila agertu; areago, Altenburg aldean irauteko agindua espresuki ematen ziola bitartean banda gidatzeko, ezin baitzitekeen buruzagirik gabe gera». Gau hartan morroia heltzean, gutuna eman zion, oparo adiguri egin ondoren, eta zorrotz eskatu zion hura ongi zaintzeko.

Bere bost seme-alabekin Hamburgera joateko asmoa zuen eta han Hegoaldera edo Ekialdeko Indietarako ontziratzekoa, edo berak ezagutzen zituenaz bestelako gizakien gain eguzkiak argi egiten zuen beste edonora: zeren eta horregatik Nagelschmidtekin tratuan sartzeak sor ziezaiokeen aiherraz aparte, nahigabeek zanpaturiko arimak uko egin baitzion zaldia gizentzeari. Tipo hark erantzuna jauregiko kapitainari eskuratu bezain laster kantziler handia kargutik kendu, Kallheim konde presidentea tribunal-buru izendatu eta, Printze Hauteslearen dekretuz Kohlhaas atxilotu eta katea astunez zamaturik

hiriko dorrera eramán zuten. Gutun hura zela eta auzitan sartu zuten, zeina hiriko zoko guztietan ezarri zuten; eta nola auzitegian baietz erantzun zuen gutuna eskuan zuela berak egindakotzat aitortzen al zuen galdetu zion auzi-maisuari, eta bere buruaren defentsarako ezer aurkeztu ahal zezakeen galdetzean ezetz ihardetsi zuelarik begiak beheratuz, larrutzaileen eskuetan orrika goriez zimikatua, laurdenkatua eta bere gorputza estira eta urkabearen artean errea izatera kondenatu zuten.

Honela zeuden gauzak Kohlhaas gizarajoa-
rentzat Dresdenen, Brandenburgeko Printze
Hauteslea indarkeria eta nahikeriaren eskuetatik
salbatzeko agertu zenean, brandenburgar men-
pekotza zuen heinean, Saxoniako Estatu-kantzi-
largoan aurkezturiko nota baten bidez errekla-
matzeko. Zeren Heinrich von Geusau jaun, baile
jatorrak Spree ibaiaren hegietan paseo bat ema-
ten ari zela berri eman baitzion gizon berezi eta
inondik ere arbuiatzekoa ez zen haren zortiaz
eta abagune hartan Printze harrituaren galderek
hertsaturik, ezin izan zion albora eragin bere
pertsonean gain zeukan erruari Sigfried von

Kallheim konde artzakantzilerraren nahikeriari; biziki nahigabeturik beronekin, eta argibideak eskatu eta Tronka etxearekin zuen ahaidetasuna zela guztiaren errudun egiaztatu ondoren, Printzeak, besterik gabe, eta onginahia baztertu zion seinale ugarirekin kargutik kendu eta Heinrich von Geusau jauna izendatu zuen artzakantziler.

Suertatu zen, ordea, Poloniako koroak, ez dakizkigun arrazoiengatik Saxoniako etxearekin gatazkan zebilenak, behin eta berriz proposamen hertsakorrez bultzatzen zuen Printzea berekin aliatzera eta Saxoniako etxearen aurka elkar hartzera; halako moldez, non Geusau jauna, halako gauzetan trebeziarik gabea ez zenak, bere nagusiaren nahia betetzea espero izan zuen, kosta ahala kosta, Kohlhaasi justizia egitean baina horregatik ordena orokorra arriskuan jarri gabe partikularrei zor zaien arretak eskatzen zuenaz haraindi. Ondorioz, artzakantzilerak nahikeria hutsez Jainkoa eta gizakien kontrakoa izan zen prozesuan zehar ikusirik, Kohlhaasen estradizio baldintzagabe eta berantezina erreklamatu ez ezik, bere gain errurik egonez gero, Brandenburgeko legeen arabera epaitua

izan zedin, Dresdengo epaitegiak Berlingo abokatu baten bitartez egin zezakeen helegitez, baita Printzeak gogo biziz Dresdenera bidali nahi zuen abokatuarentzat pasaporteak eskatu ere egin zituen, Kohlhaasek Wenzel von Tronkako Junkerrarekin hasita zeukan auzian Kohlhaasi justizia egiteko Saxoniako lurraldean legez kontra zaldiak eraduki eta ikaragarritzko tratu txarrak eman zizkiotelako. Kunz jaun txanbelana, Saxonian egindako kargu-aldaketaren ondorioz kantzilergoburu izendatu zutenak eta arrazoi desberdinengatik, aurkitzen zen estutasunean, Berlingo gorteari eragozpenik sortu nahi ez zio-larik, bere nagusiaren izenean erantzun zuen, zeinari hartutako notak izugarri erasan baitzion: «Harrigarria zela nolako adeitasunik ezaz eta bidegabekeriaz eztabaidatzen zitzaion Dresdengo epaitegiari Kohlhaas legeen arabera epaitzeko ahalmena, herrialdean egindako delituengatik, gainera aski ezaguna izaki aipatua ondasun gogoangarrien jabe zela hiriburuan bertan eta mola ere ez zitzaiola ukatzen bere Saxoniako hiritar-izaera. «Baina Poloniako koroak bost mila gizoneko armada bat bildua zuenez gero Saxo-

niarekin mugan zeuzkan erreklamazioak ebatzeko, eta Heinrich von Geusau jaun artzakantzilerak aitortu zuenez: «Kohlhaasenbrück, zaldi-tratulariak bere izena hartu zuen tokia Brandenburgeko lurraldean zegoela, eta jende-eskubidearen hausketatzat hartuko zela haren kontra emandako herio-zigorra betearaztea», Printze Hautesleak erabaki zuen —eztabaidatik at geratu nahi zuen txanbelanaren beraren iradokizunez— Christiern von Meissen printzea kontsultatara deitzea eta, beronek azaldu zituen arrazoi-menduen ondoren, Kohlhaas Berlingo epaitegira estraditatu eta horrela eskatutakoa betetzea. Meissengo printzeak, zeinak bere nagusi habailduaren ageriko gurariz eta sortu ziren bilaukeriengatik pozik ez bazegoen ere, Kohlhaasen arazoaren zuzendaritza onartu behar izan zuen, galdetu zion zer karguren pean auzitara sartzea nahi zuen zaldi-tratularia Berlingo epaitegian; eta Nagelschmidti egindako gutuna aipatu ezin zelarik —idatzi zeneko inguruabar badaezpaddocko eta ilunengatik—, ezta aurreko zakuraketa eta su-emateak gogora ekarri ere —jendaurrean ezarritako iragarkiz barkatu zitzaizkiolako—,

orduan Printze Hautesleak deliberatu zuen Vienako Enperadorearen Maiesteari txosten bat helaraz zekiola Kohlhaasek Saxoniara egin zuen inbasio armatua zela-eta, berak gerizaturiko bakea hausteagatik protesta eginez eta berari, inolako amnistiarekin konprometiturik ez zegoenari eskatuz, hartan oinarriturik eta akusatzaile inperial baten bitartez Kohlhaasi Berlingo auzitegira dei egin ziezaiola. Handik zortzi egunetara, zaldi-tratularia bere bost seme-alaben konpainian —zeinak bere eskariz zurtzegi eta errukietxeetatik jasoak izan baitziren—, kotxe batera igoarazi eta Friedrich von Malzahn zaldunak Berlinera eraman zuen, zeina Brandenburgeko Printze Hautesleak Dresdenera bidali baitzuen sei reitrerekin. Suertatu zen Saxoniako Printze Hauteslea une hartan orein-ehizaldi handi batean esku hartzen ari zela, zeina Dahmen antolatu baitzuen lurraldeko gobernariak, Aloysius von Kallheim kondeak, Saxoniako mugak sail handien jabe zenak, Kunz jauna txabelana, beronen emazte Heloise, gobernariaren alaba eta presidentearen arrebarekin, eta baita bertaratu ziren beste handiki, dama eta jaun, gortesau eta ehiz-

tariekin ere; halako moldez, non oraindik talde osoa mahaiaren inguruan bildurik zegoela, muino baten gainean bidean zehar altxaturiko gailardete ikustetsudun dendatan, oraindik ehi-zako hautsez estalita, haritz-enbor batetiko soinuak lagun zituztela eta menino eta pajeek adeitsuak zerbitzaturik, zaldi-tratularia Dresdendik zetorren bidea astiro ibiliz zaldizko eskoltarekin igaro zenean. Kohlhaasen seme txiki baten gai-xotasunak Malzahn bere laguntzailea Herzbergen hiru egunez gelditzera behartu zuen; neurri horretaz, ordea, zerbitzatzen zuen jaunaren aurrean bakarrik erantzukizuna izaki, ez zion beharrezko iritzi Dresdengo gobernuari jakinarazteari. Gaztaroko garai urrunduetan bere lehen maitasun izan zuen Heloise damaren ondoan eserita, kapela buruan zuela, ehiztarien gisara, izei-abartxoekin apaindurik, golkoa erdi zabalik, eta jai-giroak alaiturik, Printze Hautesleak proposatu zuen: «Goazen hara, kopakada bat ardo dohakabe hari eramatera, nornahi dela ere!» Heloise dama zutitu egin zen, bihozko begiratuz segituan eta mahaiaren arrapaladan sarturik paje batek ekarri zion zilarrezko erretilu bat

fruitu, pastel eta ogiz bete zuen; eta jadanik irtenda zegoen, era guztietako izkirimiriekin, talde osoa borborka dendatik, gobernariak aurpegi asaldatuarekin etorri eta bertan gelditzeko eskatu zienean. Printze Hautesleak txunditurik zer gertatu zen galdetzean, hain aztoraturik egoteko, gobernariak kotxe hartan Kohlhaas zihoala erantzun zion hitz-totelka txanbelanari; guztientzat ulertezina zen albiste haren aurrean, zeren jakina baitzen sei egun lehenago abiatua zela Dresdendik, hartu zuen txanbelanak, Kunz jaunak, bere kopakada ardoa eta, dendarantz itzuli-rik, hondarretan isuri zuen. Printze Hautesleak, erabat gorriturik, berea erretiluan ezarri zuen zeina txanbelanaren keinu batez horretarako hurbildu baitzion menino batek; eta Friedrich von Malzahn zalduna, ezagutzen ez zuen taldeari begirunez diosal eginez, igaro zen bitartean bidearen gaintetik tiraturiko denden lokarrien artetik Dahme aldera ahukua astiro gidatuz, jaunak gobernariaren eskariz dendara itzuli ziren, gertatuari aparteko garrantzirik eman gabe. Printze Hauteslea eseri bezain laster, gobernariak mandatura bidali zuen Dahmera bertako bai-

leari zaldi-tratularia lehenbailehen aurrerako bidean jar zezala eskatuz; baina, Mahlzango zaldunak, ordua oso aurreratua zelako, gaua bertan emateko nahia agertu zuelarik, bailearen jabego zen eta sastraka artean ezkutaturik eta bazter zegoen landetxe batean isiltasun handienez alojatzeaz konformatu behar izan zuen. Baina arratsean suertatu zen, jaunak ardoz eta mahai-azken joriz barreiatu, gertatua ahaztu zutelarik, gobernariari berriro zelatara agertu zen orein-talde bat barrandatzera itzul zitekeela otutzea. Iradokizun hau gogo onez hartu zuen talde osoak, segituan bikoteka sakabanatu eskopetak hartu bezain laster hesi eta mendiko postueta-rantz; halako moldez, non Printze Hauteslea eta Heloise dama, zeina beronen besoari itsatsi baitzitzaion ikuskizuna ez galtzeko, izendatu zieten pajeak, hain zuzen ere, eta beren harridurarako, Kohlhaas brandenburgar reitreekin aurkitzen zen etxeko barlaren erditik gidatu zituen. Dama horretaz ohartzean esan zuen: «Zatoz, garaitasun hori, zatoz!» eta lepotik zintzilik zerabilen katea zetazko petoan ezkutatu zion txantxaz eta koketeriaz: «Ardaila etorri baino lehen sar gait-

zen landetxean eta gau bertan eman behar duen pertsonaia bitxia ikusiko dugu!» Printze Hautesleak gorriturik eskutik heldu eta esan zion: «Heloise!, horiek burutadak dituzuna!». Baina damak esan zionean, txunditurik, inork ezingo zuela ezagutu, ehiztari-jantziak estaltzen zuelako, eta tira egin ziolarik eta nola une horretan bi ehiztari etxetik irten ziren beren jakin-mina aserik eta hauek ziurtatu zenez gero gobernariaren trikimailu bati esker, ez zalduna ez zaldi-tratularia ez zeudela jakinaren gainean zer jende-mota bildu zen Dahme aldean; Printze Hautesleak kapela begietaraino sartu eta irribarrez esan zuen: «Erokeria, hi haiz munduaren nagusi eta emakume ederraren ezpainak dauzkak kokagunetzat!»

Gertatu zen Kohlhaas lasto-sorta baten gainean eserita zegoela, bizkarra hormaren kontra, Herzbergen gaixotu zitzaion semeari esne eta ogi zurizko zopa bat ematen, jaunak bisita egitera landetxean sartzean; eta hizketan hasteko damak nor zen eta haurrari zer gertatzen zitzaion galdetzean, baita zer delitu egin zuen eta nora zeramaten halako eskoltarekin, hark

larruzko burutako erantziz agur egin zion eta, bere egitekoari utzi gabe, galdera hauei erantzun murrizta baina nahikoa eman zien. Printze Hauteslea, zutik ehiztarien atzealdean zegoenak, zetazko haritik zintzilik berunezko erlikia-ontzi bat zerabilela ohartzean, galdetu zion hizketarako ezer hoberik ez egokitzean, zer esan nahi zuen eta zer zeukan barrean. Kohlhaasen erantzun zion: «Bai, jaun prestu hori, erlikia-ontzi hau —eta fineziaz lepotik atera, ireki eta lakrez zigilaturiko txartel bat erakutsi zuen— erlikia-ontzi honekin gauza miragarri bat gertatu zen. Zazpi bat ilargi izango dira orain, emazteari lurra eman eta biharamunean, ni Kohlhaasen-brücketik abiatu nintzen, agian jadanik badakizunez, Tronkako Junkerra atzematera, zeinak bidegabekeria ugari egin baitzizkidan; eta nik ez dakidan gairen bati buruzko negoziaketa zela-eta, Brandenburg eta Saxoniako Printze Hautesleek bilera bat izana zuten Jüterbock izeneko herri txiki batean, nondik eramán baininduen neure kanpainak; eta arrats alderako beren nahiak bateratu zituztelarik, biak berriketa adiskidekorrean kalera irten ziren, garai hartan han

jendetza handiarekin egiten ari ziren urteroko feriari begiratu bat ematera. Bertan ijito-andre batekin topo egin zuten, zeinak oin-aulki batean eserita inguruan bildutako jendeari etorkizuna igartzen baitzion egutegi batetik, eta ez ote zeukan berei zerbait atseginik igartzeko. Nik neure taldearekin ostatu batean egoitza hartu nuelarik eta hau gertatu zen tokian aurkitzen nintzelarik, ezin nuen hauteman nengoeneko elizako atearren atzetik zer esan zien andre miragarriak jaun haiei; halako moldez, non jendeak barrezka elkarri xuxurlatu zion emakume hark ez ziola edonori bere jakitearen berri ematen, eta sortzera zihoan ikuskizunarengatik jendea pilatu zelarik, ni neu atzealdean, elizako sarreraren ondoan zegoen harrizko aulki batera igo nintzen, gutxia-go neure jakin-minarengatik jakin-minez zeudenei toki egiteagatik baino. Neure talaiatik, inolako eragozpenik gabe, jaunak eta oin-aulkian aurrez aurre eserita zeukaten eta itxuraz marra batzuk egiten ari zitzaien emakumea ikusi ahal izan nituen orduko, berau supituki zutitu zen makuluez baliaturik eta jendartean begiratzen hasi zen; ikusten nau ni, berarekin inoiz hitzik

trukatu ez nuena, ezta neure bizitzan bere jakiteari denborarik eskaini gabekoa nintzena; urratzen du bidea jendetza sarrian zehar nengoen tokiraino eta esaten du: «Tira! Jaunak jakin nahi badu, hiri galdetu beharko dik!» Eta horrenbestez, jaun prestua, esku ihar eta hezurtsuaz txartel hau luzatu zidan. Eta nik txunditurik, jende guztia niregana zuzentzean, esan niolarik: «Ama, zer opari dira hauek?», erantzuten dit berak hauteman ez nizkion gauza asko, zeinen artean harridura handirako neure izena ere entzun nuen: «Amuletu bat, Kohlhaas, zaldi-tratularia; gorde ezak, ikusiko duk egunen batean bizia nola salbatuko dian!», eta desagertu egiten da. Beraz —jarraitu zuen Kohlhaasek bizi-bizi—, egia esan, Dresdenen gauzak gogor jarri zaizkidan arren, ez dut biziak ordaindu beharrik izan; baina nola joango zaizkidan Berlinen, eta bertan ere honen laguntza izango dudan, geroak esango du».

Hitz hauek entzutean Printze Hauteslea eseri egin zen aulkian; eta nahiz eta dama harrituak zer gertatzen zitzaion galdetu eta berak: «Ezer ez, ezertxo ere ez» erantzun, handik gutxira

lurrean zerraldo erori zen ondoeza eginik, damak beragana hurbildu eta besoetan hartzeko ere astirik izan baino lehen. Malzahngo zaldunak, zeina une hartan bertan beste zeregin batekin sartu baitzen, esan zuen: «Jainko maitea! Zer gertatzen zaio jaunari. Damak oihu egin zuen: «Ekarri ura, bizkor!». Ehizazainek altxatu eta albo-gela bateko ohera eraman zuten; eta azto-ramenduak gorena jo zuena txanbelanak, paje batek ekarririk, aitortu zuen, bizira ekartzeko behin eta berriz alferreko ahaleginak egin ondoren esan zuen: «Antza denez, jaunak atakea izan du!» Kopariak zaldizko mandatari bat Luckauera bidali zuen bitartean mediku bila, eta jaunak begiak ireki zituelarik, gobernariak kotxe batera igoarazteko eta berak ingurumarietan zeukan ehiza-dendara poliki-poliki eramateko agindu zuen; baina bidaia haren ondorioz beste bi ondoez izan zituen toki hartara iristean; halako moldez, non harik eta biharamun goizera arte, Luckhaueko medikua iritsi zen arte, ez zen inolako hobekuntzarik nabaritu, baina orduan ere nerbio-sukarrezko sintoma larri berekin. Bere baitarra etorri zen bezain laster, ohean eseri eta ezer

baino lehenago Kohlhaas non zegoen galdetu zuen. Txanbelanak, galdera nahastuz, esan zion eskua hartzen zion bitartean lasai zitekeela gizaki nardagarri harengatik, zeren gertakari estrainio eta ulergaitzaren ondoren Dahmeko landetxean geratu zela brandenburgar eskoltaren zaindaritzapean. Atxikipen bizienerako adierazpekin eta gizon harekin topo egitera eramán izanaren arinkeriarengatik jadanik emazteari garrantz haserre egin ziola ziurtatu ondoren, galdetu zion zerk eragin zion hain zirrara miragarri eta ikaragarria berarekin hitz egin zuen bitartean. Printze Hautesleak esan zion aitortu beharrean zegoela gertakari higuinagarri guztiaren errua gizonak berunezko erlikia-ontzi batean aldean zeraman txartel ziztrina ikusi izanak zeukala. Oraindik zenbat argibide ere gehitu zituen, txanbelanak ulertu ez zituenak; supituki eskua bereen artean estutu eta txartel haren jabetza garrantzi handienekoa zela beretzat aitortu zion; eta ez zedila han eserita geldi, lasterka Dahmera joan eta txartel hura kosta ahala kosta eros ziezaiola erregutu zion. Txanbelanak, zeinari kosta egiten baitzitzaion bere txundidura uler-

tzea, ziurtatu zion baldin eta txartel hark inolako baliorik bazuen beretzat, ezer baino garrantzitsuagoa zela Kohlhaasi inguruabar hori ezkutatzea; zeren eta indiskrezio txikienarengatik hori jakinaraziz gero, aberastasun guztiak gutxiegi izango zituela tipo zital, mendekio-egarrian aseezina zen hari erosteko. Lasaitzeko gaineratu zion beste bideren bat pentsatu beharko zela eta agian amarruz hirugarren bat erabat oharkabean beretzat hainbeste esan nahi zuen txartelaz jabetu ahal izango zela, baldin eta bilauari gehiegi inporta ez bazitzaion behintzat. Printze Hautesleak izerdia xukatu eta galdetu zion ea ezin zuen norbait bidali helburu horrekin Dahmerra eta behin behinekoz bertan behera utzi zaldi-tratulariaren, harik eta nolana zela ere txartelaz jabetu arte. Txanbelanak, ikusten eta entzuten ari zena sinetsi ezinik, bere aurreikuspenen arabera ordurako zaldi-tratulariak Dahmetik abiatua eta tamalez mugaz haraindi Brandenburgeko lurretan aurkitu behar zuela erantzun zion, non bere lekualdaketa tratatzea edo atzeraraztea eragozpen oso neketsu eta gogaikarriak sortaraziko zituzten, ezin gaindituzkoak

agian. Printze Hautesleak, isiltasunean eta erabat etsituaren itxurarekin, burkoan bere buruari erortzen utzi zionean, txanbelanak galdetu zion zer zeukan txartelak eta gisa oihez eta argiezineko zer halabeharrekoren bitartez jakin zitekeen txartelak berekin zerikusia zuela. Baina honi, txanbelanari begirada zalantzazkoak eginenez, zeinaren adiguritasunaz susmoak baitzituen kasu hartan, Printze Hautesleak ez zion ezer erantzun: ohean etzanik, zurrari, bihotza artega taupaka zuela, ez zituen begiak pentsakor eskuen artean zeukan zapiaren muturretatik aldentzen; eta, ustekabearen, oso izaera desberdineko gai batez berarekin hitz egin behar zuelako aitzakiarekin, Von Stein ehizazaina, zaldun gazte oso sendo eta trebea bidaltzeko eskatu zion, zeinaz beste abagune batzuetan ere baliatu izan baitzen isilpeko zereginetarako. Ehizazainari, Kohlhaasen eskuetan zegoen txartelak beretzat zer garrantzi zuen jakinarazi ondoren, galdetu zion ea bere adiskidetasunerako betiko eskubidea bereganatu nahi ote zuen hura Berlinera iritsi baino lehen txartel hura ekarriz; eta gazteak, berezitasunaren barruan, gaiaren neurriaz jabe-

tu orduko, erabat bere zerbitzura zeukala ziur-
tu ziolarik, Printze Hautesleak agindu zion Kohl-
haas atzemateko eta zuhertasunez egindako
negoziaketan askatasuna eta bizia txartelaren
ordez eskaintzeko, zeren diruaren truk segur-
aski nekez lortuko baitzen ezer, eta tematzen
bazen, nahiz eta beharrezko begiramenduaz,
lekualdaketa burutzen ari ziren brandenburgar
zaldunengandik ihes egiteko zaldi, jende eta
diruz hornituz laguntzeko ere bai. Ehizazainak,
Printze Hauteslearen eskutik luzaturiko orri fede-
emaile bat hartu ondoren, segituan abiatu zen
morroi batzuekin eta zaldien arnasa aurrezten
ibili ez zenez gero, mugako toki batean Kohlhaa-
sekin topo egiteko zorte ona izan zuen, zeina
Malzahngo zalduna eta bere bost seme-alabekin
batera, etxe baten ate aurrean zerbitzaturia aire-
pean bazkaltzen ari baitzen. Malzahngo zaldu-
nak —zeinaren aurrean gazte nobleak bere
burua arrotz gisa aurkeztu eta bide batez zaldu-
nak berekin zeraman gizaseme bitxiaren begizko
azterketa bat egin nahi zuen— segituan behartu
zuen keinu abegikorrez gaztea mahaian esertze-
ra eta Kohlhaasi aurkeztu zion gainera; eta nola

brandenburger zalduna harat-honat zebilen, bidaia segitzeko prestamenetan, eta reitreak etxearen bestaldean kokaturiko mahai batean bazkaltzen ari ziren, laster aurkeztu zitzaion ehi-zazainari zaldi-tratulariari nor zen eta zer mandatu berezirekin beragana zetorren azaldu ahalizateko abagunea. Zaldi-tratulariak bazekizkien ordurako Dahmeko landetxean aipaturiko erlikia-ontzia ikustean ondoeza eginik erori zenaren izena eta arrangua, eta aurkikuntza honek sortuzion zorabioari galdorra jartzeko, txartel baten isilpekoaz jabetzea besterik ez zuen behar, zeinaren zigilua, arrazoi desberdinak zirela-eta, ez baitzuen berak jakin-min hutsez urratu nahi: zaldi-tratulariak esan zuen, Dresdenen, edozein sakrifiziotarako prest egon zelarik, noble eta printze bati hain gutxi zegokion tratua hartu zuelako: «txartela bere eskupean gordetzeko gogoazeukala». Ehizazaina harritu egin zen ezezko txundigarri haren aurrean, zeren trukean bizia eta askatasuna baino ezer gutxiago ez baitzion eskaintzen eta Kohlhaasek erantzun zuen: «Jaun noble hori! nahiz eta zure jauna bera etorri eta esango balit prest dagoela bere burua eta zetro-

ari eusten laguntzen dioten guztiak suntsitzeko... suntsitzeko, ezabatzeko, ulertzen duzu?, nire arimak izan lezakeen irrikarik handiena, nik halere oraindik ukatu egingo nioke zure nagusiarri bere bizitza baino maiteago duen txartel hau, eta esango nioke: «Hik urkabera bidal nazakek, baina neuk ere min egin diezaaket eta nahi diat gainera!» Hau esanik, herioa aurpegian zuela, erretiluan gelditzen zen jaki-zati on bat amaitzera gonbidatzeko aitzakiarekin reitreetako bati dei egin zion; eta tokian egon ziren denboraren gainerakoan izan ere ez balitz bezala, ez zen beragan bihurtu, begirada batez agur esateko, harik eta kotxera igo zen arte.

Printze Hauteslearen egoera, albistea hartzean, hainbesteraino okerragotu zen, non hiru egun beltzetan medikua erabat kezkatu egon zen bere biziarengatik, zeinak aldi berean alderdi askotatik erasoak jasotzen baitzituen. Laster suspertu zen, halere, berezko osasunari esker zenbait astez gaixotasunaren ohean borrokatu ondoren; halako moldez, non kotxe batean ezarri ahal izan zuten, burkoz eta mantaz ongi horniturik, eta Dresdenera bidali, non baitzituen

gobernu-egitekoak. Hirira iritsi orduko Christiern von Meissen printzeari dei egin eta galdetu zion zer egoeratan aurkitzen ziren Eibenmayer auzimaisuaren despatxu-lanak, zeina bidali nahi izan baitzuten mandatuz Vienara Kohlhaasen kontrako auzian, maiestate inperialaren aurrean kereila bat ezartzeko lurraldean bakea hautsi izanagatik. Printzeak erantzun zion, Dahmera irten zenean emandako aginduen arabera, bera abiatu zela Vienara Zauner lege-maisua etorri ondoren, zeina bidali baitzuen Brandenburgeko Printze Hautesleak bere izenean entzutegian agertu eta Wenzek von Tronka Junkerraren kontra kereila ezartzeko. Printze Hautesleak gorriturik hurbildu idazmahaira eta bere harridura azaldu zuen halako zalapartaren aurrean, zeren berak zekienez argitua baitzuen Eibenmayer behin betiko abiaraztea azkenekoa eta irmoa izango zen agindu baten baitan jarri nahi zuela, Martin Lutero doktoareekin egin behar ziren kontsulten arabera, zeinak lortu baitzion amnistia Kohlhaasi. Eta hori esaten ari zen bitartean, aktak eta ofizioak bata bestearen gainean erortzen utzi zituen, atsekabe eradukizko adierazpenarekin.

Begi zabal-zabalez begiratu zion isilaldi baten ondoren, Meissengo printzeak esan zion sentituko zuela arazo hartan nahigabetu izanak; baina Estatu-Konseiluaren ebazpena erakuts ziezaiokeela, non agindu zuen, une hura iritsirik, auzimaisua Vienara bidaltzea derrigorrean egin beharrekoa zela. Gaineratu zuen Estatu-Kontseiluan ez zela inondik ere Lutero doktoarearekiko kontsulta horien gaia aipatu; halaber, lehenago eta Kohlhaasen alde egin zuen bitartekaritzarengatik, agian komenigarria izan zitekeela fraidearen iritzia kontutan hartzea, baina ez orain, mundu guztiaren aurrean amnistia kendu, atxilotu eta Brandenburgeko tribunaletara bidean zelarik, kondenatu eta exekutatu izateko. Printze Hautesleak esan zuen Eibenmayer bidali izanaren laprastada azken finean ezin zitekeela hain larria izan; bitartean eta, agindu berririk eman arte, ez zedila Vienan akusatzaile gisa aritu eta eskatu zion Printzeari luzamendurik gabe zegokiona mandatari baten bitartez aditzera eman ziezaiola. Meissengoak erantzun zion, zoritxarrez, egun batez berandu iritsi zela agindua, zeren egun hartan bertan jasotako ofizioa-

ren arabera jadanik Eibenmayer akusatzaile gisa aurkeztu eta Vienako Estatu-Kantzilergoan kereila ezarria zuelako. Printze Hautesleak, txunditurik, hura guztia nola gerta ahal izan zen hain denbora laburrean, Meissengoak erantzun zion abokatua abiatu zenetik jadanik hiru aste igaro zirela eta hartutako instrukzioak, Vienara heldu orduko, denborarik galdu gabe izapidetza hura burutzerara behartzen zuela. Edozein luzamendu hainbat kaltegarriago gerta zitekeela ohartarazi zion Printzeak, zeren Zâuner, Brandenburgeko abokatua, jadanik Wenzel von Tronka Junkerraren kontra presiorik tematuenaz hasita zegoelako, eta ondoren suspertuak izan zitezzen hiltokiko kortetatik zaldiak kentzeko errekerimendua ezartzea lortua zeukan, beste aldearen eragozpenak gorabehera. Printze Hautesleak txilina joz esan zuen berdin ziola, ez zuela garrantzi handirik eta funtsik gabeko zenbait galdera egin ondoren —nola zeuden gauzak Dresdenen; zer gertatu zen bera kanpoan zen bitartean—; agur esan zion, bere barneko aldartea ezkutatu ezinik, eskuaz eta irtenarazi egin zuen. Egun hartan bertan Kohlhaasi buruzko akta guztiak eskatu

zizkion idatziz zuen munta politikoarengatik berak aztertu nahi zituelako aitzakiarekin; eta txartelak zeuzkan isilpekoen berri eman ziezakiokeen bakarra gal zezakeelako pentsamendua ezin jasanik, bere eskuz idatzi zion gutun bat enperadoreari, zeinean era bihozko eta hertsakorrean baimena eskatzen zion behin behinekoz eta ebazpen berririk izan arte Eibenmayerrek Kohlhaasen kontra ezarritako kereila baztertze-ko, agian epe laburrean xehetuko zizkion garrantziko arrazoiengatik. Enperadoreak, kantziler-goak igorritako nota batean erantzun zion: «ezin gehiagoraino harritzen zuela supituki aldar-tean izan zuen aldaketak; Saxoniaren aldetik aurkezturiko txostenak Kohlhaasen auzia erromatar-germaniar inperio sakratuaren osoaren arazo bihurtu zuela; ondorioz, enperadorea, beronen agintari gorena zen aldetik, beharturik aurkitu zela Brandenburgeko etxearen aurrean bere burua akusatzaile gisa aurkeztera; halako moldez, non Franz Miller gortearen aholkularia jadanik abiatu eta Berlinera bidean zela, lege-ordez-kari gisa lurraldeko bakea hausteagatik Kohlhaas demandatzeko mandatuarekin, eta inola

ere ezin zitekeela kereila ken». Gutun honek erabat habaildu zuen Printze Hauteslea; eta bere atsekaberik handienerako, handik gutxira Berlinetik iristen hasi zirenean idatzi pribatutan Kohlhaasen kontrako auzia hastera zihoala adierazten zuten albisteak eta aditzera ematen zutelarik, izendatu zitzaion abokatuaren ahalegin guztiak gorabehera, Kohlhaasek urkabeen izango zuela azkena, jaun dohakabe honek ahalegin berri bat egitea erabaki zuen, eta bere eskuz idatziriko gutun batean, Brandenburgeko Printze Hautesleari zaldi-tratulariaren bizia eskatzea erabaki zuen. Aitzakiatzat erabili zuen gizon hari emandako amnistiak ez zuela baimentzen, gisaz, gizon harengan herio-zigorra burutzerik; ziurtatzen zion, nahiz eta itxuraz zorroztasunez jokatu izan bere kontra, inoiz ez zuela hilarazteko asmorik; eta idazten zion zeinen deskontsolaturik geldituko zen, baldin eta gertakarien ustekabeko aldaketaz, Berlindik sortzea espero zen babes, Dresdenen gelditu eta arazoa Saxoniako legen arabera ebatzi izan balitz baino kalte handiago gizon hari azkenean bihurtzen bazitzaion. Brandenburgeko Printze Hautesleak, zeinari

gutun honetako zenbait puntu badaezpadako eta ilun iruditu zitzaizkion, erantzun zion: «Bere Maiestatearen abokatuak erabilitako enfasiak, argi eta garbi erakusten zuela ezertxo ere legeen agindutik aldentzerik ez zutela baimentzen, berak azaldutako nahiaren arabera. Azaldu zizkion eskrupuluen neurrigabea ohartarazten zion, Kohlhaasi amnistiaz barkatzen zitzaizkion delituengatiko demanda Berlingo auzitegiaren aurrean bera xaxatzaile izan ez zelarik, lehen agintari inperiala baizik, amnistiarekin zerikusirik ez zuena; arazo horretan beharrezko zela adierazten zion erabateko lotsagabekeriaz Nagelschmidtek egiten zituen eta Brandenburgeko lurraldera hedatzen ari ziren larregikerien aurrean eskarmentu beldur-eragile bat sortzea; ea erregu egiten zion, baldin eta kontsiderazio hauek egokitzat jotzen ez bazituen, Bere Maiestate inperialarengana jo zezala, zeren eta Kohlhaasen aldeko agindurik etortzekotan, alderdi hartatik bakarrik etor zitekeela-eta». Ahalegin guzti haien porrot egin zutelako penaz eta nahigabez Printze Hauteslea berriro gaixotu egin zen eta, goiz batean, txanbelana bisita egitera joan

zitzaionean, Kohlhaasi bizia luzatzeko eta horrela, gutxienez, berak zeukan txartelaz jabetzeko denbora irabazteko asmoz Viena eta Berlingo gorteetara igorritako gutunak erakutsi zizkion. Txanbelana belaunen gainean jarri eta beretzat santuena eta preziatuena zenarengatik zer zeukan txartel hark. Printze Hautesleak esan zion atea giltzaz itxi eta ohean esertzeko; eta eskutik heldu eta hasperen sakon bat jaregin ondoren, honela hasi zen: «Emazteak jadanik kontatu dik, entzun dudanez, Brandenburgeko Printzeak eta biok, Jüterbocken izan genuen topaketako hiru-garren egunean, nola ijito-andre batekin aurkitu ginen; eta nola Printze Hautesleak, berez den bezain erpizia izaki, emakume haren ospea herri guztiaren aurrean hondatu nahi izan zuelarik, zeinaren antzeak era neurrigabea goretsi baitziren bazkaltzen ari ginela, horrela, besoak tolestuak zeuzkala haren mahaiaren aurrean agertu zen, eta irakurri behar zion igarkizunaren bermetzat egun hartan bertan gertatu beharreko froga bat eskatu zion, jakinarazi ziolarik, hala gertatzen ez bazen, nahiz eta Erromako sibila bera izan, ez ziola hitzik sinetsiko. Emakumeak

begiratu arin bat egin burutik oinetaraino eta esan zigun seinalea izango zela orein handi adarduna, lorezainaren semeak parkean hazitakoa, aurkitzen ginen merkatuan, bertatik irten baino lehen agertuko zitzaigula. Baina jakin behar duk Dresdengo sukaldera eramateko izendaturik eta parkeko haritzen itzalpean, hesola garaiz inguraturiko estalpe batean zegoen orein hau; eta bai parkea, zeukan ehiza eta hegaztien-gatik, baita bertaraino eramaten zuen lorategia, morroiloz eta atalagaz itxita zeuden, halako moldez, non ezin baitzitekeen aurreikus nola bete behar zuen animaliak iragarkizun hura eta aurkitzen ginen plaza hartara etorri; hala eta guztiz ere, haren guztiaren atzean malmuzkeriaren bat egon zitekeen susmoarekin, Printze Hautesleak, nirekin laburki hitz egin ondoren, txantxari jarraitzeko prest egonik eta emakumeak erakutsi behar zuena ezinbestez irrigarri utzi nahirik, animalia bat-batean lepo egin zezatela agindu zuen jauregian eta egun haietako batean mahaian zerbitzatzeko presta zezatela. Gero emakumearengana bihurtu, zeinaren aurrean gai hau ozenki erabili izan zen, eta esan zuen: «Ikusagun

orain, zer daukan etorkizunaz niri agertzeko? Eta emakumeak, haren eskuari begiratzuz, esan zuen: «Agur, ene Printze eta Jauna! Zure graziak luzaz gobernatuko du, jaio zaren etxeak luzaz iraungo du, eta zure ondorengoak handi eta ahaltsu izango dira eta munduko printze eta jaun guztien aurretik izango dute aginpidea!». Printze Hautesleak, pentsakor emakumeari begiratzuz isilune bat egin ondoren, pausu bat nire aldera eman eta ahopean esan zidan orduan ia sentitu egiten zuela mandatari bat bidali izanak iragarpena hutsean uzteko; eta iskanbila alaiaren artean emakumeari Printzearen segizioko zaldunen eskuetatik txanpon-zaparrada altzora zihokion bitartean, berak urrezko bat poltsatik atera eta, berari emanaz, galdetu zion ea niri egin behar zidan iragarpenak bereak bezain soinu atsegina zuen. Emakumeak, alboan zeukan kaxa bat ireki eta mota eta kopuruen arabera, zehatz-mehatz diruak bertan ezarri eta kaxa berriro itxi ondoren, eguzkiak min egingo balio bezala eskuaz begiak babestu eta so egin zidan; eta neronek galdera errepikatu eta txantxa moduan, eskua aztertzen zidan bitartean, Printzeari esan

zion niretzat, antza zenez, ez zeukala ezer atseginik jakinarazteko: hartu zituen bere makuluak, altxatu zen astiro oin-aulkitik eta keinu misterio-tsuan esku-ahurrak nireganantz zituela hurbildurik, era hautemangarrian xuxurlatu zidan belarri-
ra: «Ez!». «Kontxo!» esan nion nahasturik, eta pausu bat atzera egin nuen pertsonaia haren-gandik, zeina begirada hotz eta bizigabearekin, marmolezko begiak balitu bezala atzealdean zeukan oin-aulkian berriro eseri zen— «eta zein alderditatik dauka nire etxeak arriskuaren mehatxua?» Emakumeak zangoak gurutzatu zituen paper-zati bat eta ikatza hartzen zituen bitartean eta hura idatziz jartzerik nahi nuen galdetu zidan, eta nik aztoraturik nengoelako eta inguruabar hartan beste irtenbiderik ez nuelako: «Bai! Egizu!» erantzun nion eta berak erantzun zuen: «Hala biz! hiru gauza idatziko dizkizut: zure etxeko azken subiranoaren izena, aginpidea galduko duen urtea eta armen indarrez bereganatuko duenaren izena. Hau jende guztiaren aurrean egin zuelarik, zutitu, bere aho lehorrean bustitako lakreaz itsatsi eta erdiko hatzean zera-bilen berunezko eraztun batez zigilatzen du. Eta

nik, jakin-minez, nire hitzek esan dezaketen baino heuk hobeki ulertuko duanez, txartelari heldu nahi diodanean, esaten zidak: «Inola ere ez, Gorentasuna!» eta bira eman eta bere maku- luetako bat jasotzen dik: «kapelan luma bat darabilen eta jende guztiaren atzeko aulkian eli- zarako sarreran dagoen gizon harengandik erreskatatu beharko duzu txartela, hala nahi duzunean.» Eta esan zidana ongi ulertzeko asti- rik eman gabe, harriduraz sor eta lor utzi nin- duen; instant batean jasotzen du atzealdean dau- kan kaxa, bizkarrean hartu eta zer gehiago egi- ten duen ni konturatzerako inguruko jendartean galtzen duk. Eta hain zuzen ere une horretan dator berriro, egia esan, nire kontsolamendura- ko, Printzeak jauregira bidalitako zalduna eta barre artean iragartzen dio oreina hil dutela eta, bere begien aurrean, bi ehiztarik eraman zutela sukaldera. Printzeak, orduan, adoreturik, besotik heltzen zidak, plazatik kanpora eramateko asmoarekin eta esaten du: «Tira! Profezia betiko alprojakeria bat besterik ez zen orduan eta ez zituen merezi gastatutako denbora eta dirua». Baina hura harridura gurea, oraindik hitz hauek

esaten ari zela, plaza osoaren biran egundoko garrasiak entzun, eta guztien begiak jauregi aldetik lasterka bizian datorren hiltokiko txakurtzar batengana zuzentzen direnean, zeinak morroi eta mirabeek pertsegiturik, oreina lepotik harrapakin bikaintzat helduta dakarren eta gure oinetatik hiru urratsetara erortzen uzten duen: halako moldez, non izatez emakumearen profesia, aurrez iragarritakoaren bahitzat betetzen den, eta oreina, nahiz eta hila, plazako merkatuan bertan bidera irten zitzaigun. Neguko egun batez zerutik erortzen den tximistak ez nindukeen era suntsigarriagoan joko une hartan baino, eta inguratzen ninduen jendearengandik neure burua libre ikusi nuen bezain laster, emakumeak seinalaturiko kapelan luma zeukan gizona aurkitzea izan zen, baina hiru egunez jarraian bidali izan nituen neureetako inork ezin izan zidan hartaz berri txikienik ere eman: eta orain, Kunz adiskidea, duela aste banaka batzuk, neure begiez ikusi dut gizon hori, Dahmeko landetxean.»

Eta honenbestez jaregin zuen txanbelanaren eskua; eta izerdia xukatzen zuen bitartean,

berriro ohean amildu zen. Txanbelanak, zeinak ateratako iritziaz alferrikako ahalegintzat zeukan Printze Hautesleak zuzendu edo alda zezan bere iritzia, txartelaz jabetzeko edozein bitartekoz baliatzeko eskatu zion, eta tipoa gero bere zorian arabera uzteko, baina Printze Hautesleak deblauki erantzun zion ez zuela modurik ikusten, nahiz eta hura gabe geldituko zen, edota eza-guera hura gizon harekin galduko zen ideia hutsak ia deskontsolamendua eta etsipeneraino eramaten zutela. Adiskideak galdetzean ea neurririk hartu zuen ijito-andrea non zegoen ikertzeko, Printze Hautesleak erantzun zion *Gubernium*-a, beste aitzakia batekin igorritako ofizio batekin, printzerriko plaza orotan eta bakoitzean alferrik ibilita zegoela emakume haren aztarnaren bila: nahiz eta, gainerakoan eta, halere, xehetu nahi izan ez zituen arrazoiengatik, zalan-zak zituen Saxonia guztian aurki zitekeelakoaz. Zoriak nahi izan zuen txanbelana, Brandenburgeko Markan emazteari egokitutako ondare bat zela-eta —Kallheim kondearen, karguaz gabetu eta handik gutxira zendutako artzakantzilerraren senipartea— orduan Berlinera joateko asmotan

izatea; halako molde, non Printze Hautesleari izan ere estimu handia zion, une batzuetan gogoeta egin eta gero, galdetu zion arazo hartan esku librea uzteko prest zegoen, eta hark hunkipenez eskua bularraren kontra estaturik erantzutean: «Kontu egik heu haizela ni eta ekardak txartela!», egun batzuk lehenago abiatu zen, eta zenbait betekizun gainera kendu ondoren, Berlinera bideari lotu zitzaion txanbelana, emaztea Dresdenen utzirik eta zerbitzari bakar batzuen konpainian.

Kohlhaas, bitartean esan bezala Berlinera iritsi eta Printze Hauteslearen xedapen berezi batez kartzela aforatu batera gidatu zuten, non ahal bezain abegi eroso egin zioten berari eta bere bost seme-alabei eta bertan entzutegiko tribunalaren aurrean agertu behar izan zuen berehalaxe eta enperadorearen babespeko lurraldean bakea hausteaz erantzun behar izan zuen, Vienatik bidalitako abokatu inperiala azaldu bezain laster; nahiz eta kontra egin zuen esanez bere alegazioan Saxoniara egindako bere sarraldiarengatik ezin zezaketela auzitara eraman, ezta bertan egindako desarauengatik ere,

Lützenen Saxoniako Printze Hauteslearekin itunduriko hitzarmenaren indarrez, aditzera eman zitzaionean enperadorea, zeinaren prokuradorea baitzen demanda jartzen zuena, ezin zitekeela neurri hartara makur, laster onartu zuen egoera berria, zeren auzia zehaztu eta argitu baitzioten, Dresdendik jakina zenaren kontrara, Wenzel von Tronka Junkerraren aurkako bere auzian bere gogo betera ordainduko ziotela kaltea. Hala gertatu zen, beraz, txanbelana Berlinera iritsi zen egun berean, legeak Kohlhaasez epaia ematea eta ezpatazko heriotzara kondenatua izatea; epai hau, gauzen egoera nahasia eta bere baitan zeukan onberatasuna gorabehera, inork ez zuen beteko zenik espero, eta hiri osoak, Brandenburgeko Printze Hautesleak Kohlhaasi zion onginahiaren aurrean, kartzela-zigorraldi huts bihurturik derrigor ikustea espero zuten haren esku-sartzez, nahiz eta agian luze eta gogorra izango zen. Txanbelanak, zeinak segituan ikusi zuen ez zegoela denbora galtzerik bere jaunak emandako mandatua bete nahi bazuen, suhartasun eta saiamenez ekin zion bere egitekoari gorte-jantzitan Kohlhaasen aurrean igaroz, berau presonde-

giko leihoan kokaturik zegoen goiz batean bidaztiak nola pasatzen ziren begira; eta bere buruaren bat-bateko zirkin batetik, eta batez ere instintuz eskua bularrera, erlikia-ontzia zintzilik zeukan tokira eramatearen keinutik, zaldi-tratulariak ikusi zuen ondorioa atera zuenez gero, bestearen barrenetik une hartan pasatutakoa gertamen askitzat hartu zuen txartelaz jabetzearen ondorengo ahaleginera beste pausu bat gehiago emateko. Makuluekin harat-honat zebilen atso zahar piltzarketari bati dei egin zion, zeina Berlingo kaleetan barrena trapu zaharrak biltzen ari ziren beste batzuen artean begiz jo zuen, eta zeina adinez eta arropaz Printze Hautesleak deskribatutakoari agi zenez ongi samar egokitzen zitzaion; eta agerpen pasakor batean txartela eskuratu zionaren hazpegiak Kohlhaasi ez zitzaizkiola grabatu izango uste izanik, berriaz ordeztea deliberatu zuen, behar izanez gero, ijito andrearen itxurak Kohlhaasen aurrean egin zitzaion. Horrela, bada, ordura artekoaz jakinaren gainean jartzeko Jüterbocken Printze Hauteslearen eta aipatutako ijito-andrearen artean gertaturiko guztiaren berri zehatza eman zion, zeren

ez baitzekien lehena bere azalpenetan noraino iritsi zitzaion Kohlhaasi, txartelak zeuzkan hiru termino misterioetsuei zegokienez; eta era lokabe eta ulertezinez erdi ikusarazi behar ziona azaldu ondoren, saxoniar gorterako hainbesteko garrantzia zuen txartel batez, amarruz edo indarrez, jabetzeko hartzen ari ziren neurriez emakumeak ustez jakin zezakeena—, berarekin seguru egongo ez zelako aitzakiapean, Kohlhaasi erreklamatzeko erregutu zion arrisku handieneko egunetan emakumeak berak gorde zezan. Sari bikain bat agindu ondoren, zeinaren parte bat aurretiaz ordaindu behar izan zuen txanbelanak emakumearen eskariz, segituan hartu zuen piltzarketariak bere eskuetan aipaturiko mandatua betetzea; eta nola Herse, Mülbergen eroritako morroiaren amak, Kohlhaasi bisita egiteko baimena zeukan eta zenbait ilargiz geroztik emakume hau ezaguna zuen, kartzelazainari emandako eskupekotxo baten truk handik egun batzuetara zaldi-tratulariarenganaino iristea lortu zuen.

Emakumea gelan sartzean, Jüterbocken txartela eman zion ijito-andre bera ezagutu zuelakotan zegoen Kohlhaas, eskuan zeraman eraztuna eta lepotik zintzilik zerabilen koralezko koilarearengatik; eta egiantza egiaren aldean beti egoten ez den era berean, hemen guk aditzera eman nahi dugun zerbait gertatu zen, nahiz eta onartzen dugun hori zalantzan jarri nahi duenaren eskubidea: txanbelanak ez-egitekorik ikaragarriena egin zuen, eta ijito-andrearen itxurak egiteko Berlingo kaleetan atzeman zuen piltzar-ketari zaharrarengan berarengan, hain zuzen ere imitatzea nahi zuen ijito-andrea berarekin topo egin zuen. Emakumeak, makuluen gainean, aitaren inguruan ikaraturik mordoxkatu ziren hurrei kontatu ziena, edozein kasutan ere, izan zen zenbait denbora zela Saxoniatik itzuli eta Brandenburgengatik zela eta, izen faltsupean, berehalaxe eskaini ziola bere burua txanbelanari honek burutua ikusi nahi zuen zeregina betetzeko, galdera nabarmenki ausartak Berlingo kaleetan zehar egin zituelarik udaberrian Jüterbocken izandako ijito-andreari buruz. Zaldi-

tratulariak Lisbeth amaztearen hain itxura estrainioa hartu zion, non galdetu ere egingo ziokeen agian haren amona ote zen: ez ziren soilik aurpegiko hazpegiak, eskuak, ederrak nahiz eta hezurtsuak eta hitz egitekoan zeukan mugitzeko era: amazteak lepoan zeukan oreizta ere nabarmendu zion; burutik gurutzatu zitzaizkion ideia kontrajarriek txunditurik, esertzeko erregutu eta txanbelanaren zer egiteko zekarkioten galdetu zuen txunditurik. Kohlhaasen txakur zaharrak, isatsari eraginez, oinak usnatzen zizkion eta emakumeak berau laztantzen zuen bitartean, kontatu zion «txanbelanaren mandatua zela txartelak Saxoniako gortearen zein hiru arazo larriri erantzuna ematen zien agertzea; erne jarrezala Berlinen jadanik mandatari bat zegoela dokumentuaz jabetzeko; eta Kohlhaasen paparrean zintzilik jadanik seguru egongo ez zelako aitzakiarekin, erreklama ziezaiola. Baina berak txartela amarruz edo bortxaz kentzeko mehatxuak akiakula hutsak zirela esan nahi ziola; zeren, Brandenburgeko printzeak babesten zuelarik, bere zaindaritzapean egonik, ez zuela txartelaren kezka txikienik ere izan behar; papera

zegoen tokian berekin baino seguruago zegoela, eta kontu handiz ibiltzeko inori ez emateko inolako aitzakiaren pean. Halere, amaitzeko esan zion berak zuhurtzat zeukala txartelari Jüterhoc-keko merkatuan eman zitzaion enplegua ematea, mugan Von Stein Junkerrak egin zion iradokizunari jaramon eginez eta Saxoniako Printze Hautesleari bidaltzea, askatasuna eta biziaren truk, berak inolako etekinik atera ez ziezaiokeenez gero. «Kohlhaasek, lurrean oinpean zapaltzen zuen une berean bere etsaiaren orpoa zauri hilgarriz jotzeko ahalmena eman zitzaiolako distiratsu, erantzun zion, emakumeari eskua estutzen zion bitartean: «Munduko ezergatik ere ez, emakumea, munduko ezergatik ere ez!» eta oraindik jakin nahi izan zuen txartelean nolako erantzunak zeuden galdera ikaragarrientzat. Emakumeak, oinetan pikotxean jarri zitzaion haur txikiena altzoan hartuz, esan zuen: «Munduko ezergatik ez. Kohlhaas, zaldi-tratularia: bai ordea haurtxo horail polit honengatik!» eta begi handiez begiratzen zion haurrari irribarretsu balaku eginez, bularraren kontra estutu zuen; gero esku iharrez poltsan zeraman sagar-ale bat

eman zion. Txunditurik, Kohlhaasek esan zion seme-alabek, nagusi izatean, goratu egingo zutela bere jokaerarengatik, eta beraiei eta bere bilobei eman ziezaiekeen jarraibiderik hoberena txartela gordetzea zela hain zuzen ere. Gero galdetu zuen ea nork bermatzen zion, izan zuen esperientzia izan ondoren, berriz ez ziotela iruzur egingo, eta Printze Hautesleari txartela ematea ez ote zen Lützenen hildutako tropa disolbatzea bezain alferrikakoa izango. «Emandako hitza jan dididanari —esan zuen— ez diot nik sekula gehiago neurea zuzenduko, eta argi eta garbi zeuk eskatzen badidazu bakarrik egongo naiz prest, emakumea, hain era miragarrian sufritutako guztiaren ordaina eman didan txartel hau gabe geratzeko. «Haurra lurrean uzten zuen bitartean, emakumeak esan zion ez zuela arrazoi faltarik eta nahi zuen bezala jokatzeko. Eta horrenbestez makuluak eskuetan berriro hartu eta alde egin nahi izan zuen. Kohlhaasek berriro txartel miragarriaren edukiaz egin zion galdera; emakumeak iheskor erantzutean «ireki zezakeela, nahiz eta jakin-min hutsarengatik izan», alde egin aurretik oraindik beste mila galderaren

erantzuna jakiteko gogo bizia zuela esan zion Kohlhaasek; nor zen egiazki, nola jabetu zen zeukan jakiteaz, zergatik uko egin zion Printze Hautesleari emateari, berarentzat idatzirik egonik, eta hainbeste milaka pertsonaren artean, zergatik eskuratu zion berari, inoiz bere jakiteaz axolatu ez zenari...? Baina une horretan eskailetan gora zetozen poliziako guardiek ateratzen zuten zarata entzun zen; halako moldez, non emakumea gela haietan aurkituko zuten beldurrak supituki harturik, erantzun zion: «Ikusi arte, Kohlhaas, ikusi arte! Berriro elkarrekin topo egitean ez zara hori guztiaren erantzun faltaz geldituko». Eta aterako bidea harturik, ozenki esan zion: «Ongi bizi, haurtxook, ongi bizi!», banan-banan txikiei musu eman eta irten egin zen.

Bitartean Saxoniako Printze Hautesleak, bere pentsamendurik goibelenetan murgildurik, garai hartan Saxonian ospe handia zuten eta Oldenholm eta Olearius zeritzaten bi astrologori dei egin zien beretzat eta bere ondorengoen askaziarentzat hain misterioetsua eta garrantzizkoa zen txartelaz burubide eskatzeko; eta Dresden-go jauregiaren dorrean sarturik zenbait egunez

ikerketa sakonean aritu ondoren, gizon hauek ezin izan ziren bat etorri profezia hura etorkizuneko mendeez ala presenteaz zen, eta agian Poloniako koroaz, zeinarekiko harremanak oraindik oso gerrazkoak ziren: areagotu egin zen subirano dohakabea aurkitzen zeneko ondoeza, etsipena ez esatearren, baretu ordeztu, jakitunen eztabaidarekin, zeina azkenerako bere barrenak ezin jasanezko mailaraino hazi baitzitzaion. Honi gehitu zitzaion txanbelanak aldi berean haren emazteari aditzera emandakoa, zeina berarekin Berlinen topo egitera baitzihoan, alde egin aurretik fineziaz Printze Hautesleari jakinaraz ziezaiola zeinen badaezpadakoa zen huts egingako ahaleginaren ondoren, zeinaren ondoren gehiago agertu ez zen emakume baten bitartez, Kohlhaasek bere eskuetan zeukan txartelaz jabetzeko itxaropena, zeren, aktak arretaz aztertu ondoren, Brandenburgeko Printze Hautesleak herio-epaia sinatu baitzuen, eta exekuzio-eguna Erramuigande ondoko astelehenerako finkaturik zegoen. Albiste honen aurrean Printze Hautesleak, bihotza atsekabez eta damuz urraturik, bizitzaz etsitakoak bezala, bi egunez bere gan-

baran sartuz erantzun zuen, ez zuen inolako jakirik hartu eta hirugarren egunean, *Gubernium*-ari ohar labur bat bakarrik utzirik, Von Dessaueko printzearekin ehizara zihoala esanez, Dresden-dik supituki alde egin zuen.

Nora joan zen eta egiazki Dessauera jo zuen, bere horretan utziko dugu, zeren guk kontakizun hau idazteko erkatzen ditugun kronikek, puntu honetan, bata bestea ukatu eta gezurtatu egiten baitute era estrainioan. Kontua da Dessaueko printzea egun haietan ehizarako ez zela gauza eta Braunschweigen gaixo zegoela, Heinrich osaba dukearen etxean, eta Heloise dama biharamun arratsean heldu zela, Kunz jaunak, senarrak, Berlinen zuen etxera, Kbnigstein Kondea zelako baten konpainian, zeina lehengusutzat aurkeztu baitzuen.

Bitartean, eta Printze Hauteslearen aginduz, herio-epaia irakurri zitzaion Kohlhaasi, kateak kendu eta bere ondareari buruzko paperak, Dresdenen hartutakoak, itzuli zitzaizkion; eta tribunalak izendaturiko kontseilariak galdetu ziotenean zeuzkan ondasunak hil ondoren nola erabil-tzea nahi zuen, notarioaren laguntzarekin seme-

alaben aldeko testamentua egin zuen, eta Kohlhaasenbrückekeo eskribaua, bere adiskide zintzoa, izendatu zuen haien tutore. Ondoren bere azken egunetako bakeak eta lasaitasunak ez zuen izan parekorik; zeren Printzearen xedapen berezi baten indarrez, aurkitzen zeneko gaztelua ireki zuten, hirian ugari zituen bere adiskide guztiei gau eta egun sarrera irekiz. Bai, oraindik beste poz bat ere izan zuen, Jakob Freising teologoa, Lutero doktorearen mandatari gisa, kartzelan sartzen ikustekoa, zeinak honek bere eskuz idatziriko gutun bat zekarren, zalantzarik gabe oso gogoangarria baina galdu egin zena, eta elizgizon honengandik, Brandeburgeko bi dekanoen aurrean, hartu zuen komunio sakratuaren kontsolagarria. Honela iritsi zen, hiriaren ezinegon orokorraren erdian, Kohlhaas salbatuko zuen ebazpen orokorrari itxaroteari uko egin nahi ez zionez gero, Erramu-igande ondoko astelehen patu txarrekoa, —zeinean zaldi-tratulariak munduarekin zorrak kitatu beharko baitzituen justizia bere eskutik hartu izanaren ahalegin pre-sazkoegiarengatik. Sartu berria zen, guardia bortitz baten konpainian, bere bi mutikoak besoetan

zituela (zeren hobari hau espresuki eskatu baitzuen akusatuen aulkitik), Jakob Freising teologoa aurretik zuela, bere kartzelako ate nagusitik, eta adio-seinaletzat eskua estutzen zioten aurpegi ezagunen borbor saminduaren artetik, aurpegia aldaturik Printze Hauteslearen jauregiko gazteluzaina hurbildu zitzaion eta orri bat luzatu zion, atso zahar batek bere eskuz eman omen ziona. Kohlhaasek, ozta-ozta ezagutzen zuen gizonari harriturik begiratzen zion bitartean, ireki orria, zeinaren lakretan grabaturiko zigiluak ijito-andre ezaguna segituan gogorarazi zion. Baina nork deskriba lezake sentitu zuen txundidura bertan honako mezu hau aurkitu zuenean: *«Kohlhaas, Saxoniako Printze Hauteslea Berlinen zego; jadanik plazarako bidea hartu dik eta bereizgarritzat, galdor zuri eta urdina zerabilek. Ez diat esan beharrik zerk dakarren hona. Erlikia-ontzia lurpetik atera eta bertan dagoen txartela ireki nahi dik, hik lurra hartu orduko. Elisabeth»*. Kohlhaasek, erabat txunditurik, gazteluzainarengana bihurtu eta galdetu zion papera eskuratu zion emakume miragarria ezagutzen al zuen. Baina gazteluzainak erantzun zionean: «Kohl-

haas, emakume hori...», gizona era miresgarriz mutu geratu zen une batean, halako moldez, non bere bideari berriro lotu zitzaion ahukuak arrastaka eramanez, Kohlhaasek ezin izan zuen hauteman, itxuraz gorputz osoak dardara egiteari utzi gabe, besteak adierazi ziona. Exekuzio-tokira iristean, Brandenburgeko Printze Hauteslea zaldian eserita aurkitu zuen, eta bere segizioarekin, zeinean, besteak beste, Heinrich von Geusau jaun artzakarantzilerra aurkitzen zen, jendetza neurtezinaren artean: eskuinaldean Franz Miller prokuradore inperiala zeukan, herio-epaiaren jatorrizko agiria eskuan zuela; ezkerrean Dresdengo gorte-auzitegiaren diktamenarekin, bere abokatua, Anton Zäuner legegizona; jendetza ixten zuen zirkuluerdiaren erdian, heraldo bat gauza-bilduma batekin eta bi zaldi mairuak bridetatik zituela, osasun-dirdiratan eta apatxez lurra zanpaka. Gero Heinrich jauna artzakarantzilerak puntuz puntu eta Wenzel von Tronka Junkerri inola ere amore eman gabe Dresdenen bere jaunaren izenean aurkeztutako demanda aurrera atera baitzuen, halako moldez, non zaldiak, bandera buruen gainetik inarrosi zitzaielarik eta

horrela gisakoa zenera berriz itzulirik, larru-tokitik hartu eta Junkerraren jendeak gizen zitzaizkan eramanak izan baitziren harik eta, hartarako sorturiko batzorde baten aurrean, Brandenburgeko komisionatuari entregatu zitzaizkion Dresdengo merkatuan. Gero Printze Hautesleak hitz egin zuen, guardiak lagundurik Kohlhaas muinora igo eta beragana aurkeztu zenean: «Gaur duk justizia egin zaian eguna, Kohlhaas. Hara, hemen bihurtzen diat Tronkako gazteluan indarrez kendutako guztia, eta nik, hire subirano naizen aldetik, bihurtzera beharturik nengoena: zaldiak, florinak, arropak eta Mühlbergen galdu huen morroiaren sendaketa-gastuak ere bai. Pozik al hago nirekin?» Kohlhaasek besoetan zekartzan semeak lurrian utzi zituen bere ondoan, artzantzilerraren keinu batera eskuratu zioten diktamena gainetik irakurtzen zuen bitartean, begi txinparta-jario eta handiekin; eta Wenzel Junkerra bi urteko presondegira kondenatzen zuen pasartearen aurkitu zuenean, urrunetik, erabat hunkiturik, eskuak bular gainean gurutzaturik, Printze Hauteslearen aurrean ahuspeztu zen. Zutitzen ari zen bitartean, eta eskua magalean eza-

rririk, pozik ziurtatu zion artzakantzilerrari mundu honetan izandako guraririk handiena bete zitzaiola; joan zen zaldienganantz, ikuskatu zituen eta ahurkada bana eman zien lepondo gurian; eta kantzilerrari, berarengana itzultzean, alai esan zion «Heinrich eta Leopold, bere bi semeei opari egiten zizkiela!» Zaldiaren gainetik onginahiz Kohlhaasengana bihurturik, Heinrich von Geusau jaun kantzilerrak agindu zion, Printze Hauteslearen izenean bere azken nahia sakratuki beteko zela eta eskatu zion bilduman aurkitzen ziren beste gauzak ere bere iritzi onaren arabera banatzeko. Orduan Kohlhaasek Hersen ama zaharrari dei egin zion, berau ere plazan hauteman baitzuen, jendartetik irten eta aurrera zedin eta gauzak ematen zizkion bitartean esan zion: «Tori, ama, hau zeurea duzu!» — diru-kopurua, berarentzat kalte-ordain gisa, bildumako gauzen artean zegoena, oparizat gehitu zion, zahartzaroko egunetan zaingarri eta bizi-garri izan zekion. Printzeak ahotsa goratu eta esan zuen: «Orain, Kohlhaas, zaldi-tratulari hori, honela ordaina harturik, presta hadi, maiestate inperialari, zeinaren prokuradorea hemen dago-

en, bere lurraldean bakea hautsi izanagatik ordaina ematera!»». Kohlhaasek, orduan, kapela erantzi, lurrera jautiki eta prest zegoela erantzun zuen; eman zizkion semeak, beste behin lurretik jaso eta bularraren kontra estutu ondoren, Kohlhaasenbrückeko eskribauari, eta honek malko isilekin plazatik zeramatzan bitartean taurikira hurbildu zen. Zapiaren korapiloa askatzen ari zen eta paparreakoa irekitzen, jendeak eratzten zuen zirkuluari begiratu bizkor bat egitean, beragandik hurbil eta bi zaldunen gorputzen atzean erdi ezkutaturik, aipaturiko gizona haute-man zuen galdor zuri eta urdinarekin. Kohlhaasek, inguruan zeukan guardia supituki ustekabean harrapatu zuen pausu bat emanik, haren aurre-aurrean jarri zen eta bularreko erlikia-ontzia askatuz; atera txartela, kendu zigilua eta gainetik irakurri zuen: eta begiak galdor zuri eta urdinarekiko gizonarengana tinko zuzendurik, zeina itxaropen ederrak egiten hasita zegoen ordurako, sartu ahoan eta irentsi egin zuen. Galdor zuri eta urdinarekiko gizona konorterik gabe amildu egin zen, karranpa artean, lurrera. Eta Kohlhaas, gizonaren adiskideak, aztoraturik

berarengana makurtu eta altxarazten ahalegin-
tzen ziren bitartean, urkamendira abiatu zen,
non bere burua borreroaren aizkorapean erori
zen. Hemen amaitzen da Kohlhaasen historia.
Jendearen dolumin orokorraren artean, zerraldo
batean ezarri zuten gorputza; eta eroaleek hiriko
harresiez kanpo zegoen kanposantuan lurra
emateko jaso zuten bitartean, Printze Hautes-
leak zenduaren semeak deitu eta jauregiko paje-
eskolan heziak izan zitezen artzakanzilerrari
agindua emanik, zaldun egin zituen. Handik
gutxira Dresde-nera itzuli zen Saxoniako Printze
Hauteslea, arimaz eta gorputzez erdiraturik, eta
ondorengoa historian kontsultatu beharrekoa
da. Kohlhaasi, ordea, joan den mendean bertan
ere ondorengo alai eta sendoak bizi izan zitzaiz-
kion Mecklenburg aldean.